

1290/-

ROMAN

DE

MORAVURI

1290/-
FATAIATII
DE
SMARA

1912

FATA TATII

1290 / 913
ROMAN DE MORAVURI

DE

SMARA

BUCUREŞTI

TIPOGRAFIA M. M. ANTONESCU

24, Str. Brezoianu, 24

1912

REINREGISTRAT

1290 / 1913

Biblioteca Universității Iași

24 NOEM. 1936

FATA TATII

Roman de moravuri

La *Aquila României*, o cărciumioară mică și murdară, era locul de întâlnire al mai multor meseriași români pe cari Hristache Arghiriadis, grec sgârcit și interesat, îi jumulea zilnic și cum putea mai bine. În acest *Birt-iconomic*, dimineața se auzea: Panaite, dă-mi un rom să mă fac om, o țuică, un basamac, voinic să mă fac. La prânz zângăneau linguri, cuțite și furculițe; iar printre ele, glasuri răgușite de muncitori: dă-mi o ciorbă de schimbea, caldă, rece cum vei vrea, ori să-mi dai de vrei tocană că ne-am strâns ca la pomana; dar vezi, măi Panaite, să fie carnea grasă și fiartă, să nu-mi dai toval măi, că nu ţi-o plătesc; după ce-i chesat al dracului nu vreau să arunc banii pe gârlă să îmbogățesc pe cătaonul de stăpână-tău, auzi?

- Vine! Gata acum, jupân Haralambie.
- Bun, îmi plesnesc ochii de foame.
- Mănuancă, e caldă și bună, a gătit-o cucoana Zamfirita. Ea este meștereașă vestită într'ale bucătăriei.

— Gustoasă Panaite, păcat că nu i și Kivu; el ce s'o fi făcut, n'a mai dat pe aici?

— Aș! De unde? Are să plătească vr'o zece leușori jupanului pe mâncare și din pricina asta, a luat ochi de fiare.

— Ei aș! Kivu nu i om-d'ăia. Cine'l cunoaște'l cum-pără. Măcar de ar fi ca el toți mușterii voștri.

Panaite!... O tuslama, repede că sunt flămând ca un lup; azi mi-am rupt mâinele și spinarea agătându-mă ca o pisică pe învelitoarea palatului Sturza, rămâne-ar-ar pustiu!

— Moment, nea Vasile, dar pe Zamfir unde l'ai lăsat? Când o veni și ăla îmi împuiază urechile cu: dă-mi un pelin că mult sunt strein, dă-mi'l în bărdacă că inima mi-e acră!

— Săracul, știe ce spune, vine și el acum, dar n'am mai avut răbdare să'l aștept.

— O veni? Aveam să-i spunem ceva.

— Vr'un secret, ai?

— La căutat aseară pe aici o duduță frumoasă și chipeșe, dar plâng ea, plâng ea de și se rupea inima de mila ei.

— Ite! O varză, să vie o porție de varză acră că ne-a făgăduit jupan Hristache de ieri că ne-o face cu slănină afumată.

— Ei și, dacă o fi cu d'a râncedă ce-o fi?

— Rânced ești tu Vasile, zise Neculae Tecșan, care începu să mănânce ca un lup.

— Trufanda? Totdeauna ceri trufandale și plătesti cinstit d'afia ține jupanu la d-ta.

— Firește că vreau să mănânc ce-i bun: o viață

are omul și doar nu-i zice degiaba aici : *La Aquila României*.

— Ce spui, așa' i zice ? Uite, eu d'atâta vreme mă-nanc în cărciuma asta, zise Haralambie și nu știam vorba... Ori cum ziseși c'o chiامă pe hardughia asta ?

— *Aquila României*, spuse Tecșan, aruncându-și ochii pe un ziar.

— Bată-mă D-zeu, dacă știam eu d'asta.

— Ei nu știi, întreabă pe Panajt. Nu de giaba e el aici slugă credincioasă d'atâtea ani.

— Spune, mă băete, ce va să zică numele ăsta ?

— Asta, ăsta e un nume frumos domnule !

— Prost ești măi neicuțule.

— Un turburel ! Vie iute ur'turburel, că mor neică după el !

— S'aducă ghemul ăla de Pandelică, iar tu stai aici și mă domirește.

— Vorba aia ? E 'o vorbă mare, uite să știi d-ta și nu pe mine să mă întrebi, ci pe ăla de l'ai botezat aseară.

— Pe cine mă, pe *Frig-Linte* ăla ? Ala ce știe ăla ? Ala stă cu ochii în cer și cu picioarele pe gheăță. E nervos, Tânăr din ziua de azi.

— Cum stă el, jupân Haralambie, stă bine, o să-i iasă toate în plin.

— Panaite, puică, dă-mi un țou de țuică, să fie bătrână și nebotezată, Panaite tată !

— Păi d'aia nici n'avem noi, nea Pârvane. Poftiți țuică curată, țuică de Văleni, noî nu falsificăm lucrurile aicea, la *Aquila României*.

— Ce spui așa' i zice aicea ?

- Păi...
- Și cine i-a dat porecla asta ?
- Cine s'a găsit, nașu-său.
- Dacă știu ce ? O să mă spovedesc gratis la toți ?
- Dar tont mai ești, mă băete.
- Domnule, nu insulta lumea c'apoi știi.., Jupân Hristache...

Ei, n'ai auzit dumneata cine-i jupânul nostru ? Nu-i pasă nici de Vodă și n'are să dea seama nimănui. Tine-ți gura, mă înțelegi ? Ce, dacă iei o țuică aici crezi c'ai dreptul să bajocorești lumea ?

— Ite !... Nu te mânia, zise Tecșan și mai vezi de noi, lasă pe domnul că ni-e de grabă.

Pârvan strecură o băncuță în mâna lui Panait ș-a-ceasta avu darul d'a'l îmblânzi și de a'i spune omului deslușirea ce vrea să știe, mai mult, ii vârfui cinzeaca bine și ii dete și un colț de lipie să ia în gură după țuică.

— Uite un dric, zise Haralambie, cine să fi murit ?
— Vr-un zaraf că nu vedeți ce paradă proeopsită are.
Ce de coroane !...

— Un pahar cu apă, iute, zise Kivu, intrând repede, i-a venit rău unei doamne.

— Cine a răposat Kivule ? Spune tu că tu toate le știi, mintosule, zise Pârvan.

— Ei cine să moară... Dobre.
— Care Dobre ?
— Ce nu știi ? Dobre, Dobre, chiristigiul din gura oboiului.

— A... Ala căruia i-am făcut noi, anul trecut, grajdul, șopronul, împrejmuirea.

- Hoțul ăla, falitul ăla ?
- Ala, ăla, neică, știi care vrea să ne tragă pe sfoară c'o sutisoară de lei, să se bucure la muncu-lița noastră.
- Apoi d'asta are dric de clasa I-a pe căți n'o fi jumulit el, doar nu pe noi o să ne ducă astfel. Ce mai ieși, măi fraților și cu zarzavaturile astea ! O stare de om. Câte pangliceturi, câtă cheltuială zadarnică. Ce nu s'ar face cu banii aceștia pentru atâta săracime ghemuită, muritoare de foame, prin ale mahalale ale orașului !
- Că bine zici Kivule !
- Te uită cătă lume după el și pe cine n'a părlit !
- Ce spui neicuțule ?
- Păi, și fetele lui, dacă au avut zestre, s'au măritat bine de tot ; au luat fruntea voinicilor.
- Nu e nici o procopseală vericule.
- Așteaptă, o s'auzi că nu s'alege praful de casa lor, ca mâne'i părădăul !
- Ei, dar au trăit ei bine în lumea asta ?
- Bine, pe naiba, numai pielea lui știe. Și banul își are necazul : Fii-sa a mare e schioapă și slută ; bărbatu-său o iubește ca sarean' ochi. Mijlocia s'a păcălit cu un moșneag ; l'a luat, sau mai bine l'a cumpărat, pentru nume. Ia te uită că tocmai trece în cuppeu. Parcă e o smochină, mai frumoasă e soacră-mea. Dar băetii ? Unul s'a împușcat din pricina unei actorițe ; auzeai ce spunea vizitiul că fura dela tată-său și cheltuia la „șantan“ cu ea.
- Pandelică !... Ce mă dormi, mă, n'auzi dă-mi un cărbune mă... Că cu ochii după mort mi s'a stins luleaua

— Poftim la bec, n'avem cărbuni, nu știi că aici e la : *Aquila României*, nu e la șatra țigănească.

— Auzi mutră și la ăsta, lua-v'ar dracu cu aquilă cu tot!

— Ei începi și d-ta acum ca musiu ăla cu țăcălie, de mai zicea o vorbă, aveam de gând să'l pocnesc, se ducea dea berbeleacul. La cap îi dam !

— Păi, multe ai mai face tu Panaite !

— Ba bine că nu, nea Kivule, noi suntem acumătari și mari.

— Vezi bine, sunteți la putere, parcă noi nu știm că alde jupân Hristache, de când e gros la pungă s'a apucat și de politică, cațaonul... Aide, aide, sparge dracul opincile. Te-a învățat cu nărav și pe tine, pilești și tu, arzi și pingelești ca el, ii calci pe urme, te-a scos cirac bun.

— Păi, o să te scoată și pe dumneata, i-a să vezi, nu de geaba îi ești rudă.

— Panaite, adu-mi un tutun.

— Doamne! De când nu te-am mai văzut pe la noi, nea Tache, dar pe unde mai robotești acuma ?

— Aide, aide dă-mi fumul și nu mai mă descoase că sunt amărât.

— Dar ce ți s'a întâmplat ? Ori ți s'au încercat corăbiile ?

— Au, nu ți-am spus să mă lași în pace că n'am chef de vorbă multă și mai ales cu tine, care ai dat în doaga stăpână-tău. Te-ai făcut un calic și un șmecher, ți-a suflat în gură; ii calci pe urme. Tu, nu deschizi prăvălie ? În acest timp Hristache, cu pălăria pe ceafă, intră fumând din ciubuc și începu a da ordine

lui Panait și lui Pandelică. Se făcă că nu aude ultimele vorbe ale lui Tache. Cucoana Zamfirița îl urmă lipăind din papuci și scobindu-se în măsele. Ieșind în ușa prăvăliei, tocmai pe când trecea o țigancă cu pahare, ceșci, farfurii, pentru vechituri, alese și ea o coșnicioară de sărmă în fund cu o pasăre albastră, măncând cireși, o cană cu ciocul din papagal cenușiu și o farfurie de mezeluri verde, o carafă de bere cu chipul lui Bismark și o tavă de tinichea cu portretul sultanului, apoi intrând în prăvălie, cu ele în brațe, le arătă lui Hristache, care rămase încântat de gustul estetic al consoartei sale.

— Așa-i frățico că sunt minunat de frumoase? Le-am ales și le iau că nu dau pe ele bani, dau vechituri. Știi ce mai avem prin pod, de ale noastre, d'ale fetei... trantii destule, cari stau acolo de geaba.

— Minunate, știi că sunt faine de tot și nu costă nimic. Când o veni fata dela școală n'o să mai poată de bucurie. Ingerul tatei, vezi bine, zestrea ei! Trebuie să incep să mă gândesc serios de pe acuma. Zisă treacă țiganca prin curte să-i dau vechiturile. Pandelică, du-te de leia din pod, dar vezi să nu carecumva să calci peste funiile de ceapă, ori să încarcă pumnii cu prune opărîte, cum ai obiceiu, că te-ai dus, îți rup urechile.

— Tii, cumnate, zise Kivu, întorcându-se tocmai când Hristache da astfel de porunci. Păi dăștia îmi ești? Socoteam că de când te-ai dat cu boeri, te-ai făcut mai filotim! Ce e la avere dumitale câteva prune, ori o funie de ceapă?

— Hei, zise Tecșan, parcă schimbând partidul, va

să zică să-ți schimbi și sufletul.

— Boerul e tot boer, fie măcar și încins cu teiu.
Mie-mi spui ? Seeături deastea și politică !

— Auzi, auzi, îngână dintr'un colț Haralambie,
vorbă sfântă : *Nici salcia cerc de bute, nici mojicul om de frunte !*

Râseră toți și de spusele și de mutra dulgherului,
iar cărciumarul, scrâșni din dinți și se făcu roșu ca
stacojul. Încercase deodată să se facă a n'auzi, ca să
nu răcnească de mânie, dar proverbul prea ii fusese a-
runcat în nas, ca să poată să tacă. Trase furios de
tejghea și îngână printre dinți :

— Canalii de români păcătoși, calicilor, mocofa-
nilor !

— Calic și mojic ești tu, grecule, strigă Tecșan.
Auzi, auzi, cine ne face calici. Ai uitat c'ai venit aici
în coaje de meiu și când ți-o veni la socoteală te în-
torci la patrida cu chimirul plin ? Te-ai împămâ-
tenit, dar tot negru la inimă ai rămas.

Ce-a zis grecul. Ce-a zis, strigară ceilalți meseriași
ridicându-se furioși.

— Nimica frațico. N'a înțeles bine dimealui. Eu
sunt om blajin, nu mi place scandalul, Kivu strică, el
c'a stârnit cearta.

— Eu ? Ci lăsați, măi fraților, boerul în pace, îngână Kivu, pufnind de râs.

— Da de boer, ce'i mai pasă, covrigar dela Ia-
nina, zise Pârvan.

— Carnaxi !... Mitocanilor, strigă Hristache, învi-
nești la față și o sbughi afară trântind ușa.

— La usturat pe cătaonul, l'ai atins unde'l doare. Adu mâna, bravo Kivule.

— Lecție neică, lecție. A ridicat nasul de nu'l mai cunoști, i-l taiu eu, nu de geaba-i sunt rudă.

— Cămătarul, din munca și sudoarea noastră s'a îmbogățit. Ii arătăm noi, săuzea din toate colțurile, se vedea pumni, înălțându-se amenințători, printre fumul gros, care ieșea din pipele meseriașilor și din tingirile de pe mașină.

Intru târziu meseriașii să potoliră, iar Panait și Pandelică umblau în vârful picioarelor...

* * *

In mahalaua noroiasă și afundată noaptea în besna adâncă, *Aquila României*, strălucea ca un far de lumină și de aceia era locul de întâlnire al muncitorilor. In ea se destăinuiau secrete, se întocmeau, planuri, se arvuneau meșterii dibaci, se desfundau butoaele la alegeri și se făcea o politică aşa de înaltă și de dibace încât Bismark, Gortchakov și Crispi ascultând-o, ar fi rămas nîmic pe lângă acești stâlpi ai țărei, cari puneau mult preț pe făgăduelile dinaintea alegerilor și votul îl dau pe sunători, în fiecare an schimbând de D-zeu și de culoare politică.

Hristache de origină era grec, de felul lui din Epiros, dar ce-are aface? Sub toate guvernele ducea o politică sănătoasă. Era starostea bătușilor. Pe sub mână plătea agenții primăriei și ai poliției. De unde să știe alegătorii cu ce fonduri orbia Hristache pe ciomăgași? Hoțiile, scandalurile, fraudele, falsificările băuturilor, contravențiile le făcea mușama și fiecare

nou venit la putere, nu putea trăi fără să viziteze pe Chir Hristache Arghiriadis, să nu bea cu el, un pelin, un turburel, o mastică, o drojdie. Toți cari voiau să isbutească la alegeri, trebuiau să cultive, cum puteau mai bine, pe Arghiriadis și să-i făgăduiască din vreme că-i va îndeplini toate cererile pentru băieți, aşa numea el pe zăvoii, gata pe bâte și ciomege; altfel zadarnic se vor asmuți, căci nici unul nu se va mișca. Fără ciolan de ros din spinarea guvernului, cine se mai mulțumește? Votul? Să nu coste nimic pe cei cari vor să stea răsturnați la Primărie, la Cameră ori la Senat, în jilțuri de catifea? Ei nu primesc diurne, unii numai pe aridicate mâna, pe căscat și pe moțait? Făgăduiau, ceice voiau, mai ales, să se facă stâlpii tărei la Primărie și dau și ceeace, până atunci, nu le era dat în puterea lor să facă, apoi odată ajunși în capul comunei, jupuiau cum puteau. Ce să-i doară pe ei nepăsătorii, tăiau dela ei? Zilnic auzeai vorbindu-se, la cărciuma lui Hristache, despre fel de fel de chilipiruri, de licitații făcute cu oameni de pae și numai pentru ochii lumiei, de hrăpiri și de camete jidovești. Arghiriadis le stărosea pe toate, cele de cari nu se lipsea dânsul. Ghețilurile grase, erau toate ale lui. Si vai și amar de cel care îi cădea în mâna. Dără de necinste era în cugetul celor cari'l înconjurau, căci el îi cucerise, îi stăpânia cu cugetul și cu vorba, de păreau fermecăți. Toți cei cari aveau nevoie, tot la dânsul alergau, pentru că îl știau dibaciu și și făcuse mână bună cu toate partidele, cari parcă se temeau de el. Prefăcut și mai șiret ca o vulpe, nu se încurca nici odată. Știa

să scoată din foc turta cu mâinile altora. Când era la căte o nevoie, strâns cu ușa, făcea pe milosul și pe blajinul, pe cucernicul și pe milostivul, dar vai celor ce apucau atunci ceva dela dânsul; mai târziu, dau în cursă, plăteau însutit. Se tăra și învenina că șarpele.

Rolul de sprijinitor și'l juca foarte bine. Naivii îl considerau ca pe părintele lor, ca pe sprijinitorul familiilor nenorocite și scăpătate, deși din casa lui, nu s'atingea omul d'un cap de ață, care să nu fie dat pentru vr'un interes, deși aruncase necinstea ori pe unde era o femeie credincioasă, o virgină castă și frumoasă. Zamfirița ajunsese soția lui cu scandal; grecul o luase în căsătorie numai în urma amenințărilor postelnicului Grigore Becerescu, care, aflând de urmările lui, se dusese la el armat cu revolverul. Înscrisul că ia pe fiică-sa de soție, i l'a dat ghemuit de sub tejghea.

Familia Becereștilor, care era d'o cinste exemplară, să nu'l fi văzut. Unul nu-i punea piciorul în casă. Moș Grigore veni numai la botezul Angelei, ținu lumanarea și apoi la scurt timp se stinse de ciudă și de rușine, căci toți îl ispитеau:

— Fată, ori băiat postelnice? Trăește, ori a dat orbul popei?

— Cum să trăiască numai de cinci luni că atât e de când ai măritat.

— Băgași sănge spurcat în săngele curat românesc. Fata, neamul dracului, s'o ții sub lacăt și tot îți pune pata'n obraz.

Amândoi soții se înbogățiră bine, mai ales după

ce căptătară pe Angela. Arghiriadis știu să intre de-a dreptul în inima curată a Hirei. Veninul pătrunde repede la oase și încetul cu încetul, trece și face drum în suflete, mai curând ca bunătatea și cucericia.

Fata postelnicului era de necunoscut, nici nu ziceai că mai e româncă. Minciuna, sgârcenia, prefăcătoria se aşezaseră toate în cugetul ei. De multe ori găsea ea drumul peirei pe care Hristache trebuia să împingă pe clienții lui.

Din gheliruri și jupueli, cum să nu facă avere? Ori cine încăpea în gheara lor, păzească D-zeu să mai scape teafăr. Multă vreme trebuia să se resimță apăsați de acești oameni interesați până la măduva oaselor, murdari la fapte și negri la suflet.

Se găsea căte odată și căte unul din mahala, care să aibă ac de cojocul lor, dar vreme îndelungată cu dânsii nu se putea măsura, de oarece pentru fiecare avea chip de chin și de prigonire și oricine se încumeta să lupte cu ei, trebuia să depună armele, căci întreceau pe toată lumea în şiretenie, în minciuni, în laude, în prefăcătorie, în falsuri, în viclenie, în scandaluri, în iscodiri josnice și murdare; încât ori și care om nu putea să aibă nici atâta școală, nici bani, ca ei ca să dea din gros și să îsbutească. Și cât nu să amestecă nimeni s'avură bine amândoi. Unul din vorba altuia nu ieșea. Unul da un lucru și celalt îl cerea înapoi. Unul băga pe om în încurcături până la gât și celalt îi lua sufletul; aşa că cu astfel de procedare nu le veni greu a strângе ban peste ban și a face o stare însemnată. Cu bani gata, Arghiriadis, cumpără

de la licitație o moșie, în Muscel, peste care făcându-se drum de fer către Curtea de Argeș, Hristache putu să exploateze pădurea de brad, să instaleze hărastre sistematice pentru scânduri și să înceapă la cariere de piatră și mine de cărbuni.

In toate ocaziunile la socoli nedreptățea, opărea, încurca pe meșteri și pe chirigii; în sfârșit părlea ca trăsnetul, ori pe unde trecea și totul săvârșea numai cu gând de procopseală mare și cu nădejdea d'a putea da Angelei atâtă zestre, încât să fie mai presus de toți neguțătorii din rândul lui.

Avea și parte. Orice întreprindere făcea, Hristache era cu noroc, și ieșea bine, dar la ori și ce ținea mai puțin ca la cărciumă, căci ea'i era cu triște bună și întrînsa se putea săvârși pingeleli de toată mâna, fără nici un control, fără nici o judecată.

La Hristache și la Zamfirița, n'avea trecere decât domnul Coviltirescu, student în drept, care se trăgea din vechea familie a lui Neagu Coviltir din Târgoviște. Acest Tânăr iscusit trăia la București din meditații de oarece toată moștenirea, dela familia sa, se compunea din vii și ecareturi pe la crame și velnițe; dar de când se ivise jurata de filoxeră se părăginișeră dealurile, spargerile se îmulțiseră, așa că peste măguri crescuseră pălămidă, vetricea, tătăneasa și lipiciul. Flăcăul nostru scăpătând, fu nevoit a trăi zi cu zi, din ceia ce-i mai trimetea unchiul său Ene Coviltir, îngrijitor pe moșile Floreștilor, care și ăla îmbătrânise și avea o spuză de nepoți, toți orfani, toți desmoșteniți ai soartei, și din aceia ce câștiga el cu mintea lui a mare și frumoasă. Barbul făcuse liceul

la Ploiești și în toate clasele ieșise premiat; iar la București pornise c' o bursă a județului, căpătată prin protecția stăpânilor unchiului său Ene, spre a se înscrie la școala de Bele-arte. Venind însă în capitală se înscriiseseră la drept și pictura o făcea pe poftă, pe apucate. Totuși eu talentul și cu inteligență lui, nu numai că le ținea regulat pe amândouă, dar mai găsea timp și de meditații.

Când plecase el din Târgoviște se strânseseră toate neamurile și îl miluiseră; de pe la toate adunase abia cincizeci de lei cu cari să-și plătească drumul și să-și țină zilele până s'o întruni comitetul consiliului județian, ca să-i trimeată banii pe primul trimestru.

La București, comparativ cu viața din orașul său natal Târgoviște, toate lucrurile ii păreau scumpe, toată lumea rea, indiferentă și foarte interesată. Cucerind prin mahalalele cele mai depărtate, după casă de închiriat, dete peste cărciuma lui Hristache, unde intră, obosit cum era. Punând cufărășul lângă el, ceru ceva să mănânce. Panait văzându-l se luă de vorbă cu dânsul și înveninat și el de setea banului, ca să țapete un bacăș, auzind că-i trebuia locuință îndreptă pe Barbu la cucoana Săftica Bârzoiasca, sora lui Hristache, care ședea în apropiere. Aceasta, cum îl văzu, consimți a-i da casa, numai cu zece lei pe lună, în cari să intre și cafeaua.

— Nu voesc să câștig nimic dela d-ta, zise ea, primind lucrurile lui Coviltirescu, ci acest bine îl fac în amintirea lui Spirache. Sărmanul meu copil !

— Of! of!... zise râzând Panait, care ieșind, strângea în mâini plata pentru comision.

La început Barbu o ducea bine, căci el nebănuind intențiunile Bărzoiaschi, primea toate în numele răposatului ei fecior, de multe ori compătimind-o, până când află că ea fusese bucuroasă c'a scăpat de dânsul.

Sărmanul!, murise tocmai când era aproape să treacă într'a șaptea liceală, tocmai în ziua când împlinise 24 de ani. Știi, mai rămâsese repetent, mai întârziase cu armata de care'l scăpase unchiul său Hristache, mai făcuse strengării, dar altfel era băiat cuminte. Murise'n spital de boale, păzească D-zeu!... Li mâncase nasul și gâtlejul, vorbea cu țeava de argint pe care i-o adusese Arghiriadis dela Epiros, în urma operației pe care i-o făcuse doctorul la beregată. Era vai de capul lui. Ce mai pătimise!

— Blestemele Sărdăresei, ziceau vecinii, s'ajungă să'și îngroape feciorul Bărzoiasca, să'l necinstească pe el D-zeu, cum mi-a necinstit el casa și mi-a lăsat fata cu ponosul și cu rușinea pe obraji! Așa a tipat femeia, până a'nchis ochii de durere.

Bărzoiasca nu seamănă de fel cu Hristache, ea era o femeie veselă și care avusesese trăsături frumoase, păstrând tipul vechiu, tipul clasic grec. În tinerețea ei, dusese o viață neregulată, apoi când mai pierduse și începuse a cărunți să căsători cu Lăzărică Bărzoescu, controlor la băuturile spirtoase, care în urmă, prin protecția lui Arghiriadis, se făcuse subprefect la plasa Oltenița. Săftica trăia mai mult singură și aceasta îi convenea foarte mult, căci pe Bărzoescu îl luase numai ca s'astupe gura lumei. Femeie inte, Săftica, nu prea ținea seamă de ponosul ce purta, mai ales că Lăzărică, înaintea ei, sta smirna. Ce era el

până a nu o lua? Un nimic să acum toți stau sfînti și făceau drepți în fața lui. El, cum să cărtească, cum să bage înă de ceva celei de pe urma căreia se ridicase, se făcuse om în lume.

Coviltirescu lua și masa la Bârzoiasca, altfel bursa nu i-ar fi ajuns; numai cărțile și tramvaiul îi coprindea toți banii. Toamna și primăvara Săftica se ducea la Oltenița ca să facă plăcerea lui Lăzărică sătunci Barbu era pierit, căci trebuia că ia masa la *Aquila României*, totuși mergea regulat cu învățătura.

* * *

Barbu trecuse licența în drept cu mare succes și toți prietenii lui îl felicitaseră, căci căpătase numai bile albe. Toți cereau lui Coviltirescu să le dea banchet și el, bietul băiat, sta cum era mai rău, de oarece, cucoana Săftica, iar plecase cum avea obiceiu.

Ce să facă bietul om? Nădejdea lui era la unchiul Ene, care făgăduise cinci poli zimtuiți, dacă o reuși să și ia teza. Trecuse o săptămână de când isbutise și cu toate scrisorile trimise, Barbu nu primește nici un pitac.

Ne mai având acum de învățat, zilnic cutreera străzile și n capul lui nu era alta decât cum să facă să dea colegilor săi o masă, cum să se bucure mai bine și să petreacă o zi fără grije.

Intr'o seară prânzise la Hristache la birt și amărăt sta să și citească ziarul; printre spiralele fumului de țigară, gândurile sale sburau și amintirile îl năpădeau. Iți veniră în minte ceasurile copilariei sătătea scene

petrecute în sănul familiei. Cugetând că părinți săi, cari ar fi putut să se bucure de isbânda sa, sunt acum tărână, de odată îi alunecară pe obraz două la-crămi. Cucoana Zamfirica, stând rezemată de tarabă, îl văzu și înduioșată oarecum s'apropie de dânsul și l'intreabă :

— Ce s'a întâmplat d-le Coviltirescu? Ce ai? De când te cunosc nu te-am văzut așa de trist și de gânditor, ori ești amorezat?

— Lasă omu'n pace, creștină, zise Hristache și căuta-ți de lucru, vezi mai bine de te'mbracă. Acum vine fata dela școală și știi că nu-i place să te vadă așa ca o servitoare.

— Dar vasele cine să le spele, scândurile cine să le frece în bucătărie? Slujnica ai trimes'o sus să facă odăile fetei, eu va să robotesc aici, de n'o fi cum îi place ei, ne-am dus!...

— Ite!... Un *mış-mağ*, zise Kivu, care intrând auzise spusele Zamfirei.

— Freacă și spală, strângе șădună c'o să te pue fică-ta la icoane!

— Iar începi. Kivule, iar?

— Incep, vezi bine că iar încep. Mă doare inima, nu mai pot vedea daldeastea.

Ați ajuns o halima cu fata asta. Faceți sluji, vă-e frică de ea. De câte ori nu i-am spus și nevesti-mi; uite, ea e soră cu d-ta, dar judecă mai sănătos, vede lucrurile altfel, cumnate; mai trăiți și pentru d-v. Nu ne ține pământul că, după toată strădania, v'o veni în gând s'o dați după vr'un franțuz, vr'un *Impușcă-cruce* vr'o cioclovlnă d'astea licnitele care să'i pape

tot și pe voi să v'aducă'n sapă de lemn.

— Ce-om face, om face, nu'i treaba ta.

— Nu'i treaba mea, ei, ei, nu cunoști lumea, vezi să uu vii la vorbele mele cumnate. Târg, targ e căsnicia, aşa'i domnișorule?

— Ce știe d-nealui despre dalde astea, zise Zamfira, nu vezi că'i un copil?

— Copil, copil, dar cartea, buchele ăla nu l'a învățat nimic? Cartea aia, mare necaz am eu pe ea, mai rău vă opăcește. Iată, om ești d-ta, voinic? La vârsta asta s'ar cădea să frângi pietre'n mâini, să râzi, să vorbești, să'ți sburde tot și, să'ți inflorească și'n loc d'aceasta'ți plouă și'ți ninge.

E pe dos lumea, pe dos!... Panaite!... Mai dă-mi un porfiriu d'ala că mi s'a uscat gâtul. Bău și urmă:

Dar fetele? Doamne, doamne că multe și uricioase mai sunt; toate Tânjesc, toate sunt scrintite și nemulțămate. Școala le umple capul de fumuri și de nerozii. Călugărițelor le-aș scoate ochii. În loc să'ți învețe pe copile voastre ceva de seamă, le'nvață să vă nesocotească și să vă desprețuiască.

— Aidea de... Ce tot spui, cumnate Kivule, ce știi tu?

— Știu, vezi bine, n'am și eu acolo o nepoată, fata soru-mei? I-a băgat în cap câte bazaconii toate. Când vine p'acasă ne amețește cu vorba, cu laudele și cu fel de fel de nazuri și de fasoane, dar parola nu face la nici unul.

La toate tătacele le zice tanti, nu mătușică, aşa cum am pomenit noi.

In vacanții nu pune mâna pe nimic; tot biata so-

ru-mea să frige la vatră, își face bătături la tălpi, alergând în bucătărie, în pivniță, spălând și cărpind, că fi-sa nici nu știe pe unde-s urechile acului. Ce să mai vorbesc de coada măturei ș-a tigaei? Toată ziua face ca ș-a voastră: citește romane, și trage cărlionți pe frunte, își boește fața, își mușcă buzele, să maimuțărește și să scălămbă, asta a'nvățat la școală.

— Ba nu cumva ai pofti pe bietele copile să le punem să ne frece tingirele, d'aia vin acasă? Lasă-mă cununate cu ideile tale ruginite. S'a schimbat lumea; femeile acum nu mai sunt roabe, ci podoabele casei. Poftim, întreabă pe domnișorul ăsta, i-ar plăcea să ia de soție o fată cu mâni crăpate și zilnic să-i miroase nevasta a leșie, ori a ceapă?

— Vezi bine că mi-ar plăcea, zise Barbu, care deși se făcea că citește, trăgea cu ureche la con vorbierea lor.

— Ei ași, tacîi că glumești!

— Nu glumesc cătuși de puțin; femeia atunci e farmecul, e lumina, e podoaba casei, când știe face de toate; d-le Kivu, ea trebuie să miroase ș-a ceapă, căte odată, dacă vrea să fie comoara familiei și a soțului său.

— Ei comoară, comoară! Iată, cine'i comoara; moș Hristache, el să trăiască, să strângă și să numere. Bănișorii săi, o să-i risipească slugile, ginere-său: *Cine strângă nu mânâncă*, asta-i nicătoare veche, neică!

— Fata tatei! Ii dau, vezi bine că-i dau, pentru cine strâng?

— Să-i dai, nu zic ba, dar eu stiu așa că pe lângă carte, fata să'nvete și ea să coasă un ciupag, să pue

o altiță, o mânecă la cămașe, să spele o rufă, să facă un borcan de dulceață, ori de murături, să tragă și să se blojească un copil, zise Kivu, îndesând pălăria și lăudând spre ușă.

— Ce face?... Strigă Hristache furios, dar doctorii pentru ce sunt?

Ei să moară de foame? Dar bucătăresele, croitorresele? Pe semne că nu ești pe lumea asta Kivule, strigă Hristache.

— O țigară, aprinde-mi o țigară Panaite.

— Bei tutun cavalerule, să te tratez c' o lulea, până nu plec din fața oamenilor ăstora, cari nu mă înțeleg și pace.

— Da, fumez și eu, din când în când, ca să'mi treacă vremea.

— Ite!... Inc-o țigară zise Kivu! Mi-e drag flăcăul ăsta și pace. Dar un miș-maș obicinuеști?

— Beau. Cu d-ta îmi place să stau la vorbă, căci ești român verde și ai sentimente nobile și frumoase. Ceea-ce ziseși adineauri este lucru sfânt. Prea adevarat că educația, care se dă azi fetelor noastre, este greșită, și slăbiciunea părinților, nu o poate înțelege. Kivu scoase pe nas un fum gros, apoi zise:

— Auziți? Si voi sunteți unii cari jucați, înaintea Angelei ea păpușele. Bine că nu este a mea că eu aş zidi-o în vr'o bină ca meșterul Manole.

— Si ca tacă-ți gura, Kivule, ce tot te-amesteci în vorbă, ca mărarul' ciobă? Știe D-zeu ce face, nu dă copii la toți nebunii.

— Cumnată, cumnată, căți copii cunosc eu cari trag păcatele părinților! Fiți mai străni, pregăteș-

te-ți fata pentru o viață grea și serioasă. Ce te făceai, dacă nu te țineai de rostul casei și al tarabei ? Mai umpleați așa gros ciorapul ?

— Eu n'am avut zestre, dar...

— Dar ai avut minte să ai ascultat de cumnatul.

— Ei și Angela o să asculte de bărbatul său.

— Păzească D-zeu. Supunerea este o deprindere și cine nu știe de posibil și de zăbale de mititel, o ia rasna la mare. Jugul casei e greu, va o pregătire pentru asta.

— Si ce vrei să zici Kivule că noi stricăm ceva, că fata are cusururi ? Păi, tu neam esti cu noi d'o recomanzi astfel înaintea unui cavaler ?

— Neam, vezi bine, că dacă n'aș fi neam, nu m'ar durea inima. Eu vă spun de binele vostru, fata e frumoasă și bună ca pânea caldă dar nu-mi place creșterea care i-o dați. O să calce numai în puf ? O să fie mai mare ca voi, de ea poruncește în casa asta ? O să fie mereu numai pe băncile școalei la călugărițe, de unde vă vine numai cu neajunsuri și cu măjdile și vi le bagă toate în cap iar voi le ascultați și vă luați după dânsa, voi oameni bătrâni !

— Fata tatei, păi dacă o iubim...

— O iubești, o iubesti, eu n'o iubesc ? Asta nu va să zică s'o las să se urce în capul meu și să mă învărtească ca p'o sfărăitoare, iar mâine, poimâine să î trag păcatele. O să vă moștenească, o să vie vrămea să se ocupe cu lucruri groase, cu angarale, cu taraba asta...

— Ai înebunit și pace Kivule, strigă Hristache furios. Fata mea să'ntămpine greutăți ? Fata mea să-jungă la tarabă ? Dar unde te trezești ? Dacă te-ar auzi ?

— Hei, în lumea asta sunt urcușuri și scoborășuri, une știe! Ii dai zestre multă, o să ia un om cu vază bogat poate și el, dar dacă i bețiv, cartofor, sec, ori bolnav de nu să mai scoală din pat, ce se face ea, răsfățată, plăpândă, delicată și mofturoasă cum ați învățat-o?

— Treaba noastră, n'o s'o măriți tu, nici n'o să vie pe urechile tale, s'acire la mâna voastră. Eu să trăesc, zise Hristache, bătându-se'n piept.

— Dar dacă mori tu, cumnata și bărbată-său?

— Ei frate, cu asta nu mai isprăvești și pace. Pleacă d'aici, coabe rea.

— Bine, plec zise Kivu în prag. Să lăsăm vorba și să mergem sus să ne pregătim.

Tu, Zamfirițo, du-te la școală și adu fata. D-ta, d-le Coviltirescu, ce te faci, vii la noi, că vrea Angela să te cunoască.

— Mulțumesc, voi veni mai târziu.

— Vino, te rog. În să'mi cunoști fata, să te'ncredințezi că Kivu n'are dreptate.

Angelei o să'i pară bine, o să se bucure; nu cred c'o să ne înfrunte pentru asta, ai? Ce zici Rițo?

— Poftim părinte, zise Kivu, din prag, dând pălăria pe ceafă, ei vezi, d'asta mi-e mie ciudă: nu ești tu volnic, în casa ta, să faci ce'ți place, să fii stăpân? Of, of meștere Manole unde ești?...

* * *

In strada Verbinei era casa lui Arghiriadis, casă mare cu două caturi; cu curte și grădină întinsă și împrejmuită cu zăbrele de fier. La intrare avea o scară

de marmoră, un architrav încărcat ca o sorcovă. Tot felul de ipsosării, tot felul de vărgături și de polieturi.

D'asupra frontispiciului nu lipsea leatul și numele proprietarului. În intrare o zugrăveală roșie ca para focului și peste ea, trase în mod grosolan, gherlande de trandafiri și cornuri de abundență. Un cuer de fier și jos o scoică de mare, plină cu ghiveciuri de mușcată și indrușaim. În peretei tablouri : *Gheorghe I-iu Moartea vânătorului, Moartea lui Maximilian. Cele patru vârste, și alte câteva cromolitografii, spanacuri verzi pe cari văzându-le îți făceai îndată idee despre gustul estetic și artistic al celor ce locuiau în aceste case.* Barbu venind, sunase, intrase să aștepta în sală.

Servitoarea sosind, îl pofti repede în salon, unde să așeză într'un fotoliu și avu timp să observe împrejurul. Peste tot lucruri greoae, scumpe, încărcate, dar fără de nici un șic și așezate, clăe peste grămadă. În mijlocul casei o masă frumoasă de stejar ; iar peste ea puse mai bine de douăzeci de sculpturi groaznice : papagali, căini, canari ciugulind din felii de pepene, broaște testoase, lei în chip de alte dihăni, toate de peatră sculptate în penitenciarele noastre. Pe etajere, *Apolon, Cupidon, Venerea, Alexandru Machedon, Rosetti, Brătianu, Traian și Decebal* făcuți de gips ; cutii de cartoane dela Dobriceanu, baletiste și flori de hârtie. Prin diferite unghiuri mese și măsuțe, cu tăvițe de lână creată și de talași, cu albume de plus verde și cafeniu, toate purtate, ieșite de soare și pline de multe caraghioase. În perete ceasornic cu cucul, tablouri pictate de Angela, după modele dela Socec și icoane

cusute pe canava de hârte: Portretul reginei, frumoasa Olga a Greciei; Asasinarea Impăratului Austriei și a lui Umberto; Bătălia dela Călugăreni și Intrarea lui Mihai Vizeazul în Alba-Iulia. Pe jos câteva covoare cu subiecte cunoscute: Vânătoarea de cerbi Sultanul și cadânele favorite; Excursiunea cu cămile în deșertele Arabiei

La piano, taburel cusut cu cătelus tuns. De ridicai capul și se duceau ochii. Toate lămpile, toate perva-zurile dela cadre și de la oglinzi, galeriile dela perdele cum și ușile și picioarele scannelor poleite. În această casă, dai d'o strălucire, după care se ghiceai îndată omul la care te aflai.

Coviltirescu, așteptă de câteva minute și capul 'i se umpluse de gânduri, îi părea rău d'atâtea bani încăpuți pe asemenea măni, ajunși la fințe desbrăcate de ori și ce gust artistic la parveniți de acestia, și acum cugeta la ce ar fi putut face din atâtă avere un om cult și cu bun simț.

Nu pomenise nici el la părinți niscaiva mobile de seamă, dar din citit și de prin casele boerești, unde avea meditații, își cioplise gustul și'l rafinase aşa de mult, încât aici se simțea obosit. Deschisese tocmai albumul și, se uita la tipurile din familia lui Hristache; toți arnăuți cu fustanele și cu fesuri, toți cu nasul de uliu și cu ochi de cucuvea! Pe măsură ce Barbu intorcea foile, în el se deștepta simțul patriotic, să trezea o revoltă împotriva fanarioților, cari ne sugrumaseră odinioară, țara, a cetelor de simigii, alvitari, rahagii, brutari, bragagii și cărciumari, veniți în țara noastră făr de lăscae și cari se intorceau în-

tră lor cu milioane strânse din falșificări, jupueli și contrabande, spre a rescula apoi, în potriva fraților noștri dela Pind, haitele de antarți. În sufletul lui Coviltirescu, suflet de român adevărat, se ridicase o furtună de ură și de desgust. Întrebându-se ce căută el în această casă, se sculă să plece, când iată că intră cucoana Zamfirița.

— Da'neotro, d-le Coviltirescu?

— Aici la d-v. zise Barbu stăpânindu-se și uitându-se la Rița, care fi păru o pupăză, cu rochia ei de lână pestriță, cu un cordon verde de mătase, cu broșe de mărgean și cu cercei de chihlibar de'i trăgea'n jos urechile.

— Bonjur d-le Barbu, să mă ierți că te-am făcut să ne aștepți, până mai strâns erăm, mai deretecarăm, eu și Rița; știi, când vine fata, mai greu, dormim, punem masa, ne îmbrăcăm sus...

— Nu face nimic, eu n'am pierdut vremea, am învățat multe din această casă.

— Ei bată-te norocul, să te bată, d-ta tot înveți! Faci tocmai ca Angelica noastră!

Ușa acum se deschise și Arghiriadis îmbrăcat foarte galant intră de braț cu Angelica.

— Fata noastră, d-le Coviltirescu.

— Încântat d-șoară.

— D-l Coviltirescu, prietenul nostru cel mai bun.

In toate serile petrecem și râdem cu d-nealui.

— Cu mine?

— Ei da, cu d-ta. Zi aşa, ca să n'o supărăm, adăose Hristache înceț către Barbu.

— Imi pare bine că azi am placerea să vă cunoșc,

am auzit aşa de mult pe gazda mea vorbind despre d-voastră.

— Pe cine?

— Pe d-na Bârzoescu, mătuşa d-voastră.

— A! Pe tanti Săftica! Ce bine poate să spue acea răutăcioasă?

— Nu te supăra, fiica tatii, odorul tatei; tu ești o comoară, o garoafă, care o să'mi îmbălsămeze viața, să'mi măngâie bătrânețele...

— Iar începi? Papa, ți-am spus să'ți ții gura măcar când e lume; nu te jenezi?

— De ce babacule, de ce, eu spun ce-i adevărat.

— Babacule, auzi babacule! Parcă ești dela patruzeci și opt! Tac, of tac, să nu mai te aud, că iar plec la pension.

— Calmați-vă d-șoară, zise Barbu, d-nu Arghiridis n'a spus nimică rău și neadevărat.

— Cine vă cunoaște trebuie să gândească ca dânsul!

— Barbu, văzând cu cine are afacă, voi să se impună dela început atenționei ei. Ea îl privi drept în ochi, întâi mirată, apoi sigură că frumuteței sale datează acest omagiu.

— Hristache ca și cum nici n'ar fi auzit cuvintele Angelei, zise cu emfasă:

— Eu propui să mergem să arătăm odăile d-lui Coviltirescu, apoi să trecem la masă că ți-o fi foame.

— Mare procopseală o să'i arăți! Palaturi! Of când te aud... *Ouf qu'il est émbetant!* Coviltirescu pe care tipul ăsta începușe să'l intereseze se cam încruntă, auzind frazele astea, zise pe aşa ton. Merse totuși după ei. Peste tot aceleasi lucruri, grămădeală de obiecte scumpe

prin toate odăile. El se uita mai mult la profilul fin și regulat al fetei, la genele ei lungi, cari'i umbreau obrajii de un alb mat, la ochii mari de un albastru senin, la valul de păr castaniu impletit și ondulat care-i incadra fața de o frumusețe rară. Rămânea cam în nrmă ca s'o observe bine și la unele explicații ale lui Hristache se făcea atent ca să nu fie observat și admira căte o litografie groasnică, ori căte un „abat-jour“ oribil.

Pe masă cutii de carton, în cari fusese cofeturi căteva cărți într'un serin verde și la spălător două rânduri de sticle goale, în cari fusese parfum, toate legate cu panglice, toate șterse și curate de scipeau.

In pat mai multe perine brodate, croșetate, pictate și o colecție de cărți poștale, întinse p'o meșcioară de lângă pat de care nimeni n'avea voe să s'apropie, cum nu se putea aprobia nici de săculețul eu amintiri dela fete : mănuchiuri de flori uscate, despărțituri de cărți, cusute pe canava de hârtie, șuvite de păr, inodate de cordele, iconițe catolice, dăruite de călugărițele la care Angela se inchina și le săruta în toate zilele aşa cum îi zise: *Notre mère superieure!*...

In odaia lui Arghiriadis, colecție de papuci, de mesi de halaturi, de căciulițe de noapte, brodate și implete de Anglela ; fesuri, fustanele ilicuri și antereie. Pe pereți, iatacane, hangere, cuțite, puști, săbii cu teaca de fildes și o bucată de șal vechiu pe care o cumpărase dela Ibraim-efendi, când auzise și el că antichitățile sunt la modă.

— Uite vezi, d-le Barbu, astea mă costă mai la douăsprezece mii de lei, astea și pipele ; vino aici de

le vezi ! Fata tatei, ei o să-i rămână toate, nu le dau la muzău, ca Maiorul Papezoglu, eu am dat bani pe ele.

— Ce o să fae, eu cu prostiile astea, mai bine'mi cumpărăi un *fichu*, un evantail, o umbreluță frumoasă ; port zdrențe, nu vezi, eu, fată de milionar !

— Milionar ? Cine ți-a spus, cine ți-a băgat în cap ascemenea lucruri ?

Arghiriadis, zicând acestea, trase sertarul scrinului și începu să scoată fel de fel de imomele de chilibar, de culoare de abanos, de lulele de spumă de mare legate în argint, fel de fel de nisfiele, de icosari și de Constandinați, de inele și de sălbi, toate puse amanet de sutele de nenorociți cari, la vreme de nevoie, încăpuseră pe mânele lui Hristache.

— Ei n'are dreptate fata să zică că ești milionar ? Zise Zamfira, minunându-se de atâtea frumuseți.

— Poftim, ți-ai deslegat gura și d-ta, madam Arghiriadis, adaose Angela. Astea sunt prostii ; eu nu mă iau după ele ; mă iau după ce am văzut în casa de bani !

— Ale tale o să fie toate, porumbița babacului.

— Bine, bine, taci acum. Mai spune, sau mai arată și altceva ; fă ca mitocanii !

— Zamfirița, ii făcu semn cu degetul să tacă, însă ea urmă :

— Nu mai îmi face semn de geaba, că nu tac, nu tac ! Ei, omul ăsta a venit să mănânce, nu să se uite la lucrurile astea zălogite la voi pe bani dela oameni nevoiași și amărăți.

— Coviltirescu, urmărind spusele Angelei să gândeа

și el la jumulelile din cari auzise că se pricopsise acest om, care în el n'avea nimic omenesc și totuși o ducea cu mult mai bine ca atâția nenorociți ale căror suflete mari nu s'ar îngădui să răpească, pe nedrept, dela nimeni, nici măcar un cap de ată.

— Poftiți ia masă, zise Rița, că s'a răcit fieritura.

— Supa, proasto, altădată să nu mai zici aşa ; fiertură mânâncă numai slugile și țăramii.

— Nu vă supărați, d-șoară, poporul nostru prin fiertură înțelege tot aceia ce fierbe și...

— Poporul nostru e un prost, aşa fierbe și vinul, fierbe și prunele, fierb și eu, când aud porostii d'astea.

— Liniștește-te, Angelino tată, liniștește-te...

— Imi vine să mor, uite și numele asta, care mi lăti pus voi, nu'l poț suferi și... ți-am spus d'atâtea ori să nu-mi mai zici decât Angelo : Angehlica, auzi Ghelica, Lica, ba fetele la școală, mă numesc și calica...

— Vai de mine, zise Zamfira, și tu nu le spui la madama. ? D'aia dau eu atâtea bani să te poroclească ? Auzi, auzi, proastele dracnlui, auzi, vin eu la școală, le'nvăț eu minte pe ele, apoi dacă i p'asta, atunci d-tă ai sfărșit cu școala, ica-asa, nu vreau să s'alege nimeni de fata lui Arghiriadis. Să te plângi directoarei, adaose Hristache restit și bătând în taler ca s'aducă rasolul.

— St.., mai înceat ! Eu nu părăsesc scoala, uite ce mă'nvață să fac ? Papa ești tu ori iscoadă ?

— Bine faceți d-șoară, căci nu e frumos să...

— Auzi, auzi tocmai tu calică, tu care ești darnică, dai și cămașa după tine. Nu te-am văzut eu că ori

ce'ți aduceam la școală le dădeai lor; baclavale, turtă dulce, prăjituri, alva, rahat.

— Dau, vezi bine că-a ne'nvață la Evanghelie, dar ce știi tu care nici n'ai citit-o?

— Fata tatei! Știe și Evanghelia, ce o să se bucură, când o auzi popa Chlriac!

— Să dai fată, să dai, dacă vrei să intri întru împărăția cerurilor, zise Kivu, care tocmai sosise cu Crisi și intraseră d'a dreptul în sufragerie.

— De ce n'ati intrat în salon, proastă mai ești Veto, nu se dă așa năvală peste oameni.

— Neamurile d-v., n'aveți de ce vă sfii, ce nu e destul pe masă?

— E, nu e, nu se fac lucrurile astfel, bontonul nu zice așa, codul manierelor elegante...

— Ci, ca mai lasă-ne, soro, cu mofturile alea, mulțamește-te că am mai venit, după câte ne faci și...

— Ce vă fac mă rog, dacă vă place bine, dacă nu...

— Dacă nu să'ți facem noi temenele și parolă, noi oameni bătrâni, fi mai blândă, mai politicoasă mai darningă...

— Ba e vorbă, zise Hristache, risipa nu e bună.

— Ei pe care s'ascult acuma?

— Să'ți consultați inima d-șoară și pe ea s'o asculti, zise Barbu, care înțelesese că Angela avea acest caracter numai din cauza ideilor bolnăvicioase ce'i băgăseră în cap la scoală să'a nestrășniciei părintilor.

— Ai dreptate, răspunse Angela, așa o să fac d'aci înainte numai... să nu gresesc.

— Nu vă temeți d-șoară.

— Să nu mă tem? O dar am auzit atâtea dela colegile mele dela...

— A!... exclamă Barbu, văzând că are afacere c' o fată nu tocmai naivă și rece; apoi după o pausă a-adaoase:

— Inima? Inima este o călăuză dreaptă, ea spune mereu adevarul; ea te mustă pentru o faptă rea, ea te încurajează pentru o faptă nobilă și frumoasă, ea...

— Vivat! Să trăești, că frumos mai grăești, strigă Kivu, luind după masă un pahar și închinând.

— Ot, ne'nvitat de nimeni...

— Taci Angelo, pentru D-zeu, taci că aud oamenii, săde rău, zise către fiică-sa Zamfira, care făcea fețe fețe de rușine.

— Poftiți tuslamaua și mămăliguță că se răcește, strigă Veta, suflând în degete și jucând: of m'am fript!

— Strigă mai tare, tocMRI ce la cărciumă! Ce bucate. Doamne, Doamne, altceva nu știai să faci, *man-*
man, decât dalde astea, vr'un *paschet*, *macaroni au gratin*.

— Gardenul e la buții și nu se mănâncă, șopti Kivu.

— Lăsați, d-șoară, nu vă supărăți. Cu mâncările acestea au trăit strămoșii noștri și le-a fost foarte bine.

— Ai d-tale, ai mei nu știu ce o fi mâncat că uite ce au produs, zise Angela, arătând pe Hristache și pe Hrisi, nevasta lui Kivu.

— Ei, eu să am o fată ca asta și strâng-o de gât, îngână Kivu la urechile soției sale, pe când Barbu dince înce, și lăua rolul de educator al Angelei, des-

pre care începu a crede că numai el o va putea îndrepta p' o cale sănătoasă.

— Nu se caută ce'i pe masă, d-șoară, eu văd în părinții d-v, atâta sinceritate, atâta bună-voință pentru d-ta, că trebuie să-i iubești și să-i respectezi. De la niste ființe ca dânsii, nu trebuie să ceriți atâta, nici să vă sfiliți de mine, eu n'am fost crescut după codul manierelor elegante și de șîl știu astăzi pe de rost, sunt mai mulțămit cu lucrul oferite astfel sincer decât cu eleganța rece a meselor de convenință, date numai spre a'ți arăta cineva că poate să te hrănească bine, sau spre a-ți plăti o datorie de politeță.

— Vorbești minunat, vorbești după inima mea. Ce zici cumnate, aşa-i c'am dreptate să iubesc eu pe Tânărul ăsta și să beau în sănătatea lui ? Să trăiți cu toții pân'la ceasul morți !...

— Of! ai început cu versuri acum. Versuri de măhală, taci!

— Ei, ce frumoase și ce sincere sunt acestea d-șoară să vă obicinuiți cu dânsele, căci...

— Nu mă pot obicinui decât cu ceace este nobil frumos.

— Fudulia, fasoanele, opăcelele; o să vă pună capul; ăalde astea învățăți la școală. Dă jupânul banii pe fleacuri. Rostul casei, asta'i temelia.

— *Papà*, zi'i să mă lase în pace că iar îmi strică dispoziția. *Maman*, ce mai avem de mâncare?

Să terminăm odată cu masa asta și să ieşim în grădină că'mi vine rău aici, par'că sunt strânsă de gât.

— Cârnați și costițe de purcel pe varză.

Să putea altfel? Vre'un *paschet*, vr'un *filet aux champignons* n'ai putut să faci?

— De ce n'ai făcut tu, dacă știi să gătești; dacă nu, mulțumește-te cu astea. Căți n'ar da mult cu multul să aibă pe masă asemenea bunătăți.

— Bine, zice unchiul d-v. d-șoară, bine, ș'are multă dreptate. Cât mâncără astfel străbunii noștri, avură stomacuri sănătoase, căt începură boerii cu trufe și cu *farsi*, toți ajunseră să meargă la Carlsbad.

— Să mănânce ei carne cu varză, nouă să ne dea altceva..

— Vă dă ce pot și ce știu să gătească dândii, nu mai fi pretențioasă și rea, aspid'o, că nu'ți stă bine aşa; fi blândă și drăgălașe, c'asa'ți șade frumos ș'asa te iubesc eu.

— Dragostea d-tale, of!...

— Femeea e podoaba casei, ea încântă și'nviorează, înaltă și farmecă, ea te sue în culmile fericirei, de aceia ridic și încin paharul meu pentru femea candidă, blândă și dulce... Pentru d-ta, d-șoară!...

— Auzi, bagă la cap ce zice băiatul ăsta și închină, și, bea și ține minte, zise Kivu, care, neținând socoteală de asprimele Angelei, merse ș'o sărută; iar ea învinsă și ridică ochii către Barbu salută, apoi goli paharul până'n fund, în aplausele mesenilor și al celor două mătuși, Bârzoiasca și Acrivița, cari, în acel moment, sosiră și ele pe ușe, împreună cu Panait. Acesta dete lui Coviltirescu să iscălească un mandat cu care îl căuta dela poștă.

— Bani, bani dela unchiul Ene. Ce fericit sunt d-le Hristache: trăiască „*Aquila României*“. Voiu ospăta la d-ta pe toți colegii mei cărora știi că le-am făgăduit un banchet pentru isbânda mea.

— Faceți dreptul, d-le Coviltirescu ?

— Da, d-șoară.

— Felicitările mele, poate ți-voiu fi clientă, *maman*, vezi să faci bucate bune, fă-i un *volovan*.

— Bolovani ? Dar cine mănâncă pietre, zise Kivu, răzând și mușcând dintr'o pară.

— Of ! Nesi ferit ești, unchiule, cine te bagă 'n vorbă, aide să ieşim să mergem în grădină, să luăm cafeaua m'am plăcuit aici, prea suntem mulți.

— D-zeu să ne ție că toți suntem oameni de treabă, afară de tine, cărno.

— Barbu dete brațul Angelei, după ce mulțumi Zamfirei și lui Arghiridis să o porni în spre grădină ; ceilalți îi urmară. Bârzoiasca, făcându-și vânt cu evantaiul să mpletești și ceru un pahar cu apă...

* * *

Făcură toți câteva ocoale în grădină, apoi merse de șezură sub chioșc și băură cafeaua. Barbul și Angela, stând unul lângă altul, începură a vorbi despre artă și literatură, despre lucruri cu totul streine celor ce i-așultau. Între altele, subiectul conversațiunei se nvârtea asupra scriitorilor vechi și moderni ai Franciei și ai României. Angelei îi plăceau mult poeziile lui Musset și ale lui Grigore Alexandrescu. Recitată fabula : Boul și Vițelul și Anul 1840, apoi comentând-o spuse că'ntr'însa e resumată o viață întreagă de suferință a poporului român.

— Adevărat. A, și mare placere'mi face când te aud vorbind astfel, d-șoară.

Angela, cu cât vedea pe Barbu entuziasmat, cu

atât s'arăta serioasă și discuta ca un bărbat, despre multe chestiuni sociale, despre multe teorii noi, apoi spunea că-i plăceau poesiele lui Bolintineanu, mai ales cele patriotice în cari poetul era neînterecut și se simțea înduioșată, când citește versurile lui Traian Demetrescu, pe care'l cunoașcuse personal.

— Era prietenul meu, d-șoară, și sunt fericit de ceace aud acum.

- Și cu ce ocazie l-ați cunoscut ?
- L'am cunoscut la o prietenă.
- Sărmanul ! Ce nenorocită ființă, și cât de Tânăr s'a dus dintre noi ! Păcat !
- Dar ce'l căiți atâta d-le Coviltirescu ?
- Căci inimele delicate și nobile, ființele impresionabile, sunt cu mult mai fericite acolo sus !...

Angelei ii strâluci în ochi o lacrămă, și rămase pe gânduri. Barbu o privi mult și văzu că această fată, născută din părinti aşa de lipsiți de cunoștințe și de principii morale, avea un suflet ales, înalt, mare dar pervertit printr-o educație greșită. Acum ar fi dat viața pentru această copilă, care cu câteva minute mai înainte, la masă ii păruse un monstru.

- Dar pe Eminescu cum il găsiți ?
- A, d-le, ce mă puneți pe mine să judec un geniu, un colos ?
- Cum nu, o d-șoară care e aproape să termine liceul, învăță : algebra, filosofia...
- Ce-are afacă, alta e să înveți și să dai examen și alta să filosofezi și să faci critică. Psicologia n'am deschis'o, avânturile sufletești nu le cunosc ; iar din filosofie am citit abia prefața. Iubesc mult studiul is-

toric și, de și nu știu ce patrie am, îmi plac acele poesii în cari se cântă patriotismul, „*Janne d'Arc; Fata dela Cozia...* În orele libere am citit și eu pe Alexandri, Bolintineanu, Alexandrescu, Eminescu, Coșbuc, Veronica Micle, Matilda Cugler, Ana Ciupagea, Cornelia din Moldova, Sevastos, Sofia Nădejde...

— A văd căți cunoști toate scriitoarele secolului d-tale.

— Și care'ți place mai mult ?

— Fiecare în genul său.

— Dar despre Eminescu nu mi-ați spus nimic d-șoară.

— Poate voi vorbi mai bine la anul, când voi termina școala. Ce să vă spun despre acest geniu ?

Mie mi se pare genial în lucrurile filosofice, însă într'ale iubirei e slab ; critică femeia, iar când o iubește, abia îi desleagă vălul după obraz și nu cutează s'o atingă, în loc s'o strângă în brațe, s'o sărute cu focul arzător al amantului, care speră și iubește. În sfârșit cât e de puternic versul său în *Golssa* și în satire, atât e de slab în cele de iubire și eu nu, nu pot numi lîric pe poetul care n'a plâns, n'a strigat, n'a gemut, n'a fost gelos și n'a blestemat femeia !

— Bravo, bravo, zi înainte că zici bine, zici frumos.

— În fine aşa judec, dar când aş fi în joc eu... atunci...

— Mai poftiți acum de mai vorbiți și cu noi, zise Bârzoiasca, întepat, că văd văți pierdut văți afundat cu totul în discuție, fără a vă mai gândi și la noi.

— Barbu înțelese mustrarea Săftichi, dar se făcu că n'o prîncepe și dând brațul Angelei se ridică și

pozni cu dânsa pe sub alei să viziteze frumoasa grădină. P'alocurea Angela, potecile fiind strâmte, pornea înainte, mlădiându-se ca o trestie. Sub pașii lor scărțăia nisipul argintin de pe cărări. Urmând'o, vorbele ei începuseră lui Coviltirescu să'i răsune ca o muzică în urechi; iar capul fetei să'i pară un vis de frumusețe. De când era el n'uși aducea aminte să se fi găsit într'un asemenea cadru frumos de raze de lumină, de flori și de aer îmbălsamat. Cu ocupațiunile zilnice, cu grija sa pentru existență, trăise o viață noroasă de cafenea și de stradă. În sufletul său pască s'aprindea acum o flacără de lumină nouă, ale cărei raze îl încălzeau și îi dau un alt curaj de viață, îl îndrumau către o fericire pe care n'o visase niciodată și după care, cu toate acestea, de multe ori, el suspinase.

In acest minut fi apărută înainte Safta Bârzoiescu care, tot timpul, urmărise pe tineri din ochi. Of căt era de slută, de urâtă și de bătrână! D'ar fi putut acum ar fi sugrumat'o.

— In ce mlaștină, lipsa m'a făcut să mă cobor, gândi el; dar și femeia asta de n'ar fi fost, poate că eu trebuia să intru slugă și examenul meu, licență... Oh, Doamne, când mă gândesc cu ce preț am dobândit această onoare, mi-e groază de mine.

— De ce ai tăcut astfel d-le Coviltirescu?

— Te privesc d-șoară și sufletul meu tresare fericit; nu știți: *Când simțirile sunt mari, vorbele pier; ochii spun atunci mai mult decât o cuvântare întreagă!*

Ești poetic, vorbești frumos, prea frumos! Când

vei fi avocat ai să câștigi toate procesele. Vei fără meca, vei sfrobi... vei...

- Unul singur aş voi să câşfig şi...
- Şi...
- S'as fi mândru, aş fi fericit...
- Cum ai deja procese, se poate?
- Am un proces da.
- Cu cine, sunt curiosă?
- Cu d-ta d-şoară, zise Barbu, tremurând de emoţie, salutând pe toţi din chioşc şi ieşind repede spre mirarea tuturor şi spre bucuria Bârzoiaschi, care turbase de gelozie...

* * *

Sunt orele 12 din noapte; afară este un timp superb ş'o lună albă ca ziua. La *Aquila României* se văd încă aprinse multime de lămpi, s'aude sgomot şi cântece de lautari. Barbu este radios c'a putut da prietenilor săi banchetul făgăduit. Ar fi dorit ca el să i fi putut aduna într'o sală mai în centru, mai spațioasă, dar restrânsele sale mijloace nu'i permiteau acest lux, aşa că în imprejurările sufleteşti în care se găsea, se gândeau că nicăieri nu putea petrece mai bine, decât acolo unde nu era turburaţi de nimic, decât acolo unde el putea rămâne, fără sfială, până'n revărsat de zori.

Zamfira fusese la înălţime. Toate bucatele ieşiseră bune, iar masa fară cusur. Panait şi Pandelică se tunseră se premeniseră şi serviseră ca la Capsă. În timpul mesei Barbu primise mai multe felicitări telelegrame şi scrisori dela prieteni pe cari le citise tare

tutulor, afară de una pe care o puse în buzunar, nevrând a o da'n vileag.

— Hârtia rose parfumată dete mult de glumit colegilor, dar Barbu le tăinui gingeșele rânduri ale Angelei :

Domnule,

Iți urez succes în viață și calea d-tale să fie mereu semănată de trandafiri.

Te salută

Angela

Pe la orele zece cina se terminase, toasturile urmăseră, unul mai înflăcărat ca altul și acum, în urma propunerei lui Coviltirescu, fiecare povestii câte o'mprejurare amoroasă.

In fața ultimelor pahare, toți erau veseli și toate istorisirele lor intime să'ncheiau cam astfel : curte, dragoste, uitare !...

Barbu încruntă din sprâncene și tăcea, el nu povesti nimic, căci la activul său n'avea nici o faptă importantă, nici un lucru demn de povestit. Pentru el femeia era un ce secondar. Adevărurile istorice, filosofice îl pasionau, de prietenii, care să'l îndemne la petreceri, fugă; iar de traiul său intim ii era silă. Ce să facă ? Să temea de boale, de ponoase și de cursele intrigilor femeiești. Apoi cu caracterul său cinsit și cu sentimentele sale înalte și frumoase, ar fi voit ceva nobil și ales, ceva ideal, ceva ne'ntinat și ne atins de clefetire dar... unde să găseaseă el pa-

gina intimă la care să se opreasă? Ascultând istorisirile grase ale camarazilor săi să gândeа la *Romeo și Julieta*, la *Dafnis și Cloe*, *Paul și Virginia*, *Herman și Dorothea*, *Faust și Margareta*. Asemenea subiecte de unde le-or fi luat autorii lor? Când or fi trăit acei amanți în a căror inimă au încolțit atâtă iubire, a'ncăput atâtă candoare?

* * *

Nu'i călcase lui Barbu piciorul p'acasă câteva zile; de urâtul cucoanei Săftica, nu știea unde să mai fugă. Banchetul iar, dela *Aquila României*, il desgustase, căci el, în colegii lui, văzuse, numai perversitate și destrăbălare. Cu trenul de plăcere se dusese până la Constanța și bătuse coastele mărei înfuriate; urletul ei parcă răsună în sufletul său. Ar fi plutit vecinic, spre a scăpa de urâtul care îi săngera inima. Se întorcea în sfârșit acasă și nu știa cum să facă, spre a nu da ochi cu Săftica, Oftica, cum o numea el. Era greu pentru că Bârzoiasca îi ținea calea, il descosea până la mijlocul nopței și'l plătisea cu'ngrijirile materne cum îi spunea ea,

Pentru ce protectorul meu n'a fost o ființă demnă de stimă, își zicea Coviltirescu în sine, cu toate acestea, hrânea pentru Bârzoiasca cel mai mare dispreț. În ea, el nu vedea pe mama îndurerată, care da în amintirea fiului ce perduse, ci pe femeia cu intențiuni infame, pe femeia care da spre a avea pe cineva înainte, înjosit, vecinic căteluș supus și la ordinele ei.

Când pleca și când venea, îi întindea mâna ca să

i-o sărute, când se făcea c'a uitat, ea îi zicea:

Se poate, puiule, să mă uiți? Mie mi-au săratat mâna zapcii, pomoșnicii, isprăvnicii, vai! Când mergeam la baluri cu răposatul, una era Săftica Bârzoiescu!

N'avea mamă Barbu, totuși s'ar fi lipsit de asemenea ființă, dacă D-zeu i-ar fi dăruit una ca Bârzoiasca.

Ei, era anostă și pace și'l privea cu niște ochi... și se gătea și se'nzorzona ca o brezae. D'apoi murse, d'apoi sprâncene trase și câneala ceadirie, de soia pernele, le făcea otrepe? Of, ce joimărită!

Femeile, de ce nu or fi înțelegând ele că, pe fețele lor, ruinele vremei sunt inreparabile?

D'apoi cunoștițele Săfticăi? Doamne, Doamne, scăpămă și zicea Barbu'n sine și își făcea cruce, când intra pe poartă.

De câte ori nu'l prisese la cărti și'l ținuse de seara și până la ziua albă, de câte ori nu'si blestema ceasul când a cunoscut'o.

Și câte prostii, câte eresuri, câte alusii malicioase și ponturi de mahala.

Minunate erau sindrofilele Bârzoiaschi. Pe la cumpăna nopței începeau să curgă sticlele de vin dela *Aquila României*. Hristache, unde să'si facă reclamă?

Cu norocire, să ne fie de bine, la dorințe, când ne-o fi mai rău să ne fie ca acumă. Bârzoiasco dragă, să mă vezi moartă, dacă n'ei bea paharul până în fund. În sănătatea cui știu eu. Vrei Săftico? Amin, să trăiască și cine ne-a dat să ne mai dea săltădată.

Tiptil, Barbu, fugea de câte ori putea, dar trebuia, în multe rânduri, să facă cheful garzdei, căci dacă

nu schimbarea se cunoștea în serviciu. A doua zi cafeaua era searbădă și rece, gunoiul sta'n prag ori în mijlocul casei, hainele necurățate, ghetele ne șterse limba clopotului căzută, servitoarea n'auzea sunând; mereu era dusă în targ, sau la apă. Așa se găsea persecutat studentul, ori de câte ori n'avea răbdare să asculte neroziele cunoștințelor Bârzoiaschi, să și peardă vremea cu: *passé, bat, tin, intru platcă* etc. sau tăcea ca un nerod. Intre oamenii, cari nu sunt nici de talia, nici de condiția, nici de forța inteligenței tale, apoi, știut este că, nu tu ești acela cari însimnezi ceva, ci aceia cărora le toacă gura, le zornăesc în buzunare banii câștigați la masa verde. Ei clevetesc despre tot orașul, critică și pe cine cunoaște și pe cine nu cunoaște.

Cei de teapa lor, bine'nteleas, fac mare haz, iar tu acel ce vezi lumea altfel, având altfel de creer, rămâi în mijlocul lor, ca ciufurezul și pari ca un nerod. Iși dau coate, mustătesc, vezi bine că râd de tine. Și sunt mulți cari numai în astfel de cercuri își găsesc multămirea, ear tu asurzit, morți de plăcuteală, respiiri, când poți scăpa dintr'asemenea adunătură viațioasă, din care ce poate alt să isbucnească de cât scandaluri? Moravurile rele se întind ca peciniginea și arare să găsește om care să nu fie atins de critică d'acest virus al societăței.

In mai toate casele de trampa Bârzoiaschi, jocul cărților este o pacoste, o ruină. Slujbașii, neguțătorii, meseriașii și mai ales divorțații și oamenii fără căptăiu, își pierd timpul, sperând în noroc și ascultând la intrigi, la iscadiriri și la zavistii, cari nu să poto-

lesc niciodată și din cari decurg: spargeri de casă, bătăi, pagube, de aceia Barbu oculea asemenea distractiei, căci ele ruinau sufletul și punga.

Spre nenorocul lui sosi tocmai, când casa era plină de mosafiri. S'ar fi ascuns în gaură de șarpe, dacă ar fi putut să nu vadă pe nimeni și, în chiliuța lui, ar fi dorit să pătrundă pe nesimțite; însă cine putea mișca un paiu în curte, fără ca Săftica să nu ia seama?

Intră dar în mijlocul adunărei și făi compuse chipul aşa cum știa că placea tuturora; salută surăzător și începu să istorisească modul admirabil cum a petrecut în mijlocul camarazilor săi, bine'ntelles înflorind totul cum putea mai mult.

Toți îl felicită, îl găsiră vesel, voios și amuzant. Săftica era încântată; când se servea ceaiul șopti ceva la urechea lui Barbu și în urmă îl pofti să ia loc lângă dânsa *la Maus*. Vai! Vai!...

— Sunt cam obosit, căci vin dela Constanța.
 — Ce spui? Ai fost cu trenul de plăcere?
 — Cu trenul de durere, stam inghesuți ca sardellele și acolo am dormit trei prieteni într'un pat. Adică zic c'am dormit, însă cine a putut da ochii în gene de miros urât și de murdărie? În țară la noi, comparativ cu ce aud și ce citeșc că este aiurea, dai bani și în schimb ești chinuit. Multămit am fost când am văzut răsăritul soarelui. O coamă uriașe de rubine, smarande, briliante, safire și topaze, care se strecura învăluită în zabralnic de nor și cobora ca voind a se scălda în valurile azurii ale mărei.

Pe d'asupra ei presărate miriade de scânteie ce po-

leiau talazurile și solzii peștilor tăcuți. Ce spectacol frumos ! Ați văzut vr'odată marea ? Ați simțit vr'unul ca mine ? Când am sosit cu trenul era înfuriată, gema ca sufletul meu ; seara se potolise puțin și'n zori era de necunoscut. Cât e de schimbătoare ! Seamănă cu d-v. doamnelor.

- Vezi dragă, ásta ne insultă, șopti, Potlogneasca.
- Ce are a-face, zise Nichiteasca, nu l'ai înțeles.
- E un om plin de inimă.
- Poet, soro, poet, bate câmpii, cum o să semene marea cu tine, ori cu mine, sărată și amară ! Of ! Barbu profitând de ocazie pe când se împărtea ceaiul voi să se strecoare nebăgat în seamă și să plece.
- Darunde o roiești domnișorule ? Zise Giumbușasca.
- Sunt cam obosit, d-nă.
- Ei, i-a lasă vorba aceia, d-le Coviltirescu, mereu te-auzim astfel. Fugi de noi !...
- Spun adevărul, doamnele mele.
- Un adevăr cam ne potrivit la vârsta d-tale...
- La vârsta mea trebuie să și vadă omul de buche, știți că eu am fost până acum școlar și trebuie...
- Școlar, școlar... dar va să mai și petreoi.
- În adevăr petrec, petrec... Ce petrecere !...

Passe, bat... tin... începu a săuzi în dreapta și în stânga pe la toate mesele și jocul se'ntei repede, iar Barbu avu o mâna fericită, câștigă, în seara aceia, o sută de lei și pentru înfâia oară, în viața lui, văzu în buzunar o sumă atât de nsemnată, câștigată, fără nici o sudoare, nu știa însă cum să facă să scape căt mai curând din această atmosferă, case'l sugruma de și, de astă dată, ei ii datora fericirea d'a se simți cald la buzunar.

Se împrăştiau invitaţii despre ziuă, unii trăişi căutând a pagubă, alţii veseli şi mulţumiţi cu câştigurile puse strâns în buzunar şi făcând la planuri ce să cumpere pe dâNSELE. Cu capul greu d'o noapte nedormită, cu inima desgustată şi făurind la planuri, cum să scape din acest viespar, rămâsese în mijlocul odăei ca şi cum ii lipseau puterile de a se îndrepta spre cameră ca şi cum, acum mai rău îl sugruma ajutorul ce primea dela Săftica, pe care o găsea şi mai nesuferită de pe cum era, când o cunoscuse. După ce plecară toţi îl întrebă :

— La ce te gândeşti Barbule?

— La moarte!

— De ce vorbeşti aşa, tocmai acum când ai isbutit atât de frumos, tocmai când eşti sărbătorit, dorit, iubit.

— Iubit? Şi de cine?

— De ştii şi eu? Ghiceşte?

— O lasă-mă cucoană Săftico, lasă-mă cu vorbele astea, ştii că nu vreau s'aud.

— Nu vrei s'auzi, da, da, nu vrei s'auzi că ştii tot, ştii şi mă omori.

— Dar d-ta ştii ce faci cu această încăpătanare? De ce nu vrei să fii de înţeles? Dece începi cu porniri, cari nu sunt de vîrstă d-tale, sau cel puţin în faţa mea n'au nici o trecere? Barbule mă omori.

La frate-meu cât ai stat de vorbă cu Angula aş fi voit să se despice pământul...

— Sub picioarele d-tale desigur.

— Nu.

Dar sub ale cui, de sub ale nepoatei d-tale, de

sub ale Angelei, a nenorocito, piei, du-te, du-te, du-te
că mi-e silă ! Uită-te'n oglindă și fugi, fugi mai repede, din fața mea. Mi-ajunge !...

* * *

Pe masa lui Coviltirescu, zăcea prăsuite multime de scrisori, ziare și cărți de vizită. Ne putând dormi de oboseală, începu a le resfoi să a cugeta la toate imprejurările prin care trecuse, de când părăsise camera lui. Fără de nici un interes se uita la tot și înțorcea la foi, rupea la plicuri, tăia la benți de ziare și citea la știri.

Parcă era un veac de când nu mai dase p'acolo, I se schimbase viața și ceva din ea luase alt curs. Sub o revistă dete peste scrisoarea lui Panaitescu, prietenul său din Târgoviște și peste una trandafirie c'o pecetie de trifoi cu patru foi. Ceva copilăresc. ceva Tânăr și neobiceinuit. Se uită la scris, la pecetie, la hârtie și i se păru că nu era pentru el. Citi și reciti adresa de mai multe ori, apoi, fără nici o curiozitate, o trânti pe masă.

Baba, cine știe ce i-a dat prin cap. Trânti scrisoarea și voi să se culce. În ochii lui se întipăreau figuri văshedă și ofilită a aceleia ce nu-i da pace cu sentimentele arzătoare, cu visurile și cu dragostea cea fiască, tot lucruri care'l oboseau, căci nu se potriau cu aceia pe care natura n'o dotase cu ele, săpoi era și târziu să mai spere în ceva. Totuși Barbu avea o teamă mare de Săftica știind-o de ce era în stare să facă pentru capriciul său.

Ce cursă mi o mai fi intins ? Mie ?... Cine să-mi

serie pe astfel hârtie ? Trifoi cu patru foi ! Noroc !...

Și cine să dorească pentru mine, aşa ceva ? Nu cunosc nici un suflet, care să-mi vrea binele, care sincer să se'ndrepteze către mine, să mă scoată din această plictiseală, din această nesiguranță, din această disperată singurătate.

Strein !.. Sărmane strein ! Du-te și găsește-ți căpătăiul rece și stingher. Trase perdelele și voi să adoarmă dar îi fuse cu nepuțință să dea ochii în gene. Se suci, se'nvârti și svârcolindu-se în pat, pe dinainte începu să-i treacă casele lui Arghiriadis, luxul mitocănesc cu care erau mobilate, banii cari să cheltuiseră zadarnic și fata aceia, care învăța o carte, prima o educație ce nu se potrivea nici de cum cu cercul unde trebuia să trăiască dânsa.

* * *

Tecșan se mutase de câtva timp tot la Bârzoiasca și de când luase moștenirea dela o mătușe a lui, călugăriță la Vîforâta, îl îmbiau fetele cu foile de zestre și văduvele cu invitațiile. Fiind cu Barbu p'o sală venea de sta adesea de vorbă. Amândoi urau pe Săfatica, și condamnau pe Arghiriadis pentru creșterea proastă pe care o da Angelei.

— D'apoi neamurile alea, surorile lui Hristache uicioase și neroade mai erau adineauri la cărți. Cum rămăseseră cu gura căscată la spusele noastre, eu, de urâtul lor, am plecat.

— Cine o lua pe fata asta, halal, zise Tecșan. Și când te gândești că majoritatea căsătoriilor de convenință astfel sunt. Cine mai se însoară azi după cum

ii dictează inima? Interesul, iată totul. Poate să tie fată de săpunar, de chiristigiu, are bani, este bună.

Nu se cercetează dacă e cinstită și de neam, dacă-i harnică, dacă-i sănătoasă, bine crescută și cu moravuri înțelepte. Cine să se gândească la asemenea nimicuri? Cu toate acestea, eu găsesc că ele sunt temeliile puternice pe cari se poate sprijini o căsnicie serioasă și temeinică.

— Ai dreptate d-le, tocmai aşa e.

— D'apoi fetele? Cu creșterea ce-o primesc toate se fac anoste și nervoase. Se mărită numai ca să scape de casa părintească. Sărmanele! Ele gândesc că jugul căsniciei este ușor; că bărbatul se ține cu englezasca și cu pianul.

— Cum de nu, ăla le anemiază, le face sterpe și nervoase.

— Bine zicea, avea dreptate Kivu, ăla cugetă tocmai ca mine. Fetele gândesc că maimuțăriile, aproपourile, posele, sulemenele și ncreșiturile părului, servesc la ceva.

Aleargă la măritat și apoi, când pun mâna pe câte un bărbat, il nesocotesc și după nerozi se ține norocul; ori câte o copilă serioasă, castă și pură, dă peste câte un sec, un papugiu, care îi toacă tot.

— O lotărie și căsătorie asta, eu n'am să mănsor, niciodată.

— Noapte bună Barbule.

— Noapte bună, d-le Tecșan.

* * *

Cu capul plin de asemenea reflecții, Coviltirescu nu putea s'adoarmă. Se ridică din pat și începu să se

preumbla ; aruncându-și ochii prin casă i se opriră pe masă unde dete iar peste scrisoarea trandafirie cu pecetia de foi de trifoi cu patru foi ; surâse și puse mâna pe dânsa, o duse la nas. Mirosea a parfum.

Imbătătorul miros de Corilopsis îl făcu să surâdă.

Vr'o naivă de sigur. O dacă ar știi cui s'adresează. Vai de ea și de ea, ce mai crede această nenorocită să găsească într-o inimă pustie, amortită ca a mea ? O fi vr'o dragoste veche, vr'o pagină a copilăriei mele, trăită acolo departe, sub măgurile Pietroșitei, la umbrele răcoroaselor plute smârăldii de lângă albia Ialomiței ? O fi vr'un bocet de cucuvaе, sau vr'un ciripit de rândunică ? Ce o fi ?

Uite coloarea aceasta și mai ales bulinul de trifoiu cu patru foi, bulinul purtător de noroc, mă face să fiu curios ca o femeie.

Inima mea, d'atâta timp incremenită, începe să bată... tremur.

Curios, nu mi s'a mai întâmplat aceasta de multă vreme. Ce simțire pe mine. Scrisoarea aceasta mi pare că e prevestitoare de zile frumoase, fericite ! Aide... s'o deschid.

Domnule,

Ești așa după cum mi te'nchipuisem eu din spusele mamei ș'ale lui Kivu și după cum te-am prețuit, când ai fost la noi, un om deștept și cu d-ta pot vorbi fără teamă. Din ceasul ce te-am văzut mi-ai inspirat o'ncredere foarte mare. Spune-mi că nu m'am înșelat în credința mea și ca un prieten bun ascultă-mă, căci în mijlocul care ai văzut că trăesc, cui altuia, mai bine

ca d-tale m'aș, putea destăinui ? Sunt nenorocită ; ca un cunoscător, bun psicolog, cred c'ai și n'țeles despre ce este vorba.

Mi-e urât, doresc ceva, suspin după acel ceva și nu știu ce numire să-i dau. Precum ai văzut am la dispoziție tot ce'mi trăbue, poate și mai mult de cât atât ; cu toate acestea, mă simt așa de strâmtorată, de fără mijloace de a posedă fericirea, după care suspin, fericirea pe care sunt sigură că n'am s'o dobândesc niciodată. Urăsc pe toți cei cari mă'nconjoară și cari știi cât mă iubesc. Părintii mei, fmi vor da destulă avere, neamurile și guvernantele dela școală, camaradele, țin toate la mine, totuși eu sufer mult și aș vrea să fug de toți și de toate și să m'ascund într'o colibă depărtată, unde să n'aud decât murmurul apei, cântecul pasărilor ș'adierea vântului. Aici mi se pare că trăesc într'un aer vițiat, care zilnic mă înveninează. Plâng noaptea în pat de multe ori și-mi rog moartea. De ce ? Nu știu. Am voit, în nenumărate rânduri, să spun părinților mei că mi s'a urât cu viață că vreau să mi-o curm că... Nu crede c'ai d'aface c'o inimă bolnavă, nu, nu iubesc pe nimeni, nici n'am iubit. Nu exagerez nimic ; nu vreau să mă plângi, nici să mă compătimești ; ceace vreau dela d-ta este un sfat, căci te cred în stare a mi'l da. Nu va fi socotesc aceasta o greutate. Vei îmbrățișa în curând cariera de avocat, poate ești pregătit. Vreau să'ți fiu prima

clientă ; prescripțiunea d-tale va fi lege pentru mine ; jur că te voi asculta, voi urma cu sfîrșenie ceea ce-mi vei zice, numai, te rog scapă-mă de această stare sufletească ce'i un chin pentru mine. *Nôtre mère* dela pension, îmi zice să mă fac călugăriță catolică. Ce zici ?

Angela

Ce idei bolnăvicioase, ce educație subredă, zise Coviltirescu care, îndoind scrisoarea, rămase câtva timp pe gânduri, apoi se îmbrăcă cu ce avea mai curat, se dichisi ca niciodată, își puse în buzunar suta de lei ce câștigase la cărți și, fără să cugete mult, se întrepră spre casa lui Arghiriadis. Scrisoarea Angelei era un strigăt de durere și el se credea medicul, care putea să o tămăduiască. Întâlnindu-se cu Tereuzescu, prietenul lui de școală, acesta îl opri și l întrebă unde se duce așa grăbit.

- La întâlnire.
- Cum, la ceasul asta ? Opt și jumătate, prea de dimineață.
- Ai dreptate. n'am închis ochii toată noaptea.
- Stai la chefuri, ai ?
- Mă semuești, amice.
- N-am stat, până la ziuă, decât de nevoie, decât... să mă plăcătesc.
- Și unde mă rog ?
- Intr'o familie.
- Și ce ai făcut până la ziuă ?
- Să-ți spun drept, am jucat cărți și am câștigat o sută de lei.

Te-am pierdut, Bărbucule dragă, adu mâna în

- coace, va să zică ești d'ai noștri, ce dai ?
- Ce să dau, lasă-mă să mă duc.
  - Unde să te duci la ceasul ăsta ?
  - Ti-am spus, la o d-șoară.
  - Ce spui, bravo !
  - Așa de dimineață, tu la d-șoare ? Coviltirescule, nu te mai cunosc.
  - Bine zici, nu face.
  - Cum nu face ? Dacă te chiamă, du-te bре, profită de ocazie.
  - Apoi nu, că nu merge astfel, nu e ceace crezi tu, stricatule. Eu, merg în calitate de doctor.
  - O d-șoară bolnavă, ca toate din veacul acesta, nu știe ce vrea și dorește să-mi deschidă inima și eu să-i dau sfaturi.
  - Tu, tu filosofule, tu pesimistule, mai bine s'ar spovedi la garduri, decât la o inimă acră.
  - Oi face și eu ce-oi putea, ce mă voiу pricepe.
  - Te-oi fi pricepând tu, unde te vei pricepând, dar despre d-șoare... Mai bine m'ai trimete pe mine. Dragi îmi sunt, mamă doamne ; la toate le-aș da un singur sfat : să se mărite, nu să se spânzure, nu te speria, eu țin la ele. Le va trece toate gândurile negre, toate năzdrăvăniile din minte ; căci, măi Barbule, tu nu'ți poți închipui ce clocotește în capul fetelor.
  - Dar într'ale noastre ?
  - Noi, ca noi. Altfel ne-a făcut D-zeu pе noi.
  - Mergi mai încet Coviltirescule, ai vreme, ti-am spus, vino să omorâm timpul icea în cafenea, să luăm un sfartz c'am ostenit, mi-ai scos sufletul, eu nu alerg că tine, pe mine n'am norocul să m'astepte nici o fată.

- Vrei să facem o conțină ?
 — Nu știu să joc cărți.
 — Cum nu știi, om ești tu ?
 — Om, vezi bine. Știu pockăr.
 — Pockăr nu se poate, căci va să fim mai mulți ; să facem o conțină, vrei ?
 — Vreau, dar să nu mă ții mult.
 — Nu te țiu, nu fermecatule, parcăș vrea să mă fac o păsărică să'ți dovedesc culcușul ?
 — Ce culcuș mă, ești nebun ?
 — N'am nici un culcuș, aşa cum bănuеști și nici că doresc să am, tu nu știi că ocoleșc, fug de dăle de astea ?
 — Ia să schimbăm vorba, ezuitule, ce dai ?
 — Ce poftiți.
 — Dar pe ce jucăm ?
 — Pe masă, iacă vorbă. Dau bere, cafea cu lapte, miș-maș, în sfâșit ia ce pofteaști.
 — Ce poftesc ?
 — Ei vezi, asta e ceva cam greu. Aș pofti o demoazelă cu v'o câteva sutisoare de mii de lei să încocum vreau.
 — Banii or fac fericirea ? Ești băiat deștept.
 — Apoi pentru că sunt deștept îmi trebuiese sună-nători, să fac călătorii, să primesc, să merg în lume, să dau baluri, să sbor cu aeroplanel, că după asta te taxează lumea, te punem înfruntea bucătelor. Spirul veacului, ce crezi tu ?
 — N'am știut că ești aşa de vanitos.
 — Nici eu pe tine, nu te credeam aşa desinteresat, să ne înțelegem ? Tu te-ai mulțumi să iezi o golâneată.

care să mai fie încă și plină de nazuri și de capricii, căci cam aşa sunt mutroasele astea, cari au umplut lumea; cad nagode pe capul câte unui nenorocit, umplu locul cu sumedenie de copii, în urmă își găsesc câte un amant și părăsesc casa, trec din mâna, în mâna, apoi ajung servitoare, ori mor prin spitale.

— Ce aspru ești amice cu sexul slab. Ooare noi suntem mai buni? Nu procedăm și noi tot astfel cu sexul frumos, ba încă și mai rău? Noi nu suntem toți numai vânători de zestre, fără să ne interesăm cu cine ne legăm viața? Nu necinstim pe femeia care ne asigură o poziție socială și o părăsim după ce i-am ves-tejtit tinerețea, i-am îneurat ori i-am tocata avereia?

C'ò socoteală dreaptă și cu mâna pe conștiință, mi se pare că'n societatea d'acuma, causa tutelor acestor rele, causa moravurilor noastre slăbite, decăzute, suntem noi, camarade, noi cari n'avem nimic sfânt și pe fecioarele nevinovate, când le luăm în căsătorie, în loc de a le forma cu experiența noastră, le vrem rafinate, le vrem ca pe acele femei, cari pe noi ne-au invățat nu numai ce este viața, dar și ce este des-trăbălarea. Le vrem ca pe acele perduite, cari ne zdrobesc tinerețea, ne otrăvesc sufletul, ne altoesc în sânge morburi de cari neamul nostru nu se mai curăță nici la a treia generație.

— Ai dreptate, bine zici tu, Barbule dragă.

— Te uită și vezi în juru-ne câte cazuri se petrec zilnic în clasa noastră de mijloc.

Câte inceste, câte nopți albe pentru ființe, cari n'ajungeau nici la degetul cel mic al femeilor lor.

In clasa de sus, sau a literaților, savanților, oamenilor noștri politici, știi tu ce intrigi să țes ?

— Nu știu.

— Ei să'ți spun eu că nici unul nu s'a distins ca bun soț, bun tată de familie. Ce să mai zicem d'ai noștri, de mase, de popor ? De vei pleca dela treapta cea mai înaltă și vei coborâ până la păturile cele mai joase, te ia groaza de ceace a ajuns căsătoria ; ea care este o taină sfântă, instituită de biserică, pentru pacea și fericirea omului și care, când era sănătos întocmită, ne-a făcut d'am progresat. Odinoară cu mame harnice muncitore și fără viații încarnate'n ele, fete vrednice, sănătoase și cinstite, feciori vârtoși, ascultători și demni de părinții lor, s'a păstrat ne atinsă și ne'ntinată, nu numai vatra părintească, dar și moșia strămoșască. Dacă nu erau ei astfel, cine știe țara noastră p'ale cui mâini ar fi încăput, cine știe dacă noi astăzi, n'am fi purtat pe cap : fesuri, chivere, sau șepci muscălești ?

— Știi că vorbești sănătos Coviltirescule și mă bați al dracului ? Iată, tu nu poți numai cuvânta, ci juca și oarba asta de conțină pe care o tot învârtim aici ; eu te-am făcut să câștigi, până acum, cincizeci de lei.

— Ce spui, și eu ți mărturisesc sincer că habar n'aveam.

— Pe ei, dacă vrei, vor fi ai tăi, sau îmi dai o sută.

— La noroc, amice, am bani, mi-au trimis părinții șapte sutari,

— În viața mea n'am văzut atâtă sumă în buzunarul meu, zise Barbu.

— Săracul ! Atunci mai bine vreau să-i câștigi tu decât vr'o toantă.

— Ai obiceiul ăsta ?

— Vezi bine, ele cu ce tă trăiască, dacă n'ar mai fi neghiobi ca mine ?

— Sărmanele ! Nenorocită soartă. Socotesc că dacă ar judeca ele, în mod sănătos, ar fi mai fericite la stăpân decât...

— Aide, aide și lasă morala. Pe ei, ce facem ?

— Nu mai joc.

— Nu ți'i dăruiesc, eu tot sărac sunt.

— Ce fel, mă insultă ? Aide o macă.

— Bine, fie.

— Să dau cărțile ? Coviltirescu se ridică să plece, însă prietenul său îl silește să se uite, desfăcând vede opt și câștigă o sută de lei.

— Ei vezi ce-am făcut, aşa se deprinde omul vițios; eu nu câștigam, dela lecțioarele mele, decât în trei luni, cece am câștigat dela masa verde în trei ceasuri, O să m'apuc de meseria aceasta, poate voi fi mai norocos, mă voi procopasi mai de grabă.

— Cu norocire, Barbule dragă, înainte să te vedem și la asta, vei ieși cu bile albe ?

— Ești supărat pe mine ?

— Nu dragă, de ce să fiu supărat, din potrivă.

— Vézi mai bine mă lăsai să plec, am întârziat, cât e ceasul ?

— Ceasul este punct unu și jumătate.

— Vai că iute mai trece timpul ! De eram însurății, bine ne așteptau acasă soțiiile și copiii noștri. La revedere, mă duc.

Isbândă frumoasă, Barbule.

— Mulțumesc, la revedere și încă odată nu te supără.

— Fii pe pace. S'ar putea ?

* * *

După ce plecă Tereuzescu, Barbu să simți obosit și vru să plece, dar făcându-i-se foame să abătu la *Aquila României*, ceru să mănânce. Reflectând, în timpul mesei, găsi că nu era nemerit să se ducă în casa lui Arghiriadis, numai pentrucă era invitat de Angela printre scrisoare, scrisă cine știe în ce momente. După ce mânca aprinse și el o țigară și deschise un ziar ; cărciuma era plină de lume ; toți băteau în mese și cereau câte ceva. Nu putea înțelege nimic din ce citea. Învârti gazeta în mâni mai bine de o jumătate de ceas, fără să poată prindepe o iota măcar din drama din stația B. M. În minte avea scenă sinuciderei acelei copile și nu putea isbuti să și-o reconstituie, din cauza oboselei și a sgomotului ce făceau lucrătorii, cari veniseră la cină. Mai intraseră acolo și nește artiste tiroleze, cari, cu glasul răgușit și cătecul lor, semănând a găgăit de gâscă, te asurzeau, te făcea a'ți perde iluzia până și de frumoasa și poetica lor țară : Tiroul.

— Beti, Beti, cântă marșul lui Boulanger, strigă Panait, că asta-i place lui d-nu nostru.

— Ce face ?... Ea să ne dai pace cu sfranțuzitele astea ; zi, fă fată, din *Chiriac Boboc*, ori : *Si e mă frumoasă, mă*, dacă vrei să capete vr'un pitac pe taller, dacă nu, amețește-ne cu : *O du liber Augustin*, zise

meșterul Tecșan ; iar Haralambie, Zamfir și Kivu, începură să bată din palme și să râdă. Pandelică le turnăvin, apoi amândoi s'așezară lângă taraba unde era Hristache și cucoana Zamfirița, cari se tot împungeau, își dău ponturi și se certau din pricina Angelei.

— La o masă, într'un colț mai retras, converbeau misterios și mâncau două doamne și un Tânăr ; una din ele, era foarte abătută ; iar cealaltă îi făcea curaj și ombria cu mâncare.

— O să se întoarcă și ca mâine, iar am să vă văd la braț împreună. E băiat bun Tereuzescu.

Cum auzi aceste cuvinte, Barbu, își plecă urechea, căci era vorba despre prietenul său de care se despărțise de câteva ore și dela care câștigase o sută de lei.

— O să se întoarcă ?... Și ce mi-ar folosi ? După ce mi-a făcut scena pe care o știți, după ce m'a amărât, m'a zdrobit și m'a lăsat fără nici o lăscaie în casă !

— Vina este întru căt-va să ta, dragă Irino, bărbătii nu se țin astfel.

— Dar ce eram să fac ?

— Să fi îndurat, să fi așteptat până i trecea furia, apoi să'l fi luat cu binișorul că tot tu-ai fi triumfat. Ei cum, când îl văd cu ochii, iată prin geam ca acum.

— Sta la masă cu un Tânăr și juca, iar eu îl aşteptam ca o neroadă, plângând și fără nici un ban în casă.

— Ei și dacă i-ai făcut scene ce-ai câștigat ?

— Nu se desbară omul de jocul cărților cu scandal.

Uite, ia-mă de exemplu pe mine. Cum crezi că o duc cu Mitică, așa-i dragă, spune tu ?

— Ce să potrivește, Mitică și Tereuzescu, sunt departe.

— George, un sec, un desmetec, un cartofor, un mincinos, un fanfaron.

— Vezi uite, Irino, aşa trebuie să te fi pornit tu de să luat omul lumea'n cap. Dragă, dragă cu bărbatul, va să porți politică. Plânsul mereu să'ți fie în ochi și surâsul pe buze; vină să aibă și tu numai bine să zici c'a făcut. Să'i vorbești în plac, să'l lauzi, să'l mângeai să'l îmbrățișezi să fii cu el glumeață, drăgălașe, în sfârșit s'aibi atâtea calități câte capriciile are el, altfel, poți să fii cât de frumoasă e de geaba, nici nu se uită la tine. Păcat de chipul tău Irino și de cartea care o știi.

— Ei dacă ar fi toate femeile ca tine Leno și toții bărbații ca mine n'ar mai fi lacrămi și divorț.

— Că bine ziseși, d-le Mitică.

— Dar aşa-i lumea, aşa sunt eu ca ea? Leana spune, râde și glumește, iar eu, de ori și ce lucru, mă omor și mă zdrobesc. Ei ce-aveam eu să'l mustru pentru suta de lei dată la cărți. Parcă nu era a lui. Parcă nu'i mai trimetea părinții altele, parcă nu mai tocase cu mine el destule. Văd bine c'am greșit, dar orice căință e zadarnică. A spus, a jurat că nu se mai întoarce și eu sunt goală și...

— Nu, n'o să ne facă nimic, nici acum ne-am luptat de geaba, s'auzi dela masa cealaltă a lucrătorilor. Vai de legea meseriașilor.

— Măi, măi fraților, la dreptul vorbind, nici nu meritam nimic. Spune tu măi Teeșan, oameni suntem noi? Vrem drepturi ai? Vrem să se pună chestia în

Cameră, să se ocupe Regele și miniștrii de noi. Ha, ha, ha!... Păi ce-am făcut noi, eîne suntem să merităm cinstea asta?

— Cine i-a spuneți? Tăceți, ai, zise Kivu. Păi să vă spun eu: mincinoși suntem cât poftești, hoți să te păzească D-zeu: Var, scânduri, cue, table... Când intrăim în vr'o bina, parcă intru lăcustele'n holdă. D'apoi picușul? Spune drept, nea Haralambie, când o fi s'o fi, pe ce dai d-ta tot ce căstigi? Unde s'aу dus banii dela prințul, dela Palatul funcționarilor și dela alte binale mari, nu pe gâtlej, nu pe turburel și pe basamac? Uite, cumnatul Hristache să trăiască! Mai e neică, mai este în boloboc? Drepturi meseriașilor! Auzi drepturi pentru noi. Meseriașul strein, nu că'l laud, știți voi. Streinii? Mi's dragi ca sarean' ochi, dar 's mai vrednici, mai cinstiți. Tace și muncește. Dar noi, nu ne mai contenește gura, ne grijim la cărciuma asta în toate serile, iar Sâmbăta o facem jată de tot. Habar n'avem de femeile și copii noștri; Panait să trăiască. Ite!... Încă-un litru la patru.

Streinii se țin de cuvânt, nu pilesc, nu potcovesc așa ca noi și tot mai au o leacă de respect de familie, de cunoștințe și de vecinii lor. Noi speriem mahala cu jafurile, cu trântelile și cu injurăturile, Eu am lucrat și prin streinătate. Acolo'i voe să bei numai Sâmbăta dela 8—10 seara.

— Ce spui tu mă Kivule, d'aia s'o fi zicând: *Ii lip-sește o Sâmbătă!*

— Peste tot locul, la Viena, Praga, Genova, Zurich...

— Ce spui tu, Kivule, ai fost și p'acolo și iar te-ai întors?

Păi dacă sunt mai abitiri străinii, de ce n'ai rămas la ei, ori...

Fie pânea cât de rea ; tot mai bine'n țara mea !

— Ei, n'am rămas c'am și eu aci o leacă de pământ, nevastă, neamurile astea, Hristache, Zamfira. Apoi mai sunt p'aci Pandelică, Panait ăsta. Și, să vă spun drept, mi se făcuse dor de sarmale de pas-tramă și de turburel... Adu mă!...

— Aoleo, neică Kivule, nu mai mă trage de ureche călă dată'ți dau bărdaca goală, tocmai când ți-o fi mai sete.

— Auzi Sarsailă cum o să mă persecute. D'apoi numai tu ești aici, mai sunt și roșcodanele astea ; când o fi ș'o fi, le iau dibla și le dau brânci în pivniță, nemeresc ele bolobocul.

Ei, câte lucruri nu se fac în lumea asta pentru taler !...

— Auzi, auzi Mitică, adaose Irina, până când și acești oameni simplii știu că bani sunt aceia cari mișc totul pe lume.

— Vezi bine, zise Mitică Gărbăcescu, că fără ei nu suntem buni la nimic, dar și chipul d'a'i câștiga însemnează ceva și, nu toți banii sunt folositori, nici câștigați prin muncă și'n mod onorabil. Toți meseriașii noștri bunioară și toată breasla asta a lor pentru ce este săracă ? Pentru că înșală, fură materialul, nu se ține de cuvânt, păcălește și or ce lucru astfel câștigat, n'are nici o valoare.

— Ei dar atâți bancheri, zapcii, amploați, cari fură de stinge, fie măcar și jupânul ăsta, care stă și trage

acum din tutun nepăsător, căci bani n'a făcut din hrăpiri și jumuleli.

— Orice avere, dobândită astfel, în mod neonest, eu, am credință că mai curând sau mai târziu, nu este de nici un folos să alegeți o altă de ea. S'ascultați vorba mea, uite să știa, să știa de seamă că toată starea o să-i-o toace vrînul și vrînul leșinat de gineră, care s'o ncumeta să ia pasătorie pe opăcita de fiică-sa.

Coviltirescu își pleca urechea să ascultă liniștit fel de fel de clevetiri la adresa lui Terzelei, fel de fel de scene fecute părintilor și rădător, apoi numele lui Terzeuescu fu repetat de multe ori. Lacramile Irinei făcându-i rău se scula să plece; cugetând un moment să întoarse înapoi; scoase un plus din buzunar, puse în el o carte de vizită și suta de lei, ce-o căstigase în cărti, dela prietenul său să dete lui Panait zicându-i s'o dea în mâna Irinei, după ce ieși el din prăvălie.

Obosit și plătisit să îndreptă apoi spre casă. Vrusă doarmă, dar nu'l luă somnul, vrusă se șureze să se destăinuască cui-va să aducându-și aminte de cel mai scump prieten al său începu și să scrie:

Dragă Mircescule,

Scrisoarea ta, la care recunoșc că trebuia să-ți răspund de mult, mi-a făcut mult bine, căci mă găseam și mă găsesc într-o situație sufletească foarte grea și din care numai un glas prietenesc ca al tău, numai niște urări sincere ca cele ce primiiu dela tine, mă mai

putea scoate din plăcuseala în care trăesc. Și ce să ţi zic eu pentru felicitările aduse? Și ce să ţi spun că am simțit pentru această îsbândă, cum o numești: teza trecută cu succes, numai bile albe, bravo, să trăești, targoviștenii se vor făli cu tine, căci ai să ajungi om mare. Păcat că nu sunt îñ viață părinții tăi. Tu faci onoare vechei familii Coviltirescu.

Frumos, foarte frumos e cea ce ți-a dictat inima ta de prieten, dar eu ce folosesc? Și nu ești singur, mulți dintre prietenii mei, îmi spun acelaș lucru, cu toate acestea, iată că ție și voi destăinui totul și din starea aceasta nenorocită, din pessimismul acesta negru și nemărginit, poate doar tu vei îsbuti când-va, să mă scoți, deși cred că numai moartea va avea această putere.

Mai întâi să ţi spun: orașul acesta spuseat mă strânge de gât. Din ziua în care am pus piciorul în el am înțeles că intru într'un infern. Corupțiunea se întinde peste tot; toate treptele sociale se nutresc cu ea; ea este pâinea de toate zilele a oamenilor d'aici din București pe care lumea, sub acest raport, îl numește: *Micul Paris*. Nu cunosc încă Parisul, dar de sigur că tinerimea noastră, care a fost la Paris, a importat d'acolo tot ceace se numește destrăbălare. Sacru nu avem nimic în noi, urâm tot aceia ce este nobil și frumos și ne atrage viațul. Pe zi ce merge observ că în tineretul nostru, începând cu mine dacă vrei, nu există nici o pornire morală. Caracterul ne e schimbător ca vremea de toamnă. Uzăm de ori și ce mijloace, numai spre a ne ajunge scopurile noastre, a căpăta acel smalț, dacă este vorba de în-

vătătură de carte, sub care vrem să ascundem nimicenia noastră, sau mai bine sălbăticia noastră, care însă în noi, fiind destul de puternică, isbucrește mereu face explozie. Fiare, suntem mai rău ca animalele și'ți mărturisesc că, de multe ori, mă rușinez, căci mă simțesc lor inferior. Iată acum nu mă voi sfii a'ți mărturisi tot, până și secretele mele cele mai adânci. Vreau a parveni, să'nsemnez ceva, să se închine lumea înainte-mi, să-mi ceară părerea și să'mi asculte sfaturile. Voiu ajunge, de sigur că voiu ajunge, căci inteligență am destulă, dar să vedem, în mine este acea educație morală, acea putere de caracter, care să nu mă impiedice și să mă ţină departe de ori și ce faptă care ar mânji toată mărireala care, vr'odată, aş ajunge? Nu, d'o mie de ori nu!... Mi-am cercetat suflul l'am discutat cu scalpelul, până în cele mai adânci încrețituri. I-am pus înainte toate chestiunile, toate ipotezele și el a fost mut. Pot să fiu, prin urmare, cât de mărșav și conștiința mea va tăcea. Și crezi că sunt numai eu? Ei, prietene dragă, aşa suntem toți; capabili de toate infamiile și, de toate mizeriile, de toate injosirele, numai să ne meargă, bine și să părem, mereu să părem, aceia ce nu suntem. Snobismul, o să ne pună capul. În artă, în literatură, în muzică, suntem snobi. Și unde pui că el se'ntinde până săsupra sentimentului cel mai delicat, până săsupra amorului. Mistificăm toate simțirile noastre, ne prefacem ca vulpile sărete și pentru ce, te'ntreb pentru ce? Pentru a ne satisface capriciile noastre, pentru a scăpa din încurcături, sau a băga în încurcături pe sărmanele femei, cari, naive cum sunt,

cred în minciunile noastre, spre a rămâne, în urmă, să-și plângă păcatele cu căte un copil de gât. Și legea văd că e bună, e ocrutitoare pentru noi. Suntem puși bine la adăpostul ei. Apoi cine a făcut-o, nu tot noi? Ei, cum era s'o facem noi, bunioară, în favoarea copililor naturali, a bastarzilor? Uite până acum eu nu am, la activul meu, nici un păcat, dar mărturisesc că mă simt capabil de ori și ce'njosire, ca și și de ori și ce mărire. Nu m'aș da în lături de la ori și te sacrificiu, pentru o femee, dar poate aş fi în stare să-i fac și cel mai mare rău, cu aceiaș nepăsare cu care i-aș face cel mai mare bine. M'am cercetat pe mine și mă văd mult mai bun decât colegii mei, cari sunt și mai sceptici. Aceasta să nu crezi că mă consolează; din potrivă îmi plângе înima de starea nenorocită a firei omenești, dar ce vrei? Așa suntem și cei cari vin în urma noastră, vor fi și mai nenorociți, căci ei nu vor mai crede în nimic, vor zdrobi până și altarul credinței. Vor diseca totul, spre a se convinge că țărâna n'are nici o valoare și nu merită nici un cult. Cu cât m'am depărtat de vatra părinteașcă, unde știam numai să mă închin acolo de unde răsare soarele și să mă'nvârtesc numai între chipuri cunoscute, cărora le păstram respect și iubire, cu atât, în marea școală a lumiei, am învățat că totul este fățănicie și minciună. Am mințit și eu, chiar eri făcând cunoștința unei fete avute, m'am prefăcut naiv, sincer, desinteresat, când sunt și eu ca toți: un monstru. Nu ți-am spus, dragă prietene, încă nimic despre mine și de sigur că tu mă crezi cinstit ca e fată mare. Ce termen de comparație!... Or ele mai sunt

fecioarele caste și cinstite de odinioară? În societatea de azi să mai fie vr'una cum erau mamele noastre? Mă prind că ori și pe care aș descheia-o, în pieptii rochiei, aș găsi măcar vițe de păr, flori uscate și versuri de dragoste, dacă nu și alte dovezi și mai zdrobitoare. Progres ce vrei? Putrigaiul se lătește pre-tutindeni. Strălucirea lui o luăm drept lumină, drept civilizație. Vorbesc eu drept, ori acumă citindu-mi tu scrisoarea, fîni zici că aiurez? Nu, spun foarte a-devărat: Mergem spre peire. O țară fără moravuri, sau mai bine cu moravuri aşa de stricate, de usoare, eu morală de gumelastic, alunecă pe panta peirei. Nu sufer de nervi, nici nu plouă afară ca să zici că vorbesc astfel din cauza vremei. Nu mă fac mai bun ca altul, ori sunt pesimist să văd lumea prin prismă posomorâte, dar o cunosc și mă'ngrozesc de ea. Un exemplu, nu mai departe acum, cu ocazia banchetului, care știi c'am dat prietenilor mei, spre a sărbători succesul meu, lângă pahare, speram s'aud o notă mai bună, mai frumoasă. Aș, de unde! Dacă s'ar fi înregistrat toată veselia noastră, de către un fonograf, te-ar fi luat jalea. Ascultând'o ți-ar fi părut o pobriganie de mort. Suntem bătrâni, desgustați, sceptici și coruși, până la măduva oaselor. Care mai de care, ne tăvălim lăsându-ne tinerețea prin noroaie. Care mai de care, ne silim să gustăm, din vreme, toate plăcerile și când vrem să trăim, ne împedecăm de marginea groapei la care ajungem, totdeauna mai de timpuriu, din cauza slabiciunilor noastre, pentru că nu știm să facem economie de viață, care, comparativ cu eternitatea, este destul de scurtă și de efe-

meră. Totuși, dacă nu ne-o rldicăm cu excesele, alergăm la sinucidere, moda curentă d'acum : Cazi la examen că n'ai deschis cartea, vremea trecând-o prin taverne : ștreangul. Nu-ți trimet părintii bani să susțezi la Vila Regală : acid-fenic concentrat ; nu te lăsa familia să iei pe d-șoara X : măciulii de chibrituri. Iți greșește haina croitorul, sau te strânge gheata : revolverul sășa mai departe. Iar sistemul cel mai perfecționat, cred că citești gazete, îl știi : Petreci, bei, mănânci și drept plată, dai cadavrul tău săl amantei tale restauratorului, sau omori vr'o gâscă de femei, apoi te faci nebun, aceasta pentru că n'ai fost destul de dibaci să scapi de gheara gardiștilor, altfel, la ce-ar mai servi Văcăreștii, când nici acolo n'am găsi vreme să ne scrim memorile ! Dacă aș fi poet aș striga și eu tocmai ca Eminescu :

Ce nu vii, o Tepeș Doamne,
Ca punând mâna pe ei
Să-i împărți în două cete ;
În sminti și în mișei
Și în două temniți large
Cu d'asila să-i aduni
Să dai foc la pușcărie
A îla casa de nebuni !

Atât pe azi.

Prietenul tău din copilărie

Barbu Coviltirescu

Lipi scrisoarea, după ce o recită, apoi începu să răsfoie, cum fi era obiceiul, ziarele de pe masă. Sub o

revistă dete iar d'o scrisoare rosă și pecetluită c'un trifoiu cu patru foi pe care se grăbi s'o deschidă știind dela cine vine.

Domnule,

Sunt sigură că rândurile mele nu îi-au atras atenția. Sărbătorit, cum ai fost zilele acestea, de către prietenii d-tale, pentru ceace știu dânsii c'ai făcut pe băncile facultăței, altfel îmi făceai onoarea a-mi răspunde, sau a veni un minut, ca pentru o vizită medicală, spre a studia un caz patologic, cum sunt sigură că zici acum să ai fi voit poate să faci d-ta, dar ai fost oprit de faptele bune pe cari aud că zilnic le săvărșești. Ești cum mi te-am închipuit, o ființă superoară, iată pentru ce țin a mă destăinui d-tale și a'ți cere sfaturi, iată pentru...

Panait mi-a povestit ceace ai făcut de când nu ne-am văzut. Știu c'ai dat tot ceiace aveai în buzunar, unei ființe nenorocite. Ca d-ta cine mai face azi, când toată lumea este interesată? Vino, găsește vr'un pretext, adu-mi vr'o carte, vreau să te felicit cu viu graiu, vreau... vreau mult să te văd, mai înainte d'a lua o hotărâre; vino ca doctor, ca prieten... Vino cum vei vrea.

Angela

Se îmbrăcă repede. A doua zi, se duse la florărie, făcu un mănuchiu de garoafe albe, cumpără romanul *Le Disciple* de Paul Bourget, apoi când nu era încă ora două, el și fu în fața casei lui Arghiriadis. Sună clopoțelul și Veta veni de'i deschise.

Coviltirescu n'apucă să intre și fu poftit în grădină ; atât așteptă Barbu să alergă în spre ușe, intră în mijlocul grădinei și stătu pe-o laviță ; într'un moment îi păru că florile începură să-i vorbească, într'o limbă stranie, cuvinte cari'l amețea, il fermecau și'l făcea să viseze... Imbrăcată cu o rochită albă, punctată cu fețe multe, cu o cordelută roșie pe cap și cu brațe albe ca zăpada, tinere și plăpânde ca fagurul de miere și plecându-se într'una ca să plivească brazdele, semăna cu un ginggaș fluturel, care venise să sărute florile. Barbu, de câte-va minute, încremenit se uita la dânsa și fără să știe cum și ce fel, se simți fermecat, atras de această copilă pe care o avea înaintea lui și la care credea că venise în calitate de maestru, de duhovnic, în calitate de doctor spiritual să asculte și să dea sfaturi, aşa precum seria la carte pe care i-o aducea Angelinei. Inima însă'i bătea ca d'un ce necunoscut, tremura el acum și nu se putea ridica de pe bancă.

Angelina, sculându-se de pe brazdă, cum îl văzu, alergă în spre dânsul cu brațele întinse, strigând și roșindu-se :

— În sfârșit, iată-te aici, confesorule...

Barbu îi întinse florile și carte, fără a grăi un cuvânt.

— Florile acestea frumoase le-ai adus pentru mine, te-ai gândit d-ta, aşa de prins, de ocupat... A! Iți mulțumesc, nu merit atâtă atenție, eu care sunt o...

— O fată frumoasă și dulce îngână Barbu; o fată care merită mult mai mult decât garoafele albe, merită însemnarea lor, merită chiar... o încântătoare co-

pilă, nu mă privi și mai ales nu măntreba acea-ce simțesc acum. E ceva care n-am simțit nici odată. Lasă-mă să plec.

— Cum, așa de iute, abia ai venit și...

— Ce vreau să-mi spui, să mi te destăinuеști, dar ce pot eu asculta, ce să'nțeleg, când se'nvârtește locul cu mine, când... Uite, pune mâna pe inima mea, vezi cum mi se bate, cum se svârcolește și mi-e frică, tremur și plâng ca un copil. Simt o slăbiciune de care nu pot să'mi dau seama, o impresiune cu totul nouă, o flacără puternică, dar bine-făcătoare, o flacără care s'aprinde'n mine și dacă nu poți, ori nu vrei s'o alimenezi, Angelo, zdrobește-mă sub disprețul tău mai târziu, dar acum lasă-mă să'ți spun că te iubesc, zise Barbu, luându-i mâna și sărutându-i-o.

— Tanti Bârzoiasca, ridică-te, șopti Angela lui Barbu.

— Satana, strigă Coviltirescu, văzând-o și cine a adus-o aicea ?

— Nenorocirea noastră, dar lasă c'o trimet eu la locul ei acum.

— A ! Zise Săftica, apropiindu-se, punând lorneta la ochi și privindu-i. Dv. aici singuri, mi se pare că v'am deranjat.

— Da, și poți să pleci îndată, căci am ceva de vorbă cu d-l Coviltirescu, auzi du-te, du-te curând că mi se pare că nu te-a poftit nimeni aicea, mă mir cum ai intrat. Veta e o neroadă să'm s'o cert.

— D-na poate să rămână și în fața d-sale ca și'n fața lui D-zeu, eu, voi rosti aceleasi cuvinte sacre pe cari ti le-am rostit adineauri.

- Poftim zi, zi înainte, nu te sfii.
 — Taci, te rog taci, d-le Coviltirescu, taci, nu știi
 cine e viespea asta.
 — Stiu, încă prea bine știu !
 — Viespe eu, ei bine, am să-mi ascut acul și are
 să te doară rău Angelo, ține minte; iar d-ta te vei
 învăța a cunoaște cine-i Safta Bârzoiasca, protectoară
 d-tale pe care ai nesocotit-o, ai trădat-o, ai...
 — Ieși, ii zise Angela restită, ieși, la mai multe să
 nu mămpingi.
 — Vezi împrejurările te fac să fii aceea-ce n'ai
 gândit. Toți din casă sunt încăpățânați ca această
 femee, toți mă sugrum și mă plăcătesc.
 — Aibi răbdare, încredete'n mine și iartă-mă dacă
 te-am supărat !...

Angela tăcută, rămase pe gânduri, suspină adânc
 și lacramă îi alunecă pe obraz.

— Nu plâng, nu, ești fericită că eu te iubesc ! Nu
 plâng și dă-mi un semn, după care să-nțeleg că m'ai
 iertat, c'ai să uiți momentele acestea în cari un ne-
 norocit își pierduse capul. Dar !... În fața unui chip
 așa de bland și de frumos, maestrul se închină că
 înaintea unei madone, zise Barbu, iar sărutându-i
 mâna. Venisem să te lecuesc și acum tu va să fii sfă-
 tuitoarea, căluza, măntuirea mea. Nu fii rece, nu
 tăcea, nu întrebuința cu mine asprime, nu mă goni,
 căci vinovată ești tu, tu copilă fermecătoare și dulce.
 Zici că n'ai pe nimeni să te asculte și să te'nțeleagă,
 voiu fi eu acela către care tu să'ți destăinuiești sufle-
 tul, către care s'alergi cu incredere, ori de câte ori
 te vei găsi singură, streină și izolată, așa precum

mi-ai scris ; voi fi eu acela care te voi iubi și din dragostea mea voi face altar de credință, dacă și tu Angelo, vei știi să aprinzi miresmele cari să întreție acest foc sacru și care se cheamă iubire. Aide vorbește, ștergeți lacrămile și dă-mi o dovadă după care să șteleg...

— Tata, ridică-te, șopti Angela, dându-i o garoafă albă ; ia această floare, al cărei simnificat îl știi, păstrează-o dela mine și... să mă iubești mereu...

— Ești încântătoare ! Spune, iubit-o, spune când ne mai vedem ?

— Mâine tot la această oră.

— Te duci, d-le Coviltirescu, zise Arghiriadis, te duci c'am venit eu ?

— Aș, s'ar putea ? Mă duc pentru c'am o meditație; tocmai spuneam d-șoarei că sunt grăbit. La revedere !

— La revedere pe mâine, dacă nu ești ocupat.

— Nu, la revedere, viu negreșit.

* * *

Barbu ieși amețit și împleticindu-se dela Angela, nu'i venea a crede că el a putut ajunge într'această stare. Și pentru cine ? Pentru o fată despre a cărei familie auzise numai rele, dar dânsa era rea, autoritară, sceptică. Frumusețea însă fiind o virtute, îl subjugase și Barbu, în loc de maestru, acum era discipol și totuși nu'i venea să credă. Se gândi la tot felul de romane citite, la tot felul de întâmplări amoroase de cari odinioară râsese și acum el să fie în joc, s'ar putea ?

Slăbiciunea asta nu s'o ierta. Ar fi dorit acum să întâlnească vră-un prieten, care să'l sfătuiască, să'l îmbărbăteze, să'l vindece de boala aceasta grea ce il lovise ca un trăsnet. Tereuzescu cum s'o fi părăsit el amanta? Era drăguță; bine o prindea disperarea atunci seara. Oare eu aş fi capabil să fac rău unei femei? Femeile, femeile, nu trebuesc atinse nici c'o floare. I-am dat banii Irinei, căștigați în cărți dela Tereuzescu, căci după cât am înțeles, pentru ei se certase cu el. Ce-o fi zis ea, când a primit această sumă dela un necunoscut?

Femeile sunt interesate, deși nu pricep valoarea banilor, zise Tecșan când ii au nu știu să'i păstreze și când nu-i au, se simțesc nenorocite și sacrifică totul pentru ei, spre a face lux și a se ține de mode.

Oare Angela ce fel de ființă o fi, ea o fi iubind banii? Adică ce m'oi fi gândind eu la dânsa? Acum chiar cine știe ce sfaturi ii dă Harpagonul de tată-său. Azi mi s'a părut înțeleaptă fata și frumoasă. Lacrămile pe față însă nu-i stau bine. Nimic nu e mai urât decât plânsul; femeile ar trebui să-și aleagă altă cale decât pe a lacrimilor. De ce n'a vorbit, de ce n'a zis nimic? Lacrămile sunt obositoare, plăcitoase, dar de multe ori ușurătoare. Nu știu eu cum aş fi, când aş plânge! Greu, nu'mi aduc aminte să fi plâns vr'o dată. Ba da, eram mic și m'am ridicat să sărut mâna și icoana de pe pieptul betei mame. Br... ce răceală grozavă! Timp d'o săptămână mi-am simțit buzele de gheăță și ochii nu i-am mai uscat. Totul, în jurul meu, avea infâșărea cadavrului, totul era posomorât și trist ca față măicuței mele; totul îmi vorbia de dânsa, multă vre-

me'n-urmă n'am uitat. Acel : „Vecinica pomenire“ mă-n-fioară și acum. Ce trist lucru este moartea !... D'atâ-te secole murim, ea ne desparte de tot ce ne este drag și cu ea nimeni nu se deprinde. Rămâseșe casa goală. Imi amintesc că orăteniele suiau prispa și intrau în tindă după boabe; vitele se pocâltiseră de foame; florile din grădină se păliseră; se cunoștea că nu mai era mânușita ei, care să îngrijească de toate; pe mine nu mă lăuseră, nu mă primeniseră de vremuri. Alde unchiu-meu Voicu avusesese grijă să care din casă toate straiele. Muriam de frig în pat, doar cu bietul Urseiu ce mă mai încălzeam; imi ținea de urât, păzea casa. Când veneam dela școală numai el îmi ieșa înainte și până să sosesc îl auzeam, de departe, urlând a jale și a pustiu.

Sărmanul ! Ce s'o fi făcut și el ? L-am lăsat în seamă vecinilor, dar cui să'i fie milă deun câne ? Bietul animal ! De sigur că în Târgoviște, dacă m'as întoarce și el, o fi mai trăind, mi-ar fi singurul prieten, care m'ar mai cunoaște, m'ar iubi și de sosirea mea s'ar bucura ! Câte odată m'apasă greu singurătatea asta și m'apucă dorul de pământ. Mi-e dor de mucigaiul umed, de calomfirul de pe groapa bietei mama, de o mai fi acolo, unde l'am sădit eu la căpătâiul ei ! Cum oiu avea bani șoiu putea mă duc să văd bisericuța unde de atâtea ori, am ascultat sfânta leturghie și am luat grijania din mâna părintelui Nicolae; să ascult sunetul clopotului, care ne chiamă la rugăciune. Să mai văd cât de groasă s'o fi făcut salcia pletoasă de lângă fântâna dela poarta noastră !...

Câte tilinci am mai făcut eu din ramurile ei ! Cu

cât drag aşteptam eu Floriile să adun mielușei din salcie și zambilele din grădină, să mă duc să le presar pe mormântul măicuței. Ce-o mai fi pe acolo? Sfânta ei țărână s'o fi înăbușit de dudăi. Nu s'o fi mai cunoscând nici locul unde-i odihnesc scumpele ei rămășițe. Mi-am pierdut de urmă și cu câte greutăți am luptat până să ajung aici, mai am puțin și voi fi pe vârful culmei... dar alături cu căstigul, cu smalțul acesta artificial cătă strălucire, cătă nevinovăție, căte sentimente nobile și curate se pirede! Ce n'as da eu pe o seară petrecută sub umbrarul modestei noastre colibe! Cu cât drag aş asculta sfaturile bătrânești, pildele și glumele de odinioară!

Cât sunt de îmbătrânit, de desgustat de viață! Va trebui mereu să mint, mereu să'nșel, mereu să apăr cauze nedrepte și să acuz pe nevinovați.

Voiu lua de soție o fată pe care poate nu o voiu iubi și oiu face o nenorocită, fără voia mea. Voiu fi fără să vreau în lumea aceasta, o unealtă de tortură. Pe cât am putut, am căutat să-mi las sufletul ferit de rele, dar mediul, în care am trăit, știu eu ce va fi făcut din el? Pus la încercare, cine știe de ce mizerie este capabil! Mi-ar plăcea să fiu bun și bland, cum mi s'a spus c'a fost bietul tata pe care eu nici nu l'am cunoscut. A murit pe când eram în fasă. S'a prăbușit peste el un mal la vie și l'a omorât. L'au scos d'acolo turtit. Mama zicea că era să înebunească, să și facă seama singură. A rămas cu viață numai de mila mea. Urzirea soartei de c'e-o fi așa de crudă cu ființele bune, miloase și indurătoare? Am blestemat-o de atâtea ori! Cine știe și eu cum voi sfârși! Cine

știe cui îi pricinui, sau cine-mi va pricinui vr'un rău, care să'mi zdrobească viața ! Sărac de părinți de mititel, crescut între streini și ascultând numai la răutăți, am căutat să fac bine pe cât am putut ; cu toate acestea cine știe dacă, în îndoiturele cele mai ascunse ale inimei mele, nu păstrez otrava cea mai veninoasă ? Dar eu, pe cine pot învenina eu ? N'am aici pe nimeni ! Și Angela, nebuna de ea, în loc să fie bucurioasă că are o familie își otrăvește părinții.

— Că bine zici fătul meu !

— Voiu merge acolo căt de des, voiу căuta să'o sfătuiesc, să-i dau pilde, să-i spun căt'i de rău să fișă'rac și strein. O voiу îndemna la fapte bune, la munca și la abnegație, nene Tecșene.

— Ce faptă mare o să faci ! Scapi un suflet de la peire.

— Nu este ea de vină ; creșterea, ea este cauza tuturor relelor, ce bântaesc societatea noastră.

— Angela, procreată desigur, cine știe în ce momente, căci lui Arghiriadis, ca fiecăruia cărciumar, îi place băutura ; răsfătată mereu, ca una ce-a fost singură la părinți, dată pe mâna dăscălișelor streine, cu recomandația de a o lăsa să facă ce vrea, negreșit că nu putea să iasă din ea decât aceea ce-a ieșit. Totuși mi se pare o natură bună și capabilă de îndreptare.

— De, știu eu, fierul rău anevoie se face ceva din el.

— Voiu fi povățuitorul ei, o voiу învăța o credință, o voiу deprinde mai îngăduitoare, mai blândă, mai domoală, mai răbdătoare, așa cum va să fie o femeie cu scaun la minte.

— Greu băiete, greu.

— Bine zise prietena Irinei. În adevăr, oricât de frumoasă ar fi o femeie, dacă n'are tact, răbdare și bun simț, pe lângă ordine și curațenie, nu prețuește două parale. După mine, cultura femeii este vătămatătoare, dacă nu are de scop s'o îndrumă spre aceste lucruri principale. Mă întreb: ce aș face eu dintr-o femeie, care ar avea în ea porniri ca fata asta? M'aș despărți, sau mi-aș da osteneala s'o formezi? Dacă aș iubi-o aș suferi mult, iar dacă nu, ar suferi și s'ar îndrepta, dar ar fi prea târziu. Ce copilării și pe mine, în loc să-mi cau căpătaiul cu vise și pe d-ta, d-le Tecșan, să te las să te duci la culcare, stau să cuget la atâtea și atâtea nebunii. Cât mai va până să jung eu la însurătoare! Totuși când voi face pasul acesta, voi depune taxa pentru divorț în ziua cununiei religioase.

Mai sigur, o preocupare mai puțin pentru noi

— Divorțul e o bună instituție, dar s'aburează.

— Mai bine abuz, decât constrângere.

— Să trăești cu cine nu-ți convine, greu!

— Dar copiii, nenorociții de ei!

— Vai celor ce rămân, după pronunțarea sentinței!

— Sunt aruncați, când la unul, când la altul.

— Aud și văd păcatele și slabiciunile, când ale unui părinte, când ale celuilalt,

— Eu, de aș fi părinte și aș avea copii, aș răbda toate... Sau...

— Aide, Barbule, lasă gândurile, destul de două nopți de când n'ai dat ochii în gene!

— Da, da... Ai dreptate.

— Noapte bună, vecinule!... Cât vei putea, fugi de orice slăbiciune!

— Cine știe dacă nu vom suferi și mai mult!

— Cine știe dacă eu nu voi fi ales de soartă să turbur, fără voia mea, pacea vre-unei ființe, care s'o fac nenorocită. Fugi geniu al răului, fugi... fugi!

— Noapte bună, nene Tecșene, iartă-mă dacă ți-am răpit timpul.

— Ce are a face, dela d-ta învață omul multe și de astăzi în colo te prețuiesc și mai mult.

* * *

Angela cu familia sa trăia, din zi în zi, în cea mai mare neînțelegere. Barbu asista mereu la scene urăcioase și nu putea, cu sfaturile lui, să ajungă la nici un rezultat. Părinții, ca s'o împace, îi făceau toate plăcerile și ea, de ce mergea, se simțea lângă ei mai nenorocită.

Intr' o zi citind în gazetă sinuciderea din stația B. M. ii spuse mamă-sei căre să facă și ea ca Jana Cristescu. Zamfira plânse cu amar și o întrebă ce-i lipsește, dar ea îi răspunse că n'are nimic, însă vede că nu mai poate suferi lumea și i s'a urât cu viața. De mergeau împreună la serate și la baluri, Angela, în loc să danseze, se vâra în câte un colț, sta posomorâtă toată seara, apoi în trăsură începea cearta.

Era prin luna lui Noembrie și afară se făcuse o lăpovită și-o umezeală de numai cei nevoiți ar fi ieșit din casă, când Angela chemă pe Veta dela rufe și o mână

după trăsură. În zadar Zamfira îi spuse să trimeată pe Panait, ori pe Pandelică, că ea nu ascultă, ba ce e mai mult, când se sui în birje, luă și servitoarea, măcar că săpunise albia, dase maldărul de albituri în leșie și femeea vrea să le pună la apă rece, până'n seară.

— Mână birjar, zise dânsa, urcându-se și râzând de toate protestările Vetei.

— Unde mergem d-șoară ?

— Unde-i vedea cu ochii.

— O să ne omoare jupânul. Ce treburi sunt astea ? Zău, d-șoară eu mă mir de ce vei fi fiind aşa de rea și de ne'ntelegătoare, tot să ne superi și să ne învărtești pe toți.

— Taci, Veto, din gură, ce o să ne omoare jupânul, că o să mă omor eu, m'am saturat de lumea asta !

— Vai de mine să nu te mai aud astfel, o floare ca d-ta, ai de toate și mâinii pe D-zeu. Toți țin ca la ochi, ești dorită și iubită de toată lumea.

— Iubită eu ? Ești o neroadă. Cine ți-a spus ? Nu știi ce vorbești. De m'ar iubi cineva n'aș fugi de acasă, să umblu rasna.

— Sunt amărâtă și necăjită, o să-mi curm viața ca să scap de chinuri.

— Dar ce știi d-ta până acum de necazuri ? Ai de toate, ești curătică, ești învățată în școli, ai avere destulă. Mai bine decât ai bate drumurile, ai trece și d-ta la tarabă, ai da vr'un ajutor că d'acolo pică ce pică, d'acolo a fost isvorul cel mare, bine zice jupân Kivu.

— Ai înebunit și pace. Eu în cărciumă, eu la ta-

rabă, vino'ți în fire, femei! Măcar de n'aș mai avea ce mâncă!

— Să nu zici vorbă mare, uite eu sunt o proastă, dar am văzut multe. E moarte, e pagubă, boale, judecăți.

Dacă rămâi să vezi de avereia asta, numai singurică ce faci? Lași pe mâna slugilor și d'ar fi toate ca mine, dar...

— Prea puțin îmi pasă, ardă și piară tot, mai ales cărciuma că d'asta mi-e scârbă, nimeni nu ne zice moșierii, proprietari, funcționari ceva, ci toți ne zic: cărciumari!

— Ce-are aface, mulți sunt ca jupânul, multe fete au zestrea d-tale?

— Să le fie de cap, nu'mi trebue nimic!

— Ba'ți trebue toate și cu ele să iei un Tânăr frumos și înțelept și să faci niște îngerași să-i cresc, cum te-am crescut pe d-ta.

— Eu îi sugrum. Neamul lui Arghiriadis? Să se stingă!

— Ba, pun prinsoare c'am să mănânc și pânea dv. Și, de mai asculta pe mine, uite d-nu Barbu...

— Taci, să nu te aud, îmi plăcea puțin, când l-am cunoscut, dar acum... E un anost un sălbatic. Mitocan! Mai bine mi-ar plăcea Spulberescu. E de familie, m'ar introduce în lumea mare.

— Greșești, Spulbereștii, ii cunosc eu, aleargă toți după zestre, că toți sunt ruinați, datori vânduți și nu e de seama dv., când ți-o fi lumea mai dragă o să'ți dea peste nas.

— Și mama zice tot ca tine, dar eu n'am nici un

gând, mai bine mă intorceam la școală și mă făceam călugăriță catolică că m'a rugat destul sora Orsola. Bine zicea ea că părintii noștri ne iubesc mai puțin ca ele.

— Ci ca dă-le'ncolo de profesoare. Auzi, profesoare sunt alea, cari vă bagă'n cap dalde astea? Vr'o altă procopseală nu vă învățat. Să vă fi sfătuit să fiți blajine, răbdătoare, cucernice...

— Păicum!

— Ce păicum? Eu nu spun basme, sunt femei bătrâna, cine știe cum se 'ntoarce roata lumei și ce te faci atunci, când o trebui să învărtești în casă tot rostul și să duci și prăvălie, și moșie, și...

— Ce face? Eu? Mă omor și pace.

— Apoi moda asta ați luat'o acuma toate. Asta învățați la școală. Să nu suferiți nimic, să vă sfădiți cu toată lumea și cum vi să pune cineva împotrivă, tronc, revolverul!...

— Foarte bine, bine facem noi.

— Ce bine, bine e cu bine, nu cu porneli dalde astea. Mi's urâte secăturele, cariș iau viața în glumă, dar mai fi ea undeva, d'am mai invia vr'odată! E scumpă și or cât de greu e pe lume, tot e mai frumos ca'n groapă... Br.., Să te mușce broasca de nas!...

— Las să mă mușce.

— Ba e vorbă, să te mușce mai bine un flăcău Tânăr și frumos. Să te cumințești, maică, să lași iuțeala asta, și să asculti de părinti, de rude, de bătrâni, că nimeni nu te învață de rău. Dar unde mergem noi că văd că s'a inoptat și suntem mai afară din oraș. Unde ne duci birjar? Ne deterăm după vorbă.

— La cărturăreasă, unde să vă duc ?
 — La aia care ghicește în cafea ?
 — Păi, unde merge tot Bucureștiul ?
 — Dă-o încolo de păcătoasă, ce știe ceva ? Mai bine să mergem acasă că înopțează, zise Veta, către birjar.

— Ba e vorbă, ce să facem acasă ? Mergem în strada Lânării la ghicitoare, de când vreau eu asta. Aidem să vedem ce-mi spune.

— Vai de mine, vai de mine, mă omoară cucoana ce facem cu rufele !

Angela și Veta coborâră din trăsura, se acoperiră bine la cap, căci trăgea vântul rău, burnița de ploae și, despicând mulțimea, intrără în odăia unde nu erau puțini, cari așteptau să le vină rândul și să bea cafeaua miraculoasă. Femei ascunse sub voaluri dese, bărbați cu pălăriile îndesate pe urechi și cu gulerile ridicate, bolnavi de nădufuri. Pătimășii, uscații și păgubiții, toți făceau zilnic coadă cu speranța ca o moșandeată de femei, o să le dea pe leac, o să le găsească drumul spre isbândă și spre noroc. Angela, când intră în fumul acela și începu a respira duhorea dinăuntru, voi să se reatrăgă, mai ales că toate căutăturele se îndreptaseră curioase spre dânsa.

— Ce-ai căutat, ai găsit, ii șopti la ureche Veta, acum n'ai încotro, stai, sunt curioasă și ea, nu de giaba vine aici atâtă lume.

Până se suciră, se'nvârtiră, unii mai intrără, alții mai ieșiră, aşa că, la un moment dat, în odăia de așteptare mai rămaseră numai dânsele și un domn bătrân, dar îmbrăcat foarte elegant. Când ii sosi rân-

dul să intre el la cărturăreasă, adresându-se către Angela, și zise:

— Intră d-ta d-șoară, îți dau rândul meu, ai viitorul înainte, mai poți spera în ceva. Eu nu vreau să-mi ghicească nimic și dinainte știu ce are să-mi spună: Nenorociri și pagubă. Angela îi mulțumi și căută a profita de această invitațiune, căci în aceste locuri, îi venea greu și ar fi dat multul cu multul să se vadă acasă.

Cum plecă, Angela, bătrânul se apropiă de Veta și începu s-o descoasă. Dela ea află cine era, unde sedea, ce avere avea, la ce școală învățase și nici de cum nu voi să credă că fata n'avea nici un păs, iar la cărturăreasă venea numai de curiozitate.

— Știu eu ce sunt drăcoaicele astea. Te-a legat la gard pe tine, dar trebuie să aibă un ghimpe și ea în sufletul ei.

— Pui capul, domnule, ce nu știu eu, eu care am crescut-o.

— Și bani, are bani Arghiriadis, -așa mulți cum spui d-ta ?

— Da, încă nici nu știu dacă și i-am spus pe toți, ce știu eu ?

— Ai vr'un flăcău de însurat ?

— Am, vezi bine, învățat, sănătos, frumos...

— Ei atunci vino, cercetează, și dacă i-o plăcea d-șoarei să o vrea D-zeu să se facă nunta, asta vrem și noi.

— Și cum vă zice dv. ca să-i spun eu jupânlui ?

— Care jupân ?

— Jupân Hristache, ce nu știi? Eu sunt la d-nealor de ani și aş putea...

— Lasă, lasă, șopti bătrânul, încrăind din sprincene, mă interesez eu, am grije... Băiatul meu cunoaște familia.

— Așa, ei foarte bine. Să-i spui să'și dea toată osteneala ca să hotărască fata, întâi ea să vrea, la noi e pe dos. Său întors vremurile. Acum fetele se mărită, mai ales cele bogate. Și unde pui că~~g~~^a noastră e singură la părinți, și are vârtos la ciorap.

— Ce spui? Arghiriadis nu mai are alți copii?

— Nu.

— Ei apoi mai cărturăreasă ești d-ta decât femeia asta, m'ai scăpat de incurcătură. Tine adaose el, strecând o piesă de cinci lei în mâna Vetei și, ieșind pe ușe, zise birjarului: Ianoș sboară la Ghinsburg, samsarul din strada Udricanî, lângă lavră, el îmi face afacerea, mâine, chiar mâine, o Doamne, ajută-mi Doamne!

— Dai și tu, zise Angela ieșind dela vrăjitoare roșie și preocupată de șirte-mărgărite, încurcat și anotș cu care îi împuiase urechile această femeie, care știa să speculeze, cu ușurință, naivitatea omenească,

— Aide acasă și las'o la păcatele, d'ar ști ceva și și ar ghici ei să'ar descoperi o comoară să nu mai stea în bărlogul ăsta, aide acasă. Ce palavre ți-a spus? Mi se pare că mai multe știi să'ți spun eu. Ti-am găsit ginere, maică.

— Pe cine? Pe moșneagul ăsta?

— Ei așă. Ce'ți pasă. Are D-zeu grije. Nu'l rog eu în toate zilele ca să te văd la casa d-tale.

— Ce să mă vezi ? Cărturăreasa mi-a spus că-mi sunt cununiele legate, iar dacă mă mărit, bărbatul meu o să moară de moarte violentă.

— Dar asta ce-o mai fi ?... Prăstii, pierdurăm vremea degeaba p'aici. Ce zic eu, nu e de loc de geaba. Boerul ăsta parcă'l cunoște și n'am de unde să'l iau. M'a întrebăt, m'a desculpat de d-ta și de măselele din gură, eu i-am spus toate cum sunt și dânsul s'a lipsit și de a mai da în cărți. Dar un lucru însă, nu mi-a plăcut la el. De ce să se ducă la samsar și să nu vrea să vorbească cu mine.

— Ai înebunit, Veto, aidem acasă, tu una știi, una ții, nu mă mărit și pace, n'auzi ce'mi dete în cărți ?

— Ti !... Frățioare, aşa minte or fi având toate fețele, cari învață în școale, atunci noi proastele ce să zicem ?

— Voi sunteți cu mult mai fericite, voi vedeți până în vîrful nasului, vă uitați numai pe față, noi ne uităm și pe partea cealaltă a lucrului. Auzi să crezi tu ce ți-a spus un ghiuj bâtrân !

— Ei vei trăi și vei vedea. Pe ce că zilele astea o să te trezești că te cere în căsătorie și te măriți, iar vrăjitoarea ți-a mâncat banii zadarnic ?

— Ne prindem că nu, eu mă duc la călugărie.

— Păi ce fel, cum de nu : Maica precista nemțească. Să nu mă faci să te spun jupânului și să dai de belea.

— Fă ce vrei.

— O să fac, vezi bine c'o să fac pe naiba în patru și pe pofta nemțoaicelor tot nu rămâne. Iei ori pe Barbu că e băiat frumos și înțelept, cum ți-am mai

spus, ori pe feciorul boerului ăsta și uite'l știi și mor de ciudă că n'am de unde să'l iau. Mi-e cunoscut și după față, și după vorbă; iar numele-mi umblă prin gură. Ori cum D-zeul îl chiamă?

— Vrei să'ți spun eu.

— Da.

— Satana.

— St!... cu dalde astea, că ne aude jupânul. Dă-te jos și să intrăm tiptil că ne-o fi așteptând cu masa ș'or fi foc de supărați.

* * *

Viața între soții Arghiriadis devenise imposibilă. Din cauza Angelei, zilnic erau certuri, nu le mai intra nimeni în casă, afară de Kivu și Barbu Coviltirescu, cari cercase a face, când pe moralistul, când pe inamoratul și totuși nu isbutise cu nimic. Când se credea mai sigur de isbândă, atunci își vedea nimicite toate armele. Când își pregătea discursul cel mai simpatic și mai convingător cu care să ceară mâna Angelei, atunci ea parcă era brodită. C'o vorbă, c'o faptă aspră îl făcea a se depărta. Cu cât trecea vremea, ea devinea mai uricioasă. De căteori se întorcea dela vr'o petrecere, sau dela vr'o serată, istoriea, în adins, tot lucruri ce îi făceau rău lui Barbu, care acum fineepuse a avea pentru Angela o pasiune sinceră cutoatecă nestabilitatea și asprimea caracterului acestei fete îi producea adesea silă și groază.

Intr'o seară, mergând la teatru, Coviltirescu, o urmări; din stalul său, privi roiul de curtezani, cari de-

filară prin loja Angelei. Atunci ea îi păru mai frumoasă ca ori când și trebuie să fi fost aşa, deoarece mai multe ochiane se îndreptără în spre această figură blajină, care răspândea raze de candoare, dar în suflet avea venin. Cel care se așeză pe scaun în loje și, împreună cu toți, luă răcoritoare, fu Spulberescu. Angela convorbea mereu cu dânsul și părea plină de-o veselie cu care Barbu nu era obicinut să vadă. Cât ar fi dat să audă aceste șoptiri, să înteleagă aceste râsete, cari i se nfigeau în inimă și tăiau cărnicul.

La ieșire cine să uită la dânsul? Spulberescu îl salută radios; iar Angela își așeză la piept mănuchiul de garoafe albe pe care l primise în loje, apoi, încântată și surâzătoare, ieși repede se suiră în trăsură zicând: „La revedere pe Duminică“.

Barbu, nu închise ochii toată noaptea și a doua zi, nu se luminase bine de ziua, când se afla la Kivu. Lui și destăinui toată simțirea și îi zise să se grăbească să ceară mâna Angelei, pentru dânsul, căci de nu, am presimțirea că această fată va fi ruina ei și a familiei. De-o lăua pe Spulberescu se alege praful de avereala lui Arghiriadis, îl cunoște bine pe el și pe ai lui, știu ce pot.

— Fii pe pace, zise Kivu, nu'l știu pe degete pe ciocoialul ăla? N'a aflat chiar și Hristache că sunt ruinăți? Cum o să și bage el cap sănătos sub Evanghelia? Șlora le trebuie bani cu nemiluita, ipotecile și datoriele li sunt până în gât. N'o fi cumnatul năuc să intre în cărd cu ei.

— Fata, o cunoște eu, e grandomană, vrea să iasă

din cercul lor, vrea să ia boer, om de viață mi-a spus,

— Taci cu vițele, toate le-a mâncat filoxera, sunt ciuruiți cu toții. Boerii? Iți spusei. Ei nu fac alt decât să vâneze fetelă cu zestre, spre a se cărpi și mai rău se rup; cu ele nu pot duce casă.

— Kivu și Barbu merseră tăinuind către cărciuma lui Arghiriadis, dar nu găsiră acolo decât pe Zamfira, căreia fi spuse scopul venirei lor. Ea ar fi fostvoieasă, dar cine se uită la dânsa? Cine o asculta la ceva?

— Ei, nu vezi Kivule, că sunt a cincea roată la car, cine mă întrebă ceva, cine mai ascultă în casa asta? De când a venit Angela, toate merg și se întorc numai cum cântă dânsa. E vreme de când i-am zis eu lui Hristache de băiatul ăsta, dar el poate să sufle? „Fata tatei“, ea ce-o porunci. Nu l știți? Asta e răspunsul.

— Ia stai colea cu noi cunnată și ascultă, ascultați-mă că doar sunt om cu judecată, am scaun la minte. Băiatul ăsta e cu viitor și apoi îi știm și măsele din gură. E de seama noastră, nu vă băgați în ciocoime c' o să vă dea slugile afară, când vă veți duce pe la dânsii, aşa sunt ciocoiii, până și fac treaba cu noi, apoi nu ne mai cunosc!

— Știu, toate le știu, le cântăresc și le pricep bine, dar cu cine să te înțelegi? Vorbiți cu fata, ce mai încolo, încolo, văd că acumă aşa-i moda. Cine mai întreabă azi părintii?

— Și că bine zici, dar treabă-i asta? Și când o scriintesc copii, cine trage necazul? Tot mai bine era pe vremea noastră.

Ei dar, unde o zăbovi cumnatul că eu nu am
aşa multă vreme, mă duc la o bină, am tocmit cu oa-
menii, mă ţin de vorbă. Tinere, vezi, ascultă, fă şi
cum zice Zamfira, ia-te bine pe lângă fată, ştii d-ta,
o să te'nvăţ eu ce să-i zici ?

— N'am talentul ăsta, dar o să încerc ? D-ta ştii
că eu nu ţin la bani, ţin la dânsa şi aş vrea s'o duc
pe-o cale bună. Simt căş avea puterea asta şi apoi
mi-e şi dragă, cucoană Zamfiro, aş avea şi eu, în d-ta,
o mamă...

Zamfirei fi pică o lacrămă, prima poate de înduio-
şare şi dându-i mâna, pe care el i-o sărută, zise lui
Kivu :

— Aidem sus, mai întârziază si d-ta, cumrate, mai
pune o vorbă bună, nu vezi, băiatul ăsta mă făcu să
plâng.

Când Kivu şi Zamfiriţa se îndreptau spre locu-
inţa Angelei, Hristache şi cu samsarul Ghinsburg, in-
trău în prăvălie.

— De, nu-ţi spun eu, unde m'oi întâlni să'mi spargi
capul cu bastonul ăsta, zise ovreiul, ridicând în sus
bastonul, în faţa lui Arghiriadis.

— Lasă-mă în pace, jidane, c'o păteşti cu mine, eu
ştiu mai bine ca tine, ciocoiii toţi sunt tinichea, toţi
te încurcă de nu-ţi mai găseşti capul.

— Aşa să am eu bine, dacă n'am spus adevărat :
Moşia Spulberescului face cinci sute de mii de lei,
cum te văd şi cum mă vezi.

— Eu te văd bine, dar tu care te uiţi cruciş ?...

— Cruce să mă fac, uscată, iu ovrei, dacă nu spun
adivăr, şi ce'ţi pasă ? Ipotecă în primul rang, după

credit. Acolo e numai cincizeci de mii, d-ta mai dai o sută de mii și nu te doare nici capul. Afacerile sunt afaceri, mie-mi arunci acolea ce-i vrea, n'am frică. Unde pui că o parte din zestrea d-șoarei vine asigurată și intri și în neam mare, dijă. Pi viața mea. Cine nu vrea azi să ia un Spulberescu? Socotești d-ta că bueri aşa mari se găsesc pe toate drumurile? Să mor dacă nu vreau eu noroc, binele ca la fata mea, aşa să am bine. Am și iu copii, opt să-mi trăiască. Să-i vezi când mă duc seara acasă, toti mă caută la buzunar. Le duc smochine, begală, prijuturi ce pot și iu, după cum merge afacerea. Aide, zi o vorbă să facem targul dijă, fă-mi o bucurie, duc diseară la balabustă o sticlă de votcă, pi viața mea!

— Bani ii dau, moșia am văzut-o face, băiatul l-am cumpărat eu. Aseară am fost la teatru, a venit la noi în loje, îmi place. E obraz subțire, nu prea se potrivește cu breasla noastră negustorească.

— Si ce pierzi d-ta, atâta mai bine, întorci spatele la mojici, n'ai destule parale, azi boer e cine are la chimir.

Cine-i mai mare ca d-ta; întreabă toată piață. Cine nu cunoaște pe chir... asta pe cuconou Hristache Arghiriadis? Iu nici nu știam măcar adresa și m'a îndreptat aicea toți. Te știe și un copil. Să-mi sără ochii, dacă nu ești d-ta mai cunoscut ca un mitropolit, ca un ministru, frate, ia uite, prăvălie, grădină, case. Pe miniștrii, cine-i știe? Sed la hotel, niște părliți, trăesc din leafă și, până să afli de numele lor, cade guvernul. Iu să nu știu? Unul e Sloim Ghinsburg. Toți mă chiamă, toți mă strigă: Șioimulică dragă? Șlo-

mulică, dacă le trebuie bani cu împrumut și când n'au nevoie, nici nu mă cunosc, atunci suut jidan puturos. Și eu put? Na, te uită, put? Săpunul pute, pe viața mea.

— Puți tu, a minciuni, zise Kivu, care intrând pe ușe, dete cu ochii de Ghinsburg. În încurcături ai venit să'l bagi, jidane, pe cumnatul, spune drept că te iau de barbă și te dau afară.

— Iar începî? Ce are omul ăsta cu mine, unde mă vede nu-mi zice niciodată o vorbă bună?

— Pentru că unde ești tu, nu ești nici odată peno faptă frumoasă, ci pentru o potlogărie. Nu vezi mutra asta, n'a făcut-o D-zeu aşa pocită de geaba. Să n'asculti, cumnate, orice ți-o propune Sloim, să n'asculti că te bagă îu văltoare.

— Cine te-a întrebat? Parcă o să te întrebe bueru pe d-ta. Face ce-are gust. E destul de înțelept și de privăzător. Starea asta i-ai dat'o d-ta, ori a făcut'o singur și v'a procoposit pe toți.

— Ei, e obrasnic jidanul și pace.

— Afară tărtane, strigă de-odată Haralambie și Tecșan, cari intrau pe ușe,

— Iacă mă duc acum, nu strigați aşa ca nebunii, parcă nu plec, parcă nu vin, când o să mă cheme iar bueru? Iacă merg, ce vă pasă, dacă stau? St!... tăceți, pi viața mea, dacă am mai văzut aşa câini.

— Afară jidane, afară, ieși că te cujbim, strigări toți, trăgându-l de haină.

— Merg, să vă meargă bine, iacă buerii toți îmi zic: Sloim, dragă Sloim și nu mă întind de haine, mă mângeă pi perciunii din barbă și atunci eu ghicesc ce

sumă le trebuie, aşa să am parte de copii, dacă nu le citesc în gând ca în carte.

— Mişcă-te tărtane şi nu ne mai îndruga, moş pe gros, ştim noi, că voi le-aţi mânca capul, i-aţi adus la peire.

— Dacă ni'l dă de ce să nu'l mâncăm? Noi nu cerem, ei ne dau, aşa sunt ciocoi, nu lihniţi şi săraci ca noi.

— Ieşi că te turtim pestrițule.

— Iea m'am dus şi ce o să vă pese vouă, când o să vin? Ce o să căştigaţi voi, eu ştiu că buer Hristache are să mă cheme şi o să rămâneţi muflui. Ce ştiţi voi de treburile noastre?

— Tu şi treabă, unde intri tu, intră părădăul, câtă lume n'ai lăsat în sapă de lemn?

— Iu, am plecat Kivule, cine te'ntreabă? Bueru n'are nevoie de tine, are cap bun, zise Sloim, ieşind şi făcând un gest prin care arăta că s'au înțeles. Mâine, după prânz, vin cu cine ştii. Să ne vedem sănătoşi, pi viaţa mea!

* * *

Când intră Kivu şi cu Barbu la Angela, tocmai ieşă d'acolo Spulberescu şi c'o doamnă în vîrstă, probabil mamă-sa. Barbu, voi să se retragă în dreptul porței, însă Spulberescu îl salută, în mod prietenesc, de pe scară, apoi, dând mâna femeiei care'l însoțea, suiră în cupeul din fereastră căruia, îl mai salută încă-odată pe Coviltirescu, care, fierbând de gelozie, zise lui Kivu să se întoarcă.

— Dăstia îmi ești ? Dai înapoi dela răsboi ? Acum să te văd. E vorba de luptă aici. Care pe care ? Așa e un : *Frigе linte*, care se bizue pe numele lui babacă-său și d-ta ești un om, care ai înțelepciune, tinerețe, sănătate și știință. Cu D-zeu înainte. Mergi, înduplecă pe sălbateca de nepoată-mea, peste puțin mă întorc și eu. Să ne vedem cu bine.

— Angelo îi-aduc un musafir. Primești, zise Kivu, introducând pe Coviltirescu care, galben ca ceară, înaintă către d-șoara Arghiriadis.

— Da, da, cu placere, zise Angela, care, dând mâna lui Barbu, îl conduse în salon.

Barbu intrând, era așa de impresionat, de vizita lui Spulberescu, încât fi rămase pe buze tot discursul infocat cești pregătise, spre a cere mâna Angelei, la care acum se gădea mai mult ca oricând, căci Coviltirescu începuse a înțelege că ea va prefera mai bine un nume de familie mare, decât un om de inimă și de talent.

Angela înțelese această situație și dându-i încă odată mâna, lăseză aproape pe scaun, căci părea acum ca'nlemnit.

— S'așa... zise el, după ce și reveni în simțiri, acum am început a ne-avânta în spre lumea mare, sărmanii de noi și de noi !

— Este prea adevărat că, pe zi ce trece, înțeleg că trebuie să fac toate sforțările, spre a mă vedea ieșită din mijlocul în care trăesc. Mărturisesc că, de când am început să merg în lumea aleasă, am văzut deosebirea ; n'as mai pute să mă împac cu lumea de rând...

— Angelo, ideile d-tale sunt greșite, cercetează

și vezi că oricine a căutat să iasă din cercul său, a fost nenorocit și aristocrația și blazoanele sunt lucruri banale, mai ales în țară la noi, unde astfel de titluri și de vanități sunt abrogate prin lege. Nobletea cea mai mare este inteligența, munca cinstită și inima crnătă și iubitoare.

— Vorbe... Și unde, în care om se găsesc toate aceste calități?

— În băiatul ăsta, zise Kivu intrând și dacă el nu ți-a spus'o până acum, ți-o spun eu și când ți-o spun eu, ți-o spune și cumnata, care și ea e tot de părea mea. Lăsați gărgănii și intrați în rândurile noastre. Știu eu, v'au intrat ciocoii în suflet, ați rămnit la poleiala lor, dar o să vedeți voi ce costă.

— Fie, nobletea mie-mi place și o să-mă dau totată osteneala ca să intru'n ea: Vizite, primiri, baluri, serate; fiew'oclok... Călătorii în streinătate...

— Ce zadarnicii! Ascultă pe Moș Kivu, n'ai să nemerești vatram asta, taraba aia de unde au ieșit isvoările cu cari te semește și lumea de care fugi.

— O urăsc, mitocănia ei, mă strâng de gât.

— Mi-am făcut toate datoriele și uite, încă odată, nu mă sfiesc a'ți spune că ai să te căești, ai să suferi mult de pe urma nechibzuinței tale, căci, după cât am înțeles, fericirea ta crezi căre să fie într'o legătură făcută în lumea mare, cum ziceți voi.

— N'äm hotărât încă nimic, nu mai mă dojeni zădnic. Ce obiceiuri urâte aveți. Mama face tot aşa.

— N'ai hotărât, dar socoteşti că eu dorm, nu văd pénirile voastre? Maică-ta are dreptete ş'o să'ţi pară rău de n'o ascultă.

— Lasă-mă, numai m'ameți, Kivule. Du-te 'ncolo la D-zeu.

— Ei nu vă place adevărul. Știi eu, dar vei veni la vorbele mele. Să rămân eu proroc mineinos, dacă n'o fi aşa. Ai, ce zici Barbule? Văd c'ai tăcut de tot. Să mergem băete, că tot degeaba stăm aici.

— Ascult vorbele d-tale și-mi pare că grăește un sfânt... Să mergem, ai dreptate, noi suntem pleavă... nimicuri... ce are a face!... Nu ne-am născut în leagăne de mătase, prin urmare nu suntem oameni. Of! Cristoase, Cristoase și tu nu ești de neam, căci te-ai născut în staul.

— Mai rămâi, d-le Coviltirescu, acum văd că ești și d-ta de părerile d-lui, nu mai avem ce discuta, dar poate c'am să'ţi cer vr'o consultație de avocat. Cine știe!

— La ordine d-șoară, numai de-aș fi capabil să fiu de folos, dar mai bine să n'ai nevoie. Judecătile sunt grele, în orice caz pe d-ta aș vrea să te apăr și să te scap dintr'un proces criminal dela jurați. Ce bine ți-ar ședea între sentinile pe banca acuzaților, zise Barbu, amărât și îndreptându-se spre ușă.

— Dar ce ți-am făcut eu, de-mi dorești atâta bine?

— Nimic, ai sfârâmat un ideal și atâta tot, ești criminală.

— O să te căești, adaose Kivu, o să ţi mușci mâinile, fată dragă.

— Socoteala mea, Kivule, lasă-mă că m'ai năuoit..

* * *

Afacerile mergeau bine, Sloim isbutise să convingă pe Arghiriadis și să-l dispue în favoarea Spulbereștilor, iar Angela, din zi în zi, să prindă simpatie de Nicușor. N'a fost greu, căci el neavând nici o ocupație și fiind crescut în streinătate, știa să-i însire vorbe dulci de cari plac femeilor, să se arate generos, bla-jin, cochet, elegant, măcar că tot ce-avea pe dânsul fusese cumpărat pe datorie. Zilnic era oaspetele lui Arghiriadis și niciodată nu venea cu mâna goală. Intr'o seară, pretextând c'a petrecut în familie, căstigase la club o mie de lei și propuse Angelei, peste câteva zile, să facă o excursie de plăcere la Constanța, sau la Sinaia, unde se aflau și neamuri d'ale sale la cari el o va prezenta, căci toate tin s'o cunoască.

— Ei aş, ce Sinaia, zise Hristache, mai bine mergem la vr'o grădină.

— Cum voiți, eu sunt la dispoziția dv. și voi sacriifica totul, numai spre a face plăcerea d-șoarei.

— Plăcerea mea e mare, ah, cât am visat-o, cât am dorit-o și d-neilor n'au voit niciodată să mi-o satisfacă. Of. Zăpăciților !

— Vom merge unde doriti.

— Dar vezi, drumul, cheltuiala, hotelul...

— Totul mă privește pe mine.

— Ei aşa, e altceva mergem, mergem, cum de nu.

— Trenul de placere pleacă la trei și jumătate, fiți gata, eu vin să vă însoțesc și să vă conduce. Vă voi servi de călăuză.

— Cum d-ta știi p'acolo? Ai mai fost?

— Cum de nu: Mamaia, viile, Techir-ghiol, casinoul, știu peste tot.

— Ce fericire, ce fericire, zise ^{Angela} și începu să se pregătească, din când în când, dând ordine mamesei și potrivindu-i pălăria și șoptea:

— Vezi, nu te găti iar cu o sorcovă, să râdă boerul de tine.

— Nu mă mai tot socii că mi s'a urât, mai bine văți duce fără mine.

— Ei aş, se poate, zise Hristache, asta nu se cade să apoi pe gratis cine nu merge, când te-aş mai fi cărăbanit eu pe tine la Constanţa, ai tu nas de plimbare?

Sigur, eu nu merit nimic, fiindcă m'am ars și m'am prăjit ca să vă fac stare, voi să trăiți! Of!... Moarte unde ești!

— Iar alaiu? Liniștiți-vă c'o să vină omul ăla.

— Vie, dar ce faci cu el, îl iezi, ori ba?

— Oiu vedea eu ce fac; la drum se cunoaște omul, fiți și voi mai cochetă, mai eleganță, mai altfel că'mi faceți rău, când vă văd alături cu boerul. Of! Doamne, Doamne scapă-mă!

— Suntem cum ne-a lăsat D-zeu, ziseră ei triste și urmară pe Angela, care, auzind clopoțelul, alergă să deschidă.

— Intr'o birje curată sui pe cucoana Zamfira cu Angela, iar în cealaltă iute se urcă el cu Hristache,

care nu înțelegea de ce n'au stat toți la un loc, el dinainte pe scaunele.

— Ce risipă ! Clasa III-a n'ajunge tot d'o dată cu I-a ? Doar că scaunele sunt puțin mai tari și lumea puțin mai soioasă. Capriții boerești, îngână Arghiriadis, iar Angelina se încruntă și făcea semn, când cu ochii, când cu mâna să tacă și să se mulțumească că e de pomană și frumos, cum n'a gândit. Zamfira să făcuse ghem într'un colț și nu sușla nici cîrc. Se uitau toți pe geam. Apunea soarele. Peste holdele întinse plutea ca un zăbralnic străveziu, o ceată ușoară sub care se pitulau, în cearcăne rubinii, cele din urmă raze. Sbu-rău, tipând, prigoriele'n aer și, în stoluri, se îndreptau în spre Bărăgan. Ca un chilim vărgat uriaș de lână mătăsoasă țigae se destindeau, în nemărginirea cămpului, lanurile bogate și mănoase. În mătasea argintie a porumbului se nășurau cărăbușii ; pe ramuri plăpânde și îmbălsămătoare de sulfină se legănau flutu-rașii, beți de soare, de parfum și de iubire ; iar grenașii și lăcustele săreau, ca voind să întrearcă trenul și de ciudă, se ascundeau sub foi de romanițe. Peste marea de belșug, ochiul s'aruncă și este farmecat de frumusețe, pieptul se deschide larg și soarbe aer curat și parfumat. Călătorii, cari merg la Constanța, pentru afaceri, stau cu ochii pironiți în ziare, iar cei cari ies din orașul nostru ars, murdar, fără priveliști și fără orizonturi pitorești, își port privirile peste spice aurii, peste holde smărăldii, peste ceruri azurii, îmbetite de raze clăi de aur și de argint.

In stații, praf și grabă, pachete și geamantane, femei, bărbați și copii, tipuri streine să amestecate, sam-

sari, hamali și bragagii, care cu produse, care cu vite slabe și degenerate. Hristache și Zamfira, după ce au mâncat tot ce cumpărase Spulberescu, de legănarea trenului și de aerul acesta subțire și curat, cum nu respiraseră ei nici odată, adormiseră. Angela sta la geam și privea cum din văpăi scânteetoare se înălța pe ceruri, rece și stinheră, luna.

Nicu luând-o de mână o întrebă: La ce vă gândiți d-șoară.

— La ăștia cari dorm aici și mă fac de rușine.
— A da, credeam că la frumusețile naturei, la imensitatea, varietatea și bogăția acestui câmp, la...

— Bogăți suntem și noi, dar ce folos!
— Spulberescu, plăcuit de rolul său, rămase puțin pe gânduri, apoi cugetând la instrucțiunile tatălui său și ale lui Sloim, se'narmă iar de toată răbdarea, căci, cu orice preț, el trebuia să placă Angelei, altfel erau pierduți.

— D-șoară, ziceați că sunteți curioasă să vedeați marea.

— Da d-le.
— Sunt încântat că am putut să vă satisfac această placere, veți asculta suspinele ei, veți vedea și asculta valuri și șoapte, unde și talazuri. Poate observând-o, cum se chinueste ea, veți înțelege și veți prețui și svârcolirile sufletului meu!

— Zamfiro, auzi ce zice ăla Zamfiro, ce frumos vorbește fetii, are guriță de aur!

— Vorbește da, vezi să nu fie aşa dulceag pentru simtuirii tăi, ii cunosc eu pe Spulbereni, te-a dat gata ovreiul, pe mine mă trăgea inima mai bine de

Coviltirescu, om de seama noastră. Sărac și curat. O să te căești amar, ei trăi și ei vedea !

— La gara din Constanța, Spulberescu, zări mulți-mă de cunoștințe, însă sfîrșit se pierdu printre mulțime, căci nu-i venea ușor să stea la rând cu familia lui Arghiriadis. Se suiră repede în trăsură și merseră la Hotel Carol, oprind două camere cu vedere spre mare, apoi, depunând acolo ce aduseseră cu dânsii, coboără pe terasă ca să ia masa. Hristache, Zamfira și Angela, il urmău tăcuți și ca transformați, parcă nu mai erau ei. Spulberescu comandă bucatele cele ma gustoase și vinul cel mai bun. Toți se uitau la el, dar mai ales Arghiriadis pe care Nicușor avea grijea, observând aceasta, să-l asigure mereu că el va ridica toate cheltuele.

— O viață are omul, boerule, așa-i că e frumos aici, unde v'am adus ?

— Frumos, dar scump, i-a te uită : un leu porția de mâncare, doi lei sticla de vin, unde ieşim ? Mai se plâng mușterii la noi în prăvălie, optzeci de bani turbarelui și porția douăzeci, și...

— St ! Taci ată, pentru D-zeu, ne-aude lumea, iar vrei să știe cine suntem, mare onoare !... Cârciumari ? Of, Doamne, doamne ia-mă !

— Nu vă turburați d-șoară și priviți în largul mării, aici e loc să ne'necăm toate amarurile, fiecare are pe suflet câte ceva, dar să uităm și să ne'ntoarcem privirea la acest spectacol frumos și măreț al naturii. Te uită cum ieșe luna din mare, parcă ar fi o mandră crăiasă, infășurată în mantie de raze, presărată cu pietre prețioase, cari scânteiază se desprind rânduri, rânduri, cad în unde și ele le tremură, le lea-

gănă, apoi se pierd în funduri de valuri... Señinătatea acestei nopti de vară nu e aşa că ne umple sufletele de speranțe? Dar luntrele ușoare, cari alunec în noapte, se pierd sub aceste dungi aurii de raze și sbor purtând departe de sgomotul lumii pe cei ce se iubesc, nu le invidiați? Aidem să luăm și noi o barcă și să mergem acolo, să ne pierdem în depărtări, și'n tăinuiri de valuri albastre și călăi, să despiciăm nemărginirea, să fim fericiți, fericiți!..

Când își întoarce capul Spulberescu, Zamfira și Hristache, adormiseră pe scaune, iar Angela sta rezemată de balconul terasei și plângea...

— Am scăpat de sărăcie și de sigilul portăreilor, zise în gând Spulberescu și apoi se apropiă încet de Angela, îi luă mâna și i-o sărută, ea transportată i-o dete și îi zise râzând printre lacrămi :

— Voiu fi a d-tale, nu mai stau la gânduri nici un minut. Sunt trei luni de când te cunosc și m'ai subjugat și cu manierele și cu simțirea-ți poetică. Nu-i vezi, între ăștia ce să mai fac?

— Știam, știam, dragă Angelo, dă-mi voe să te numesc așa, că tu ești o perlă și că numai eu voi fi omul care să te pot face fericită, să-ți îndeplinesc gândurile, să te ridic acolo unde tu meriți să stai. În acest moment servitorul i-aduse o telegramă pe care el o citi, după ce ceru voe, apoi o strânse și o puse repede în buzunar urmând: Ia-tă tata, parcă fuse ghicitor, mă felicită de ideia ce am avut d'a veni aici și mă întreabă dacă am isbutit să intru în grădile tale.

— Bine potriviu mineiuna, gândi el și iar sărută

mâna celei care era să fie salvarea neamului, cu toate ca'n inima lui, pentru ea, el, nu hrănea nici o urmă de iubire și de trei luni juca aşa comedie, numai sfătuit de tată-său și înpins de lipsa și de sumedenia creditorilor de cari, zilnic, tată și fiu, erau protestați, lucru ce tată-său i-anunța și telegrafic.

Hristache deșteptându-se, trezi și pe Zamfira, apoi văzând pe Angela în brațele lui Spulberescu, scoase din buzunar basmaua cadrilată și, de bucurie, începu să plângă zicând: Amin și ceas bun! D-zeu să vă dăruiască viață fericită, copii mei.

— St!.. Taci tată, nu striga aşa că ne faci de rușine.

— Ce face? Nunta e o taină sfântă, cu nenorocire, zise el, turnând vin, bând și iar închinând.

PARTEA II-a

Ghemuit în vârful patului stă lângă o masă rotundă Arghiriadis și număra la hârtii, când intră înăuntru Veta și anunță pe Barbu Coviltirescu. Grecul, strânse iute banii, ii băgă'n buzunar, apoi, lepădând halatul, își aruncă pe umeri o haină, își puse papucii și ducându-se către Coviltirescu, îl luă de mână, îl pofti și plin de amar îi zise :

— Credeam că nu mai vii, c'acum doar în d-ta mai fmi este toată nădejdea.

— Ei, ce pot să fac eu ? Slab, lucrurile merg greu, foarte greu, ce să'ți mat ascund ? Moșia Spulbereștilor a scos'o în vânzare creditul pentru două sute de mii de lei, d-ta vii în rangul al doilea, el a văudut tot după ea și-acum să vedem la licitație ce-o ieși. Eu, după cum am văzut'o, nu face parale multe. Moșie de munte: smârcuri, dâmburi, maluri sterpe, sănături, vârtoape, hătișuri, viroage, codru des, pădurice și...

— Ei vezi, are pădure, are păcură, are...

— Ce d-ta crezi c'a fost prost, pădurea e rasă, locurile petroliifere vândute, aşa că e puțină speranță. Ce să-ți spui ?

— Dar ce să mă fac, ce ? O D-zeule, blestemat ceas !

— Am auzit ; toate veștile astea dureroase, mi-au sosit în streinătate, unde știi c'am plecat trist și disperat.

— De ce te-ai dus, de ce m'ai părăsit, poate că de-ți băteai capul mai mult, nu greșeai aşa de rău, nu mă storceau atâta hoții de Spulberești.

— Ce era să mai fac ? Angela m'a respins și m'a desprețuit ; d-ta asemenea, doar sărmâna cucoana Zamfirita era pântru mine, dar și pe ea ați nesocotito, ați alungat'o, ați ucis'o !

— Așa e, așa e ; din clevetiri și din minciuni ne-am trezit vrășmași la cuțite și... nu mai pot, nu mai vreau să-mi aduc aminte ! Ce blestem, ce suferință !

— Ei și cum s'a întâmplat, cine era pricina tuturilor zavistiilor ?

De ce s'a răpus biata femeie ?

— Nu știu, nu știu, păcatele mele, nu știu.

— Ce nu știi, nu știi, spune adevarat, zise Veta, aducând dulceața și cafeaua, spune că odrasla d-tale d-șoara Angelina, fata tatii, care ne-a mâncat viața la toți și domnișorului ăsta, că și el a suferit de pe urma ei, știu eu. Spune, spune drept, n'ascunde că nu e strein.

— Oh !... Mă dusesem, fătul meu, jos să iau bani din tejghea ca să împlinesc două mii de de napoleoni, aur pentru copii să aibă de drum, până să fac fișicu-

rile, până să mai spun lui Panait ce să facă în timpul cât voi lipsi eu la gară să-i petrec, ce s'o fi întâmplat între ele nu știu că, d'odată, am auzit niște tipete grozave și am văzut pe Angela alergând pe scară și strigând: doctorul, doctorul!... Zamfira căzuse în mijlocul casei, parc'o văd, am frecăt'o cu oțet, am afumat'o cu cărpă aprinsă. Ce nu i-am făcut?... Când a venit doctorul, era târziu. Murise.

— Să spun eu cum a fost, domnișorule. De când a venit în casa asta fata noastră, că pe mâinile mele a crescut, au început certurile și bătăile, chinurile și zavistiile, zăzăni și ură de necrezut. Răposatei i s'a tăiat inima, mai ales când a văzut că ia pe Spulberescu, spulbera-i-ar D-zeu zilele lui, cum le-a spulberat el p'ale acestei sfinte femei.

— Sărmana, eu o iubeam ca p'o mamă!

— S'aveai dreptate că ea era bună, fusese bună, dar și coclise și ea sufletul și nu se mai împăca cu nimic. Când să plece tinerii, da și ea sfaturi, ca o bătrână, ca o mamă, dar cine s'o asculte? Bolnavă, nemâncată, amărâtă rău, dela nuntă, oropsită, bătută de d-nealui și înfruntată de fii-sa, i s'a tăiat inima, a picat jos să murit. Ce crezi că e omul? Rabdă, rabdă, până'ntr'o zi. Așa o să pic și eu că m'am saturat, zise ea plângând și ducându-se să adune rufele ce erau întinse p'afară.

— Nu știu ce a dat peste casa asta și peste noi toți.

— Ce și d-ta ești amărât? Eu te credeam omul cel mai fericit din lume. Nume mare, avocat vestit,

fameia pe care ai luat-o în căsătorie destul de avută.

— Avuția? Nu face fericirea. Gloria? E încă și mai rece. Ce-mi folosesc mie toate acestea, când, după atâtă muncă, după atâtă suferință, am ajuns unde sunt și sufletul meu e gol, el nu se va umple niciodată. Vezi n'ar trebui să ți-o mai zic acum, când ești atât de amărât, dar mie n'ai vrut să-mi dai pe Angelina, zicând că sunt un Tânăr prea sărac și necunoscut. Ai ținut să iei băiat de familie, băiat cu nume mare! A, prietene, numele cel mai mare este acela care nu este pătat cu nimic, acela care-i făurit din muncă, din cinstă și din omenie. Eu am câștigat, cum știi, un proces mare și am plecat d'am luat doctoratul la Paris, căci la d-v. nu mai aveam nici o na-dejde. Soarta nu a voit să urcăm scări potrivite cu spinările noastre, ne-am întins unde nu era de noi, ne-am nenorocit cu propria noastră voință. Mărturisesc că eu simteam multă dragoste pentru Angela, dar mă temeam de caracterul ei și, să nu te speră, de educația greșită pe care i-a dat-o.

— Fața mea? Un inger?!

— Lasă că știu eu cum era și ce fire avea. Ii făgăduisem s'o călăuzesc, s'o îndreptez pe calea cea bună, apoi, luată în căsătorie să fac din ea un model de femei, dar imprejurările și d-v. voiați altfel.

— Vai, vai, ce greșeli ne iertate! Ce pagubi, ce chin!

— Stiu, înțeleg. D-ta bătrân, lupți singur cu toate, Kivu om cinstiț, care'ți era mâna dreaptă, bănuit că te fură și te'nșală, lucru la care sunt sigur că el nu

să gândit. Il cunoște pe Kivu. Angelina elibertatește să țină rangul lui bărbatu-său, eu însurat, vrând nevrând, c'o ciocoiacă, plină de bani și de gărgăuni, biată cucoana Zamfira, moartă, căci a voit dreptatea și cinstea. Acum bine-i aşa? Stai surghiun.

— Bine, ce bine, mănsală și mă fură toti.

— Eu n'am să te fur și am să te ajut mereu, pentru o amintire.

Am iubit pe Angelina și'n amintirea ei, voi face total, dar e greu, greu de tot ți-o spun, căci ce să iei lui Spulberescu? Dacă la licitația moșiei nu ese mai mult decât ce datorește credetului, ce te faci?

— Cum se poate?

— Iacă bine. Nu se găsesc amatori să dea mai mult, d-ta zici că n'ai bani să supralicitezi și uite, ne-cazul gata.

— Nu mai spune că m'am săturat. Va să zică eu sunt ruinat cu desăverșire, strigă Arghiriadis, plângând cu hohote. Barbu căuta în zadar să'l îmbărbăteze, el plecă îndată ce veni Veta, care intră prin casă s'aducă lampa, căci se negurase.

— Strici la toate, zise ea, zadarnic plângi acuma; rabdă, căci dela fată ți-au curs toate necazurile; dela dânsa, care acum nici măcar nu'ți scrie.

— Tacă'ți gura neroad'o. Ce nu-mi scrie mereu: la Paști, la Crăciun, la lăsatul secului, la ziua mea...

— Dar de încurcăturele, de nădufurile astea pecari ți le-a făcut cu Spulbereștii, aşa-i că nici că se dă'n pomeneală.

— Nu, nu ți-am spus că nu.

— Ciocoi afurisiți, ochi n'am avut să'i văd și nu

m'am înșelat! Am zis, am strigat să dați fata după domnișorul Covilțirescu, dar cine s'a uitat la mine? Am crescut'o colea pe brațele mele, am făcu'o mare iar când i-am dat vr'un sfat că de, țineam la dânsa, par că era a mea, știi că eu n'am pe nimeni decât pe D-zeu și pe d-v., țipa, bătea din picior și mă dădea afară.

— Dar pe mine, dar pe mine, Veto!

— Pe d-ta? Uite, zău uneori, nu mi-e milă. Mai bine la noi la țară. Tremură fetele înaintea părinților, au teamă, au rușine, dar aici ce-am auzit eu, vai, vai!...

— Ce să'i fac Veto, Vetișoară, n'ai văzut că dacă am certat'o și am piersicat-o puțin, eu și biata răposata, ea a băut otravă?

— Ai fost slab jupâne, slab, pe dânsa o suiai în cap și pe biata jupâneasa Zamfira o băteai și o răstig-neai ca pe tâlhari. S'a dus ea din casă, s'a dus norocul nostru. Copilul!... Crești pui de șarpe; te stoarce pe d-ta ca să dea bărbatului, un strein, o secătură, stricat, betiv, cartofor, neam blestemat!

— Veto!...

— Zi-mi ce'i vrea, dar uite, nu pot să tac, nici nu pot uita chinurile, sbuciumările și moartea bietei jupâneșe Zamfira. Glumă e?

— Veto, Veto, nu mai mă face i-ar să plâng.

— S'a dus binele nostru, merg rău toate din pricina fetei... are și ea copii...

— St, tac! Veto, tac!... Fata tatei. Păzește-o Doamne, păzește-o, îngână grecul, căzând în genunchi și făcând semn Vetei să aprindă candela la icoane...

* * *

In primele zile ale căsătoriei lor, Spulberescu, își detine toate silințele să și ascundă cusururile și să pară soției lui eu totul altul decât aceia ce era. Orele de curs le petreceea regulat afară din casă să și dea aer de student, ascuzând, cât putea mai bine, lenea și incapacitatea sa.

Zilele și le petreceea bătând stradele Berlinului și casele vechilor sale cunoștințe; iar serile nu ieșea din casă decât să petreacă cu amicii săi, așa că arare avea timp pentru Angela, care văzându-se departe, în streini, începuse să aprecieze bunurile țării sale. Încetul cu încetul, tăia din luxul său, spre a plăti lui Nicușor taxele la examenele la cari cădea regulat. Veniră apoi doi copii, în doi ani, veni răceala și încurcăturele în cari zilnic o băga Spulberescu. Cât ținea banii trimiși de Arghiriadis ținea și drăgălașia conjugală, dar de îndată ce aceștia se sfârșiau, Nicu devinea posomorât, anost, mut, arogant și nemulțumit.

Rostul casei, Angela de unde să lă cunoască, mâncă ce-i dau nemăoaicele și acum îi era dor de bucatele succulente și gustoase dela vatra părintească. Ce n-ar fi dat să le mai aibă? La înjghebarea menajului, la conducerea zilnică a casei cu cine să se sfătuiască? Nicu era dus totă ziua la Universitate săpoi el ce știa mai mult ca dânsa?

Cățiva prieteni ce aveau toți le picau pe masă ; Angela se simțea mândră, căci pe toți Nicușor îi recomanda că sunt de viață nobilă.

De câte ori era vr'o petrecere la dânsa, ea seria lui Arghiriadis, descriind-o cu culori foarte vii și încheind cu : dragă tată, nu mă lăsa, trimite-mi bani, aştept urgent! Voiu marge în vizită la conți, baroni, marchizii, la bal, la teatru și-mi trebuie rochie, pălărie, ghete... Să nu mă lași !...

— Fata tatii, auzi, auzi ce onoare! De sigur c'osă pună la gazetă să o să-mi trimeată și mă și la Ianina la Patrida.

Ce o să zică rudele, prietenii ? Mulți o să crapse de nacaz : Hristache dragă, halal, ai strâns, ai muncit dar ai avut parte, își zicea el, în sine, citind scrisorile Angelei și iute alerga la poșta și mijloarele sbraru, sbraru...

Cine să'l sfătuiască să-i deschidă capul de ruina în spre care singur alerga?

Câte odată Veta se da de ceasul morței, văzând atâtă risipă, îl ținea de rău, arătându-i, pe șeart, învederându-i povărnิșul ce apucase, spre drumul ruinei.

— Greu, e greu, n'am ce zice Veto, dar ginere-men o să se întoarcă dăctor, o să căștige... o să...

— Da, da, parigorie de om bolnav, zi mai bine c'o să te lase lefter, în sapă de lemn.

— Ei și, n'o să mă țină tot el ?

— Tragi nădejde ca spănuł de barbă. Să dea D-zeu, dar eu văd că umbli cam des la sipet. Ai dat de fundul ciorapului, ia seama ce faci, rămâi pe drumuri la bătrânețe.

— Taci din gură, neroad'o,

— Iaca tac, dar m'am speriat. Nu trece o săptămână bani, nu trece alta bani și iar bani. Apoi cu neamurile de aici zici că ai dat iar de necazuri. Ce te faci ?

— Taci cloanțo, n'auzi ?

— Iacă tac, dar o să te încureci rău, vezi să nu ajungi ca Hagi Vasile să'ți dai sfârșitul la Azilul Brâncovenesc, p'aia urmă ai pornit. Ăla a dat, a dat copiilor tot ce-avut, apoi la bătrânețe, îl mâncă ăla și ăla și nici unul, din cei zece copii, n'avea loc pentru tatăl lor. Scârbit, agiuł s'a dus și a rugat pe prințul Bibescu de i-a dat o fărâmă de acioală. A murit, sărmâul, pe căpătaiu străin și a fost îngropat cu tălerul...

— Br... Lasă-mă femei în pace, tu îmi bagi groază în suflet. Ai dreptete, cine știe, eu am dat de multe, am făcut multe.

— Stiu, le știu... Ia seama, raiul și iadul aicea sunt. Pune de-o parte bani albi pentru zile negre că nu știi cum să schimbă lucrurile, nu știi ce te aşteaptă. Ai prigonit, ai năpăstuit, ai jegmănit, ai crescut copila altfel de cum trebuia, altfel de cât îngăduia rangul d-tale și acum ea îți este străină, singura legătură, între amândoi, sunt banii. Apoi alde coconu Nicu văd că nu'ți scrie o boată; când e vorba de cerut, are grămatie.

— El e prins cu învățatura.

— Ce face, scrie ? Va să zică e cu condeiul în mână toată ziua și de acolo de unde mulge ca să trăiască nu vrea să știe. Te-a cercetat el, ți-a des-

tăinuit el ceva de când s'a dus. Te prețuește el ca pe un negustor, ți-a dat el vr'o socoteală de banii pe cari ii toacă.

— Ce o să mă spovedesc eu ție?

— Păi, nu știi că eu le aflu, nu-ai băgat de seamă că, de când ai intrat cioclovioa asta în casă aici, ne merge rău. Uîți că din pricina lui s'a prăpădit biata jupâneasa Zamfira? Eu să uit? Aidade. Pândese ca naiba ca să văd de ce este în stare, că zău m'astept ca mâine s'aud numai rele pe urmă-i. Neamul Spulbereștilor!... Ce naște din pisică, șoareci mă-nâncă!...

— Ci ca mai taci femee cu proorociile astea, de unde știi, unde ți-ai căutat tu să zici că Nicu are să semene cu cei din neamul lui.

— Ii știu eu pe toți pe degete, n'am slujit la bună-sa, nu se au între ei ca țiganii? Nu'și înșală și'și bat nevestele, n'au ajuns toți în sapă de lemn? Datori la prieteni, la jidani și până și la slugiile din casă. Boeri, ce să le faci!... Așa sunt boerii, răscopți de boli și înglodați până'n gât de datorii. De ce socotești că iau ei fetele mitocanilor? Cârpesc boeria cu te miri ce neroadă, apoi o lasă c'un cărd de copii de gât și când sunt scăpați din buclucuri ș'aduc aminte c'au coborât din rangul lor. Om cinstit și munctor, d-nu Coviltirescu, dar Spulberescu...

— Nicușor n'are să facă aşa și Barbu era sărac.

— Eu mă uit în calea fetei, vine, vine zău, bătută jefuită, și...

— Nicu e blajin, e bun, e...

— Să dea D-zeu, dar urma-alege, ei trăi și-ei ve-

dea. Pe când Veta cobora scara, veni factorul și îi dete o scrisoare, ea văzând marca din străinătate se întoarse și se duse d'o dete stăpână-său, zicându-i: Ia cîtește, vezi nu-ți mai cere ceva arginți?

— Arghiriadis, deschise scrisoarca, s'așeză jos pe scaun și aruncă ochii peste dânsa, încrîțî din sprâncene și se schimbă la față.

- Ce este? Așa-i că sunt prooroacă? Ti-am spus eu.
- Lasă-mă în pace și mergi la treburile tale.
- Iacă mă duc.

Rămase singur și citi :

Tată dragă,

Sunt în spital bolnavă și căt se poate de nenorocită. Până acum am tăcut să am ascuns, însă paharul cu venin este plin, nu mai pot, trebuie să'ți spun, căci numai pe d-ta te am pe lume.

Încă din anul dintâi, decînd am venit aici, am băgat de seamă că Nicu lipsea d'acasă mai multe ceasuri de câte'i trebuiau pentru cursurile dela Universitate, că mă făcea să plătesc la taxe, peste taxe și nu trecea nici un examen. Cu foarte mare delicateță mă buzunărea la început, îmi lua din mâna tot ceia ce îmi trimeteai și zile întregi se făcea nevăzut, spunându-mi că este ocupat cu studiul și eu îl credeam. Mai apoi, îmi luă tot cu amenințări și cu insulte. De nenumărate ori m'a făcut să'ți scriu minciuni, numai spre a te stoarce de parale și măcar d'ăș fi știut ce făcea cu ele. Au fost timpuri când, mie și copiilor, ne-a lipsit pâinea zilnică. Am plâns și am aşteptat nopți întregi, iar când venea acasă și'l luam la so-

coteală, începea să strige și să mă amenințe. În mai multe rânduri l'am căutat și l'am așteptat în fața Universității, dar unde să dea el p'acolo ? Stam și plângem în drum iar lumea trecea nepăsătoare. Eu, în toți studenții, parcă vedeam pe Nicu. În toate răspântiile, toți oamenii mi se părea că-e tot el. Când îi spuneam că i-am ieșit înainte, că nu l'am găsit, că mă minte că a fost la curs, îmi striga în față : Uite Rița cărciumăreasa, cea cu bănuelile și cu urmăritul. N'am fost acolo, căci nu m'ai văzut tu, care ești o chioară, am trecut pe lângă tine, dar mi-a fost silă, tocmai pe strada cea mai frumoasă din Berlin, pe Unter den Linden, eu să stau de vorbă c'o slută, c'o tămpită, c'o ordinără ca tine; acestea și erau răspunsurile.

Intr'o zi primesc acasă această scrisoare :

Doamnă,

Dacă vrei să știi unde stă toată ziua soțul d-tale n'ai decât să iei trenul să te duci afară din oraș. Lângă frumoasa grădină a palatului Sans-Souci din Postdam, este o pădurice de pini înalți și frumoși plină de ederă și de mirt, acolo, în aceste locuri poetice, el vine de petrece zilnic cu adorata lui, o germană blondă ca spicul grâului și cu ochii albaștri, adânci ca marea ; cu ea cheltuește toată avereala d-tale.

Tată, tată, ce să'ți mai spun ? M'a prins o gelozie nebună, m'am dus, am alergat, am străbătut pădurea, în lung și în lat, am întrebat toți copacii, toate buturugele și nimic și iar nimic. Când mi'am ridicat fruntea, am zărit în fața mea, aripele morii ce se învârteau în aer liniștite. Eu, în acel moment, se vede că eram

asa de turburată încât am atras atenția gardiștilor, cari s'au apropiat și au început să mă întrebe ce doresc. Am tresărit. Cum să le spun lor ce mă doare, ce caut? Ar fi fost rău de mine, căci lumea nu înțelegea de ce'ți arde sufletul; ea răde de durerea ta! M'am explicat, cum am putut să am plecat înapoi acasă. L'am căutat mereu, o săptămână, până l'am găsit la un prieten; de unde s'a întors cu mine acasă. Tacea mult și nu-mi spunea unde a fost, l'am luat și cu binele și cu răul, apoi am început să răcnesc ca o leoaică. S'a luat pălăria și a plecat spunând, pe scară de l'a auzit portarul, că el n'are poftă a'și mai pierde vremea cu o cărciumăreasă.

Tată, tată, am înțeles vorbele mamei și că el nu m'a luat decât pentru averea noastră.

Auzi cărciumăreasă eu, care nici nu dedeam prin prăvălie, eu care am fost crescută la călugărițe! Ce să fac? Am plâns, am tipat, am leșinat, iar el și-a luat pălăria, cum ți-am spus și a plecat fără măcar a'și mai întoarce privirea la mine și la copii. M'au tremurat două săptămâni niște friguri grozave. Isprăvind de cheltuială, am intrat aici în spital, unde'l aştept și nu vine. Plâng toată ziua, nu bag nimic în gura mea, vreau să mă sfârșesc între aceste teribile ziduri!

* * *

Kivu și Kirisița, înștiințați mai dinainte de Veta, lăsară la o parte toate răutățile ce înduraseră dela Arghiriadis și veniră să'l vadă, ei intrară pe ușă ca prin minune, tocmai când sufletul stingher și îndu-

rerat al bătrânlui căuta în lumea asta o ființă către care să își verse focul. Hristache lăcrămat și disperat, cum ii văzu, le citi scrisoarea și cu toți începură să plângă.

Veta, care era în casa lui Arghiriadis de mai bine de 20 de ani și le știa toate pe de rost, își șterse ochii cu șorțul, apoi uitându-se către ei, le zise :

— Ajunge, să încetăm cu jalea și să vedem ce este de făcut, căci aşa, în halul asta, nu trebuie să rămână mult copila.

— Așa e, așa e, are dreptate Veta, adaoseră cei doi bătrâni, cari nu se puteau opri mirându-se de cele ce auziseră și de schimbarea grozavă a lui Hristache, care abia se mai putea ține pe picioare.

— Mă duc la dânsa, fata tatei, cum s'o las eu între streini. Mă duc, mă duc, îngână el, făcând un pas către ușe și împleticindu-se.

— Dar nu vezi în ce stare ești, vrei să sfărșești și d-ta ca alde cucoana Zamfirița ?

— Ai dreptate, mă împleticesc, se învârtește locul cu mine, nu mai pot nimic ! Cum să mă duc nu știu carte, nu știu limba, nu știu... doamne, doamne, repetă el, nu pot nimic și căzu în jet înecat de plâns.

Kivu făcu semn Krisiței și după ce schimbară câteva soapte împreună se apropiară de Arghiriadis zicând :

— Ei, nu te mai zdrobi, nu te mai omoră atâtă, nu mai plângă, are sfântulețul milă. D-ta ai aicea treburi, procese, apoi negoțul... vîrsta, sănătatea, nu te iartă să faci atâtă cale... Ne vom duce noi să vedem ce este de făcut.

— Voi ? Aide plecați ; tu soro, știi nemțește bine, iar tu, cumnate, ai mai fost prin ale țări străine. Duceți-vă, duceți-vă să mi-o aduceți negreșit, măcar cu atâta să vă răsplătiți păcatele, măcar...

Veta îi făcu semn să tacă.

— Ne ducem dar...

— Ce este ?

— Să ne dai parale, drumul costă scump, depărțarea, cufere, geamantane...

— Așa este. Drumul, drumul va să vi'l plătesc eu Krisi, eu că voi ce-ați făcut pentru mine decât să... Veta iar îi făcu semn și, el mușcându-și buzele, luă cheile, se târă până la casa de bani și scoțând nouă hârtii de câte o sută de lei le întinse soru-sei.

— Aleo, păi ce să facem noi numai cu atâta, suma asta nu ajunge nici măcar până la barieră.

— Dar cât, cât să vă dau, mișeilor, răcni el, cât să vă dau, vouă, cari mi-ați supt sângelile, mi-ați ruinat viața ?

— Noi, ori d-ta, aidem Kivule, aidem c'aiurează, nu'ți spuneam eu să nu venim ? Fii-ta ca și tine. Ce vrei ?

— Nu, nu plecați, sunt nebun. Cât voiți să vă dau, samsarilor.

— Să ne dai cât ne datorezi, să ne dai cu cât ne-ai înșelat, banditule ! Frate mi-ai fost tu, ori...

Arghiriadis se repezi la soru-sa, însă Kivu și Veta îl opri. El strigă :

— Nemernico, te zdrobesc, îți mut fălcile, te...

— Mai bine laudă-te că-mi dai dreptul meu, decât să te lauzi cu bătaia, aidem, aidem Kivule.

— Cumnate, ia vezi, nu te trece cu vorba c'apoi...
 — Nu, n'am zis nimic, iată banii, îngână el, luați, luați, mai luați c'asta ați vrut, asta, să băgați ghiara în avereia mea, luați !

Hrisița adună hârtiele de pe jos zicând : Așa, ăștia sunt ai mei, zestrea pe care nu mi-ai dat'o, acum cari sunt banii pentru drum ?

— Stați aici nu vă mai duceți nicăeri, ticăloșilor, stați ! Pe mufluzul care mi-a nenorocit fata, il potrivesc eu ; o să las pe tată-său în sapă de lemn. O să le vând moșia cu darabana, o să...

Căzu pe pat cu mâna plină de hârtii și casa de bani rămase deschisă. Soru-sa se apropiă de ea și începu strige : Uite-ți faptele ; aurării, scule amanetate pe bani streini, morman pe care ai voit să te ridici și să ne înjosești pe toți. Rabdă, acuma vaită-te, nu mai ai pe nimeni decât pe baba asta, care e sătulă și ea de jafurile tale și pe Panait, care nu știu pentru ce, până acuma, nu te-a strâns încă de gât. Fiară, rabdă fiară și recunoașie că suntem buni, căci ți-am avut tot pe mâna și n'am luat nimic alt decât dreptul meu, iată 10.000 de lei. O să mă duc la Berlin ca să mă plimb că d'altceva nu'mi trebuie. Banii tăi ? Bani spurcați !

Arghiriadis plângea ghemuit în pat. Kivu rămăsese incremenit de istețimea Hrisiței, Veta tremura lângă sobă necitezând a se aprobia de casa de bani pe care, Kivu și Hrisița, ieșind o lăsară deschisă.

Ce să se facă ea ? O zice lumea că eu am deschis'o, că eu am furat banii d'acolo. În vârful degetelor se apropiă de stăpână-său și'l văzu că cu o-

chii deschiși sta și urmărea tot. Ii veni inima la loc, când îl auzi c'o cheamă și ii șoptește încet: Închide, încbide, ce-a mai rămas ne hrăpit de hoții ăştia... Am eu ac de cojocul lor, cum s'or întoarce ii închid.

— Fie că mulți bani le-ai dat.

— Le-am dat! Ce era să fac? Vreau să las fata singură între streini? Lasă-i pe mine, o să le-arăt eu, când s'or întoarce.

— Vai de mine, vai de mine, dar de ți-or face toți tot aşa! În vânt văd c'o să se ducă tot, mi să face acum semu rău, mi se bate ochiul stâng. Mai dă și d-ta vr'un sărindar, jupâne, că ce e, nu e bine.

— Sărindar? Auzi să dau sărindar, iar să știrbesc din avere? Moșia Spulbereștilor cu ce s'o iau? Vreau să-i topesc, să-i las în sapă de lemn, apoi să divorțez fata și s'o dau iar după un om cum se cade...

— Bune, sănătoase planuri, dar unde'i mai găsești, bată-i vina lor. Toți sunt răscopți, toți plini de patimi și cu ochii numai după zestruri mari.

Și, parcă fetele sunt mai altfel. Nește înfumurate, niște luxoase, niște nebune de pun bărbații pe drumuri, ii înebunesc.

— Firește, dalde astea o fi făcut coconița Angela d'a ajuns aşa rău cum scrie.

— Taci neroado, nu vorbi aşa. Auzi, auzi, cum se poate? Fata tatei, ea este model. Icoană de femei cinstită, harnică, evlavioasă.

— Ce spui?... Harnică, dar nu punea mâna pe nimic; evlavioasă, însă nu știa pe unde e poarta bisericiei. Incalte de cinstită să nu mai vorbim. Bine c'ai

dat'o la casa ei, fier rău, d'o mai țineai mai mult a-easă, ți-ar fi pus opinca'n obraz, ascultă ici pe bătrâna.

Hristache, bine le știa toate, dar ce să facă? Umblând prin casă dete de o carte veche și deschizând'o citi în ea: Hrăpirile, năpăstuirele și tigorirea omenească să răsplătesc insutit d'acea minte cumpănitioare, d'acea mână nevăzută, care dă cezarului ce este al Cezarului și lui D-zeu ce este al lui D-zeu. Raiul și Iadul aicea sunt!...

— Mi-e frig, Veto, mi-e frig; dă-mi cheile dela casa de bani și învelește-mă...

— Odihnește-te.

Greu!...

* * *

Dela plecarea lui Kivu trecuse câtăva vreme și Hristache nu primise nici un rând, nici dela ei, nici dela Angela. Starea aceasta de lucruri îl slăbise și îl dase mult înapoia dela toate. Nu mai era în stare să vadă de nimic și zilnic sta cu ochii întă după factor. Intr'o zi primi în sfârșit o scrisoare dela Berlin încare fii-sa îi spunea că este sănătoasă, că Nicu s'a schimbat ca prin minune și că peste puțin, fiind aniversarea băiatului cel mare, vor da o masă prietenilor la Postdam, dar că pentru asta va ceva bani, spre acoperirea cheltuelelor. Dacă se poate, dragă papa, aşa se încheia scrisoarea, treci peste buget.

Fata tatei!... Va să zică, ea este bine acumă. Cine mă puse pe mine să dau lui Kivu atâta sumedenie de bani. Na, ce mă fac? N'o brodiam să le trimet suma aceasta tot lor? Cum nu mă tăia capul să bat

și eu o telegramă, să'ntreb și eu pe fată ceva, apoi să mă grăbesc cu toate. Ei dar, oricum, Kivu și Hirișita, tot au fost de treabă ca-au primit să facă ei atâta drum, sărmanii, ei mai mi-au rămas, ei și sunt oameni bătrâni! Firește, n'au copii, iubesc și ei copila; ce să zici: Sâangele apă nu se face. I-am iertat pentru asta și când s'or întoarce, îi pun întâi să facă testament în favoarea Angelei, apoi iau la licitație moșia Spulbereștilor și pe Kivu îl pun vechil. Firește glumă-i? O să fure, o să se facă milionar. Socoteala lui, doar tot pentru fată o să fie. Da, da!...

Intr'acest moment bătu cineva la ușă, Arghiriadis tresări de și, cine intra, era singurul prieten care-i mai rămâsese. Coviltirescu îl salută cam scurt și apoi înfășură și desfășură mereu o hârtie pe care o ținea în mâna și nu'i venea s'o citească.

— Ce ai acolo, citația?

Barbu se așeză pe pat lângă Arghiriadis, tuși, tăcu, iar tuși, necutezând să deschidă gura; mai târziu, când putu să prindă momentul, zise:

— Rău îmi pare, n'am avut ce'ți face, greșala dumitale...

— Ce este frățioare, ce, vorbește, vr'o veste urâtă dela fată?

— Nu, nu știu nimic d'acolo, dar am aflat noutăți dela tribunal.

— Nu-mi pasă nimic, merg la sigur, în curând voju fi milionar.

— Să dea D-zeu să nu'ți pese, dar eu cred că...

— Lasă-mă cu credințele d-tale, mi se pare că eu și dau bani cu dăsaga și nu prea te'nhami serios cu

afacerile mele, nu prea le dibui, nu le susții cum trebue.

— Te înșeli și acumă chiar mă superi și pe mine.

— Lasă vorba și... moșia, spune-mi ce facem cu moșia?

— Apoi vezi, asta vream să ți spun.

— Da, aide spune, spune curând, mă interesează, bănișori mei, bănișori... știu eu pe cei dau. Moșioara mea, moșie!...

— Da, da, bucură-te, o să vezi ce procopeală ai făcut! Ai dat bani p'o ipotecă fără putere, d-na Spulberescu avea separație de patrimoniu, banii parafernali și zestralli, asigurați în pământ; bărbatu-său nu are nici un cap de ată și actele toate de ipotecă sunt îscălite numai de dânsul.

— Ah! Atât mai îmi trebuia, răcni Hristache și căzu jos grămadă. Veta îl freacă cu oțet, îl afumă cu tămâe și cu cărpă arsă și abia, într'un tarziu, își veni în simțiri. Atunci plânse ca un copil, se văicări singur, se bătu cu pumnii în cap în fața Vetei și a lui Panait, cari și aceștia mereu îl suduriau:

— Uite acum bine e, te-ai săturat de cei căciu boerii? Te lăsară pe drumuri! Sumedenie de bani aruncați în vînt și n'ai nici pe cine pune să umble. Să mai fi luat încă un avocat, să mai fi dat ochi eu hoții ăia bătrâni; potlogăriile astea nu trebuesc lăsate baltă, fă-i de râs, să-i știe lumea.

Stai de lemn, jupân Kivu, de era aici, ar fi avut ac de cojocul lor, dar d-ta...

— Kivu, Kivu știe ce face, să plimbă pe banii mei.

— De ce i-ai dat?

— I-am dat, căci vreau să știu de fată; i-am dat fiindcă se cădea să-i dau, căci a muncit o viață întreagă alătura cu mine și după ce a luat pe sorumea l-am tras pe sfoară, n'am vrut să-i dau nimic, i-am dat pentrucă și banii ei, rămași dela tată, tot eu i-am luat și am făcut negoț cu ei, i-am dat, ei i-am dat și ce vrei tu? Cu atâtă au să s'aleagă și să știi că li se cădea cu mult mai mult, și...

— Ei atunci, ei au știut ce-au făcut și mie bine-mi pare c'ai început măcar acum să dai și altora ceiace li se cuvine; poate va veni și rândul meu care, d'ată-te ani, robesc de geaba în casa asta. Poftim, nici nu mi-a ieșit bine sufletul și ați început, ciocilor, să vă strângeți în jurul meu, uite și ăsta.

Panait se apropiă, binișor lângă patul stăpânului său, el se ridică cum putu și ii infipse mâna în beregată:

— Aide nu începi acumă și tu, tâlharule, care mă prădezi de atâtea ani și ai făcut case și ecareturi din sudoarea mea, aide, arată-ți și tu pretențiile ca neroada asta.

Panait abia îi putu descloșa mânele din gâtul lui, apoi îi zise:

— Eu, dacă am furat, am furat numai dela d-ta, jupâne și aceasta, căci nu mi-ai dat dreptul meu, dar cine a jupuit lumea întreagă? Văduve, bătrâni, nevoiași, orfani, toți au fost jefuiți ca în codrul Vlăsiei. Ai venit aici din țara grecească mort și ai supt ca o lipitoare, mănâncă acum, dacă poți, îndoapă-te cu bani, asta ai vrut, asta-ai stors fără de milă și de pe unde ai putut. Eu n'as vrea sănceapă să vorbească

zidurile astea și taraba prăvăliei cără inclemenți o lume.

— Taci mărșavule, taci că te-am crescut, te-am...

— M'ai crescut în răutăți și în șarlatanii, grec murdar, care m'ai înveninat de mititel, mi-ai altoit în sângele meu nevinovat prefăcătoria și minciuna, șarlatania și falsurile. M'ai crescut? Ce amărătă viață! M'ai chinuit, m'ai bătut, văzându-mă străin, fără părinți și, la urma urmelor, ți-am rămas credincios ca un câine.

Unde mă duceam, astăzi de isprăvile d-tale. Taci! Nu mă mai impinge la nimic; nu mai sgândări buba, că mi-a ajuns cuțitul la os, de nu'ți ții gura te înștiințez că n'o să știm numai noi de potlogăriile săvârșite la *Aquila României*, ci voiu desvălui tot stăpânirii, poliției, lumiei întregi, în ce chip ai strâns avereia asta, în care acumă te semeștești atâtă și de care n'o să ai parte. Este un D-zeu, este...

— Taci, nerodule, că te zdrobesc. De unde știi tu că am avere?

— Știu dela Veta, dela jupân Kivu, știu dela multimea de lume jefuită de tine.

— A ticălosule!... Ieși că te sugrum, zise Arghiriadis și căzu jos pe căpătaiu, rămânând ca mort.

* * *

Din când în când, Barbu, șădusea aminte de cearurile dureroase ale tinereții sale petrecute în lipsă și săracie. Desgustul, ce simțișe pentru cucoana Săf-

tica Bârzoiescu, parcă l'resimtea și acum. Murise, biata bătrână, lăsandu-i lui tot ce-avusese dupe suflet, dar el n'o ierta că nu știuse a'i ține loc de mână, aşa cum se cădea la o femeie de vîrstă sa. Ce n'ar fi dat el sa găsească într'insa bunătatea și zâmbirea blajină a acelei pe care abia să o amintea ca prin vis !

Coviltirescu ajunse pe treapta cea mai înaltă în societate, avocat vestit, deputat, prefect, avut, totuși în sufletul lui, era ceva gol, ceva neîmplinit, nehotărât, ne sigur...

Intrase în neamuri mari și s'ajunse. Femeia ce luase în căsătorie era distinsă, blândă, drăgălașe, dar lui i se părea uniformă și, de foarte multe ori, banală. N'o scoteai dintr'ale casei și dintr'ale saloanelor, nu puteai dintr'insa alege nimic. Parcă n'avea nici un farmec, nici un ideal, nici o poezie, sau de și le avea, către el, ea, nu știa să și le exprime. Rochii, preumblări, joc, con vorbire searbădă și'ncolo, nici un avânt, nici un gând ales și înălțător. Mode, cărți, baluri, teatru, vizite, primiri, în sfârșit o vecinică învârteală făr de rost, foarte costisoare, și dăunătoare familiei. Copiilor le știa de căpătâiu doar madama, slugilor vecinii, cămării, pivniței și curței nici, D-zeu nu le mai ducea de grije. Hălălae de neamuri și de câini d'ai jupâneselor, hrăniți la bucătărie ; rufe purtate d'a valma de slugi și de stăpâni; lemnele și zarzavaturile făcute pe dindouă cu slugile. Peste tot jaf și iar jaf !

Cine să le ia seama, cine să se ocupe de gospodărie ? Educația greșită și zestrea mare vine cu apa-nagiele lor. Câte căsnicii sărmâne nu sunt mai de invizat ?

Obosit, desgustat, acrit, Barbu, umbla cu gândul dus spre sitma soților din vremurile biblice. Toată știința lui și toată ardoarea, care o puse se ca să câștige acest loc de onoare în societate, ar fi dat'o p'un colțișor liniștit din Târgoviște, în grădinița părintească, unde văzuse înflorind nalba și crinii, albi ca zăpada, făcuse tilinici pe bancă din smicelele sălcioarei pletoase dela poartă, alergase, însoțit de Urseiu, până la stâna din preajma orașului.

Ce timpuri! La ce'i slujea lui acum toată slava?

Respira mai liniștit, ori de căteori putea să fie departe de casa sa eu stâlpi de stuk, cu statui de bronz, cu scări de marmură... Citea mult. Iubea frumosul, arta, literatura și în fața chipurilor ilustre zicea: Dece oare inimele mari și alese au fost și vor fi totdeauna încercate și amărăte? Dece în calea mea n'am întâlnit o femeie dulce, care să mă fi înțeles. Dece munca mea toată s'o văd aşa risipită în vânt? Mă'ntreb mereu ce este de sufletul meu. Pe zi ce merge văd că am ajuns o simplă uneltă? Mă duc, viu dela tribunal; iau, dau bani din mâna cu toptanul și n'am nici o pace, nici o mângâere. Poate, nu zic, nici eu n'am fost și nici nu sunt bun, aşa cum ar trebui să fie un om, care a ajuns și care dispune. Eu trăesc azi numai ca să fiu robul casei acesteia, care parcă îmi stă pe gât. În pe toți în spire ca să nu'mi fie drag, nici unul, nici măcar căt mi-era drag Urseiu d'acasă!...

Am invidiat, în tinerețe, pe prietenii mei, desfrânași și ii invidiez și acuma. Tereuzescu, bunioară, își bătea joc de toate femeile și pe el îl răsfățau și'l iubeau

toate. Oamenii serioși. Sunt de răsul femeilor. Filfisonii au toate avantajele. Nu-mi iubesc femeia, dar până azi nici măcar eu gândul eu n'am păcătuit. Dar ea? Știu eu? O văd mereu pe gânduri, o văd cochetă și nepăsătoare. O văd cu apucături de femee usoară. Cadă, nu-mi pasă. Ce zic eu? Onoarea mea, numele meu pătat, pus în ziare alăturaea d'o adulteră, de o prostituată? Nu, nu, aş împușca-o, sau...

Ce zic eu? Cine știe dacă n'ăș face ca atâtea colegi ai mei din barou și dela cameră, cari port coarnele lor c'o resemnație demnă de dânsii!

Societatea asta este o mocirlă la care nu vreau să euget mai mult, căci amețesc.

— Dar tu, dragul meu, tu ce ești, tu nu ești, și tu un mormoloc ca toți? Nu te tărăști și tu la fel ca noi, zise soția sa, care întrând auzise ultimele-i cuvințe.

— Ba da, draga mea, ba poate și mai rău ca toți, căci după mine duc atâtea, cari nu merit nimic...

— Știu, nu merităm decât disprețul tău; de aceia ne purtăm și noi în consecință, noi aceștia pe cari ne ţii în spinare.

Coviltirescu se roși la aceste cuvinte, ce avea obiceiul a le repeta des și de multeori fără raționament. N'avea dreptate, căci luase o femeie cu zestre și de familie aleasă și acum rangul trebuia ținut cu cheltueală, totuși dacă ar fi fost rânduială, nu era atâta risipă, dar de unde, dela cine să'nvețe fetele economia casnică, dacă mamele lor n'o știu?

— Barbule ai frumosul obiceiu d'a ne sudui pentru ceiace nu merităm și, de multeori, ești hain,

erud cu toată casa. Te supăr cei din afară și plătim noi, cei cari te așteptăm cu drag. Vii cu fruntea în-erețită, preocupaț, amărât d'ale d-tale și te reștești chiar atunci, când noi suntem blâzni ca mielușei. Ce știm noi de luptele d-tale politice, de ședințele plic-ticoase dela jurați; de amânări și de pierderi de pro-cese? Mai la urma urmei, ce-mi pasă mie de toate acestea? Eu nu m'am măritat numai pentruca să fiu toată viață singură; iar când ne vedem să aud mereu: Cameră, tribunal, secție, Apel, Casătie!... E de'nebu-nit, o să iau și eu câmpii ca toate. Până când vădu-via asta de tine? Până când toate nevoile casei să le duc numai eu? Până când tu să fii numai al afac-erilor, să trăești numai în friguri și călduri? Lasă tot și fii al casei, al meu și al copiilor, sau... numai garantez de nimic și... nici de mine.

Coviltirescu rămase stâlpit lângă biurou. Pentru întâia oară, în viață lui, vedea o judecată dreaptă, o revoltă sinceră și foarte frumoasă în sufletul feme-ei sale.

— Așa-e, ai dreptate, dragă Sofie, voi sunteți martire ca și noi, dar ce-are aface? Voi vă bateți și vă trudiți cu'n gând: Acela că noi vă neglijăm, noi cu sute și mii de nevoi pe cap. Revolta ta acum îmi place și'ți făgăduesc că, de azi înainte, voi fi al vos-tru și al casei, dar și tu...

— Eu? Eu sunt o roabă și o martiră.

— Tu? Ce să zică atunci celelalte nenorocite că-rora le lipsește pânea zilnică? Nenorocirea leagă su-fletele? Toți muncesc, râd și plâng împreună pe cătă vreme noi nu știm nimic unii de alții. Fiecare stăm,

petrecem, alergăm unde ne place. Trăim numai spre a întâmpina cheltuelile casei și a satisface conveniențele sociale ; iar pentru sufletul nostru, nimic !... M'am săturat, m'am săturat ! Mi-ajunge, Barbule, mi-ajunge ! Scump de tot plătesc eu succesele tale, mai bine luam un om mărginit, dar să fi fost al meu. Un ceas pe zi să fi trăit și pentru mine. Pentru cine muncesc, pentru cine strâng, pentru cine adun ? Nu-mi trebuie nimic, până nu te-oiu vedea zâmbind, glumind, strălucind ca soarele în mijlocul nostru ! Nu mai vreau altceva azi decât o jertfă : jertfa ființei tale.

Indură-te, fii puțin ș'al nostru, Barbule dragă. Mai lasă gloriele pledoariilor, căci tribuna are să ne piardă pe toți !...

Coviltirescu rămase înmărmurit. Dintr-o țeastă strâmtă, micuță, acoperită de bucle blonde aurii, să iasă d'o dată, atâtă raționament și'n pieptii atât de strâmti ai unei rochii să încapă atâtă inimă !...

— Sofio, vino în brațele mele să te sărut acum cu drag, căci ai dreptate și vorbești ca un inger. Înaintea mea azi tu ai câștigat foarte mult. Iți mărturisesc că te-am crezut rece, nepăsătoare, crudă cu mine. Acum ai rupt frumos gheata dintre noi și voiu și să te prețuiesc ca pe o sfântă. Eu nu sunt rău și nici vinovat de ceace-mi spui, ci creșterea, dragă nevastă, creșterea noastră este viațoasă. Cine ne pomenește, nouă oare ceva despre ceace trebuie să fim și ce datorie avem unul, față de altul ? Cine ? Căsătoriele se precupățesc și sunt intemeiate pe titluri, pe bani, pe josnicii, iar nu pe sinceritatea și curățenia inimiei, pe caractere bune și nobile. Nu pe înălțimi morale !

Este dar prea natural ca jugul căsniciei să fie o corvoadă, când fiecare trage la el fără resteu și ne-eștăuzit. Așa, cum să nu alunecăm în zăgazurile grele ale vieței; când nici nu cunoaștem calea ce trebuie să străbatem. Ne altoim în contra vărsatului; ne inoculăm în contra difteriei să a turbării, lucruri rare și, nu luăm nici o măsură, nu facem nici o pregătire pentru ziua de mâine, pentru viața casnică și e singura în care ar sta fericirea, dacă ar fi cuib de dragoste și de îngăduială reciprocă. Cine se gândește la așa ceva? În școli se învață algebra, matematica și filosofia, nu cecace trebuie pentru uzul vieții. Eu n' am avut pe nimeni, dar tu, tu, de ce nu te-ai arătat mai blajină, mai dulce cu mine. Eu sunt bun, sunt bun ca pâinea caldă, Sofio dragă, însă trebuia acea căldură, care să mă facă să mă desvolt să m'arăt așa cum sunt, dar răceala ta, desinteresarea asta, mă săcea să mă'nchid în mine, să rabd, să sufer, să plâng demulteori, să...

— Tu să plângi?

— Da, crezându-mă ne iubit și ne prețnit de tine.

— Dar eu? Eu atuncea ce să zic? Eu am crezut că la mine nu ți-ii de fel și că gândurile tale și sufletul tău erau deja prinse, date, într'altă parte.

— Va să zică ne chinuiam cănd amândoi. Ce viață! și multe cari or fi ca noi din cauza acestei educații greșite, multe vete părăsite din pricina ambientului rece pe cari soții nu știu să lătnă aprins de focul sacru, în care trebuie să'ncolțească și să trăiască familia, această celulă organică ce-ar trebui să fie cât de sănătoasă, pentru isbânda și fericirea nea-

mului ! Câtă vreme pierdută, câtă suferință pe noi, dragă nevastă, și tu și eu...

In acest moment s'auzi ciocănind la ușă.

— Intră, zise Barbu, obiceiuit cu clientii să o dñe cochetă și elegantă deschise ușa.

Sofia se retrase, dar un flori de gelozie ii trece prin inimă, când văzu pe Barbu, aşa de amabil cu dânsa.

— Nu mă mai cunoaște-ți, d-le, nu este aşa ?

— Nu d-nă, nu mai mi-aduc aminte de fel.

— Aveți mare dreptate, ne-am cunoscut puțin și în niște momente... Foarte grele și foarte dureroase, prima dânsa, după o pauză.

— Momente grele și dureroase, șopti încet Sofia, care trase puțin cu urechea la ușă. Cine știe trecutul lui Barbu ? Cine știe de ce-o fi el aşa de posac și de tăcut ! Vr'o intrigă amoroasă, vr'un bastard, doamne, doamne, ce o mai fi, îngână ea prin sală, de-părtându-se întristată.

— Nu-mi amintesc nimic și nu înțeleg ce voiți să-mi spuneți, d-nă, poate e mult d'atunci, poate...

— E mult da, și fapta d-v. a fost fără seamă, și...

— Ce-o fi, D-zeule, gândi Barbu. Știu că n'am nimic pe conștiință, d-nă vorbiți, zise el cu glas tare.

— Conștiință dv. d-le, a, dacă ar fi multe aşa !

— Dar despre ce este vorba, adăose Barbu, din ce, în ce, mai nerăbdător.

— Mă numesc Irina Tereuzescu și voițu începe d-acolo de unde am lăsat-o, stimate domn. Voițu începe d'acolo de unde știți și, sunt fericită că, datorită dv. mă ați casă, căpătaiu și un rost în această lume. Mi-aduc aminte că'n seara aceia eram disperată. Mă

hotărăsem a-mi face seama singură. Să mă iertați dacă voi fi foarte sinceră. Tereuzescu, prietenul dv. dar care, să spun drept, nu vă seamănă în nimic, începuse, după ce a profitat de mine, văzând slăbițiunea mea pentru el, a mă ocoli, a mă înjosî. Mă părăsise cu desăvârsire. Orfană, cum eram, unde să mă duc? Acum regretam fapta mea și ziceam mai bine lucrătoare în orice prăvălie, dar cinstită, decât amanta unui om cu avere, însă fără caracter. Ei, dar ce știu fetele? Ele sunt lesne increzătoare și toate sper în fericire, multe ajung servitoare, multe dacă nu și curmă viața singure, mor în spital. Astea sunt mai totdeauna, consecințele ne ascultării și ale increderii oarbe în spusele bărbăților, în vorbele lor dulci și ademenitoare!... Eu, dăcă am avut noroc, vă datorez dv.

— Ei și cum aceasta, nu mi amintesc nimic.

— Cum v'ami spus, Tereuzescu fugea de mine, eu, într'o zi, rămăsesem chiar și fără hrană; ca prin minune o prietenă a mea veni și mă luă ca să prânzesc cu ea; la masă, printre lacrămi, în restaurant, îi povesteam suferințele mele, dv. dintr'un colț, citind ziarul, ascultați jalea mea și...

— A, știu, acum începe a'mi veni în minte scena aceia. O datorie creștinesscă, o faptă...

— A d-le Coviltirescu, o faptă nobilă și frumoasă, o faptă care merită mult, căci acelei fapte se datoră viața și fericirea mea. P'atunci știu că dv. erați fără mijloace. Ei, cine ar fi jertfit, aşa lesne, tot ce răstigase în acea seară, cine? Dv. ați aruncat unei disperate, fără s'o cunoaște-ți, o sută de lei, sută ce

căştigaseră-ți dela Tereuzescu; aceasta numai c'as-
cultaserăți tânguirea mea; cu această sumă, eu mi-am
ținut viața câtva timp și învățând dela prietena mea și
răbdarea și dibăcia pe care o femeie trebuie să aibă
ca să cucerească un bărbat, de multeori ținându-l
c'un fir de păr, de multeori scăpându'ți legat cu fu-
nii de corăbii, am putut face casă.

— Ei cum, eu sunt avocatul lui și nu știam nimic.

— Mai bine, el a aflat și milostenia dv. d'atunci
a fost o palmă pentru el, o palmă care l'a îndreptat
pe calea cea buuă; acum fiindcă nu vreau să vă în-
trețin mai mult, am să vă destăinuesc scopul vizitei
mele.

— La ordinul dv. d-nă.

— Știți că, peste puțin, plecăm să ne instalăm de-
finitiv la Paris, unde și locuim de mai mult timp.

— Da, da știu, căci azi chiar, Tereuzescu, mi-a dat
procură și înmânat toate hărtelele pentru afacerile lui.

— Ei dar, eu n'am să vă dau decât o singură hăr-
tie, iată o mie de lei.

— D-nă, dar...

— Nu voesc să rămân datoare; a trecut d'atunci
multă vreme, banii dv. la mine au crescut.

— A'i primi eu? Dar aceasta este o ofensă pen-
tru mine.

— Știam că aveți să-mi răspundeți astfel, de aceia
iata ce am gândit: Sunt în țara noastră o mulțime de
de societăți de bine facere, eu n'am copii, fetița dv.
cea mare, și va da unde credeți, în numele său.

Barbu, fu foarte atins de această delicată aten-
tiune, sunând trimese s'o chemă și veni Sofia și co-

pila. Coviltirescu le povesti tot, apoi cu lacrămile'n ochi, zise: Acești bani, stimată d-nă, îi voi da primării să'i împartă de sărbători la copiii săraci; iar lui Tereuzescu, îi voiua serie că prietenia cu el, de azi înainte, mi-a devenit și mai scumpă de oarece el a fost în stare de o faptă sublimă. Sunt sigur că numai o femeie ca d-v a putut să'l îndrepteze pe calea cea bună de care, vă spun drept, mă tot miram și acumă știu pe ce cale a apucat. Lăți scăpat de drumul peirei; țineți'l tot așa să nu cadă în prăpastie.

— Făgăduesc că voiua asculta, zise Irina ieșid, după ce sărută copila, care privea cu ochi mari hârtia ce ținea în mâni și nu știa banul câte nevoi poate să potolească, câte lacrimi poate să usuee!...

* * *

Kivu și Crisita suferiseră mult, foarte mult dela Hristache, dar acum ajunseseră în sfârșit, de pe urma lui, să facă și ei o călătorie frumoasă să agonișească și ceva parale. Bogătașii au talentul d'ași face, în jurul lor, o atmosferă încărcată cu microbuł răcelii. Or căt ar da un bogătaș, simpatie sinceră nu și poate căpăta dela nimeni. Caracterele milionarilor sunt acre și coclite ca și banii lor. Ei urăsc pe cei ce-i înconjoară, crezând că tot aceia ce fac și tot aceia ce zic, e numai pentru bani; iar acestia, mai la urma urmei, vor mai bine decât fața mohorâtă a bogătașului să vadă chipul monedei ce i se cuvine ca moștenitor, de unde înțepăturele, răceala complectă a atmosferei, dintre cei ce au să dea, și cei cari au să primeasca. De multeori m'am gândit la chinurile

cumplite ce trebuie să indure milionarii, când se simt la marginea groapei ; cugetând că, ceiace au strâns, vor profita tocmai aceia pe cari poate ei, în viață, d'ar fi putut, i-ar fi strâns de gât. Și apoi cu bani isbutiseră a cumpăra pe lume tot ; iar moartea, intrase la dânsii netocmită și or cât i-ar fi dat ei, ea tot rămasese ne'nduplecată...

Kivu, după îndemnul lui Arghiriadis, până la Berlin, luase cl. I-a, dar Crisiții ii venise rău.

— Dar bine, frățico, ce făcuși de nu luași cl. III-a ai văzut că aceia mergea mai încet, nu ca turbatul ăsta. Amețesc, mor !...

— Ei răbdă și tu, până te vei învăța, o să mai mergem și altă dată în călătorie, ce crezi, ai văzut ce are frate-tău în casa de bani și el miroase a colivă !

Călătoria, până la Viena, fuse un adevărat chin. Toți călătorii din juru lor vorbiau alte limbi ; toți rădeau și erau veseli ; iar dânsii parcă stau plouați ? Li se urăse cu drumul și numai cu slănină afumată și cu brânză de Brăila. Apoi ce să bea ? În gară sta trenul numai câte o clipă și Kivu nu s'ar fi coborât mort, tăiat, că rămâneau acolo. Ce să cumpere de mâncare și cu cine să se înțeleagă și să se tocmească ? Cu nemțeasca pe care o știa el, nu era chip, mureau de foame. Dar setea ? Ar fi dat viața pe o înfundată dela *Aquila României*. Li se uscăse beregata, le ardeau obrajii, nu și mai găseau loc și de ciudă să n-pungeau mereu cu mustări. De căteori venea chelnerul să'ntrebe cine vrea să meargă să prânzească în restaurant, de atâteaori se făceau că se uită pe

fereastră, după ce trecea, le părea și lor rău că nu s'au înscris pentru cină. Ce păcatelor? O masă în vagon-restaurant; nu era un cap de țară!

Intr'un borcan, Hrisița, luase de acasă niște marinată de șalău, dar uitase să ia furculițe și cum să scoată peștele cu mâna din borcanul adânc ca puțul? Kivu se făcu foc de supărare și, după ce o înfrunță de mai multeori, lăsa rușinea la o parte, tăia niște felii lungi de pâine, le'muiă în marinată bine, luă și peștele cu mâna și începu să mănânce, înghițind ca un lup. Peste noapte i se făcu o sete de ar fi băut apă cu găleata, dar de unde s'o ia? I se frigea suflétul. Se prigorse până la ziua. Pe la opt ceasuri dimineața, călătorii treceau la cafea. Kivu se duse în cupeul damelor și din ușe se sfătuie cu nevastă-sa:

— Ce zici, Hrisițo, să mă duc să iau o sticlă de bere?

— Ei ași, acumă și tu, ce o să zică ăia? N'ai dat de fel pe la ei să cumă, când ei beau cafeaua, tu să ceri bere?

— Păi ce să fac dar, să rabd?

— Să rabzi firește, eu cum rabd de toate, n'am închis ochii nici cât ai coace un ou? Jidancele astea put a usturoiu și toată noaptea s'au înghesuit în suflétul meu.

— Of! De săr sfârși odată, chinul ăsta, pentru o descreerată ca Angela. Cine știe, o găsim, n'o găsim? Cauți acul în carul cu fân.

— Ce ne pasă nouă, ne plimbăm noi, vedem noi Berlinul? Uite nici nu-mi închipuiam s'am vr'odată norocul ăsta.

— Of ! Lasă-mă că mor, mă duc să beau ceva, îmi plesnește beregata de sete.

Până să se hotărăscă Kivu să se ducă în restaurant, vagonul se desprinse dela tren și el tot insetoșat mort, rămase. Crisița lăsă sfiala și rușinea la o parte și fură dela jidancă o sticlă de vin și când se duse afară, ea o dete lui Kivu, care sta întins pe canapeaua din vagonul de alătura din care mai plecasează pasageri.

— Ce suntem noi vinovați ce ? Of ! D'ar ști frate-meu de pățania noastră d'aici !

— Nu mai 'mi aduce aminte, măcar că-mi potoliști setea, însă îmi ești urâtă și tu că ești sâangele lui, sânge spurcat de cațaon !

— Poftim, ce stric eu acum, asta e că te-am scăpat de sete.

— Il'urăsc că pe toți ne-a stors și ne-a înjosit, ne-a infruntat, ne-a desprețuit.

— Știu, bine știu !

— Ce creștere a dat el fii-sei ? Tot ce i-a scris vei vedea că's minciuni, îmi spune mie inima.

— Se prea poate.

— O să-i măñânce și lui capul, cum l'a mâncaț maică-sei, ține minte ce-ți grăesc eu acum. S'o fi mai ros poate de străini, ca gând n'am, dar ce zic eu : Fă-mă tată să-ți seamăn !

— Ba poate s'o fi mai schimbat : vârsta, lumea în care trăește... Auzeam pe frate-meu lucruri minunate. S'adună numai cu prinți, cu oameni mari.

— Ei ași, vorbe ! El s'a schimbat ? Nu'i tot sgârdit, mincinos, hrăpitor și zurbagiu ? A întors el cuiva

ceva din ce le-a luat? Ne-a dat nouă dreptul nostru? L'am slujit cu credință atâtea ani și el mi-a terfelit cinstea, zicând că l'am furat; vezi acum cum s'a intors roata? Numai noi i-am rămas creducioci și noi o să-i închidem și ochii că Anghilina nu mai pui mâna pe ea, nu se mai întoarce dânsa la treabă! N'o să mai ne curățăm de amestecătura asta murdară și putregăioasă. Mie nici nu mi-a spus de paguba cu Spulberescu, am aflat dela Veta.

— Ei și câte o să mai pătească!

— Eu sunt român neaoș și mi place lucru curat, lămurit. Cere-ți dela el dreptul tău și nu ne mai băgăm, o să ne dăm d'o parte; că vine, să vezi tu ce o să mai vină pe capu-i, de haram a strâns și aşa o să se duca tot, tot... În timpul cât vorbiră ei astfel trenul înaintase repede pe lângă frumoasele și interesantele orașe ale Germaniei; cei doi călători se treziră la Berlin și din toate ei nu și aduceau aminte decât de suferințele îndurante. Momentele petrecute între gară și hotel, încă fură foarte grele pentru dânsii. Lumea cea multă, înghesuiala, mărimea gărei, îi uluise eu totul. Cu mare greutate pătrunseră afară din gară și, luând o birje, merseră la sărăcăiosul hotel: *Caiser Frederic der Grosse*, unde aveau adresa luată din București, dela un prieten. Of! Ce chin. Cum se văzură în cameră, după atâta drum, începură să desfacă geamantanele să și ia de-acolo premenelele și darurile ce-aduseseră Angelei, apoi după ce prânziră și ei ca oamenii, se odihnră puțin și porniră repede în căutarea Angelei. Ajungând în Strada Frederic №. 12 bătură, întrebară, cercetără de familia Spul-

bărescu, însă nimeni nu știa să le da vr'o deslușire. După ce se răstiră la ei mai toți chiriași, cărora le turburaseră liniștea, ieșiră disperați pe drum și steau nedumeriți, neștiind unde să o apuce. Tot suind și coborând la scări, Crisită vărsase dulceața ce o aduseșe Angelei, se umplusese pe rochie de sus până jos. Muștele se grămădiseră roiu împrejurul lor. Când o văzu Kivu în astfel de hal, mai rău turbă de nesaz, mai ales că din hărtie ieșise buturile de pastramă și ii atârna pe jachetă?

— Uită-te neroad'o că vărsat dulceața și a pierdut învălitoarea pachetului. M'ai făcut de rușine și tu ca și tot neamul tău; lua-văr dracul pe toți!

— Potolește-te Kivule; acum ți-a căzut tot necazul pe mine; ia mai bine ține și tu astea că mi-au rupt mâinile; cutia cu rahat e grea ca plumbul și pastrama s'a încins, pute!..

— Pute, da, pute că gura voastră de minciuni, grecoteilor, samsarilor!...

— Ce stric eu acumă frățioare. Ia rahatul d'aci că'l arunc în drum!

— Aruncă-l.

— În acest minut și huruiră jos din brațele Crișiei; iar Kivu adunându-le se ridică furios și începu să-i căra nevesti-si în cap cu ele. Ea țipa de strănsese lumea. Un gardist îi văzu și era gata să-i ridice. În această învălmășală, un student român trecând pe acolo servi de interpret și interveni, cu un băcășis să fie puși în libertate, deoarece faptul nu era grav. Studentul, printr'un exces de politetă, aflând cauza pentru care vniseră aici, îi conduse pretutindeni însă

cercetările lor fuseră zadarnice. În cele din urmă se duseră și la Consulat ; de acolo li se spuse ca a fost în Berlin o familie Spulberescu, dar că soțul a pierdut toata avereala cărti și nu se știe unde a fugit. Lucerile din casă i-au fost vândute de creditori.

— Dar d-na Spulberescu ea, unde este, pe dânsa o căutăm, ea ce să facă ?

— Pe dânsa ? Dar cine sunteți d-v, zise un împiegat,

— Noi, niște neamuri ale sale.

— Vă văd oameni cum se cade, ce rudă venea cu d-v. d-na Spulberescu ?

— Ne era nepoată.

— Bună poamă, nu vă supărați ; dar vă spun că a speriat orașul ăsta cu luxul și cu desfrânarea ; de nu fugea la Paris, cu o cunoștință a sa, apoi noi trebuia să-i dăm pașaportul d'aici. Ne-a făcut de rușine pe toți români, cari ne aflăm în Berlin.

— Vai, vai, ce păcate, ce păcate, Kivule, ce ne facem noi ?

— Ei ce să ne facem ? Stricăm noi ceva ?

— Dar când o auzi tată-său de urmările astea, moare.

— Degetul lui D-zeu, ce vrei ? Ce era să iasă din Hristache ?

— Dar la Paris nu-i știi adresa ? N'ai putea să ne îndreptezi de unde să-i luăm urma ?

— Nu știu nimic d-le. Cine să se intereseze de aşa femeie stricată. Noi am fost mulțumiți că am scăpat de dânsa.

— Vai de noi, vai de noi, să facem atâta drum de geaba !...

— Destul d-lor, suntem ocupați vă rog să ne ierăți, căci...

— Kivu și Crisita, văzând că perdeau vremea, plecară. Studentul fi urmă pâna la hotel, acolo Kivu șopti ceva la ureche soții sale, apoi zise către el:

— Fiindcă ai fost aşa de bun cu noi, poftim d-tale lăcerurile astea din țara noastră, măncările sănătos; le-aduseserăm pentru nepoata mea, dar dacă nu dăm de ea, paguba ei. Aşa e? Iată s'un pol pentru osteoală. Studentul, înțelegând cu cine are de-aface, surrăse, le mulțumi și nu știu cum să plece mai repede.

Cătră seară, călătorii, ieșind în balconul hotelului, ce să mai mănage? Luară în gură câteva cestiuri de pastramă să ronțe și să le mai treacă de ciudă și de urât.

* * *

Sotii Coviltirescu duceau o viață tihnită și lumea se învățase cu dansii, îi cita ca pe niște oameni de bine. Familia Tereuzescu, care moștenise o avere colosală, se stabilise la Paris și toate afacerile din țară le încredințase lui Barbu, care, din când în când, se ducea în capitala Franciei, spre a da să luă informații asupra celor ce mai erau de pus la cale pentru o administrație.

Era prin luna lui Februarie. Soarele nu s'arătase de mult pe cer; zilele erau posomorâte. Legănată de vânturi, în luminișul grădinii pe ramuri de măces, pitigoii și scatii tot mai ciripeau a iarnă. Uniformitatea

de timp și de viață, chiar când se învârtește într-o atmosferă de pace conjugală, devine năbușitoare, plăticoasă. Sofia urma să fie dulce, blajină, înțeleaptă și harnică, de-își era dragă lumea să privești, cum începuse să meargă de bine rostul gospodăriei sale. Nici o opunere, nici o contrarietate, care să turbure liniștea soțului său. Barbu, se'nțelege, era mulțumit de opera lui și de aceia umbla și el ca ceasornicul ; dela tribunal acasa, de-acasă la tribunal și așa se scurseră zile, săptămâni, luni și ani. Copiii se măriseră, crescându-se în principii morale, sănătoase. Familia aceasta era mereu dată model ; totuși încetul cu încetul, plătisul se întindea peste sufletul celor doi soți și copleșea ca o buruiană rea. Se învârteau zilnic amândoi ca niște mașini pornite de datorie. Fiecare părea istovit, stins de pe picioare. Pe el îl muncea și politica, această pacoste neagră, care mistuește sau aprinde patimile făcându-te de multeori să combati și să ponegrești un lucru pe care-l aveai ca principiu, sau să susții o utopie.

Cum venea seara, fiecare intra în camera lui, luau cărți, reviste, ziare și citeau până adormeau visând, Sofia cine știe ce erou din vr'un roman, Barbu îsbântările, sau infrângerile șefilor de partid. În fața scenelor de iubire, descrise cald, de autori francezi, soții acestia, rămași cinstiți până acum, se simțeau slabii netrebnici, incapabili parcă de figurile ce le făceau cei din scenele amoroase. Amândoi acum simțeau că ș-ar fi jertfit viața pentru un minut de aprinderea, de învăpăearea din acele cărți. Dar amândoi tăceau, suferind înainte, monotonia vieței conjugale.

— Ce reci suntem noi Sofio și lumea zice...
 — Da Barbule, observ și eu că țilnic, între noi, se așează ca un sloiu puternic de ghiață; aşa ne-am început viața și-așa vom sfârși-o.

— Depinde de tine, tu de ce nu știi întreține focul sacru? De ce nu te-ai gândit a face din vatra noastră ceva încântător, ceva să-mi încâlzească sufletul și să mi'l mișce, căci uite, Sofio dragă, simt că-așa nu mai pot trăi, viața asta uniformă mă 'nebunește, mă emoară.

— Dar eu, eu ce să zic atunci? Eu care mă 'nvârtesc toată ziua, singură între cei patru pereți; și... mor! Tu cel puțin, la curte, la tribunal, la Cameră vezi altă lume, vorbești, pledezi, auzi altceva, dar eu?

— Sofio, Sofio, nimic din toate acestea nu mă 'ncântă, vreau altceva...

— Ei și ce vrei?
 — Vreau o sguduitură mare sufletească...
 — Vrei și tu ca toți, nu iubirea sinceră și permanentă a soției tale, vrei iubirea de curtezană, vrei amantă la mahala; femeia pierdută, care să-ți dea sărutări și mângâeri, după cum vei veni la dânsa cu buzunarul; vrei luxul și cochetăria lor, vrei și tu ruina casei ca atâți neghiobi, cari și cunoști și cari și-au jertfit cinstea și avereia copiilor lor la niște...

— Nu, nu jura 'n zadar. Lumea este plină de așa exemple, n'o să faci tu excepție. Voi nu vă țineți oameni, până nu vă 'nșelați femeile. Le schimbați tot-daua pentru ceva mai prost decât soțiiile voastre.

— Dar de unde știi tu asta?
 — Din lumea 'n care trăesc, de unde vrei să știi?

Tu ești acumă'n perioada a doua, vei urma și tu drumul tuturora, voi fi și eu o martiră ca și până acum.

— Ce, tu martiră ești în casa ta?

— Firește, eu nu văd că te-ai plătit? Vouă nu vă place femeia modestă'n vorbă și'n port.

— Ba mie tocmai asta 'mi place, d'aceia te-am format așa cum ești.

— Foarte mulțumesc, m'ai format modestă, cum-pătată și serioasă pentru ca acuma să-mi spui ce-mi spui.

— Așa-mi placi, dar cred numai că ești prea rece, prea...

— Taci, voi ați inventat luxul ăsta nebun. Fiecare se uită la femeile cărora le fășiesc fustele de mătase, le zornăesc lanțurile și agățătoarele; le strălucesc dresurile și giuvaericalele. Alătura d'asemenea femei ușuratece, pierd totdauna femeile culte, cinsuite și îmbrăcate cu simplicitate; în teorie le voiți așa, însă în practică, vă robiți pentru secile, sclivistele și parfumatele dela teatru, dela *cafè chantant*, sau dela... Femeile, cari port în suflet o patimă sinceră ce le roade, sunt anoste și nesuferite; acelea slăbesc, plâng, sunt palide: „Mater-Dolorosa“. Sărmanele! Devin anoste, plăticoase și, pe măsură ce pasiunea lor se mărește, ele pierd în fața bărbătilor, cari se entuziasmează numai de ochi dați peste cap, de râs isticic, de glume ordinare, grase de *trou trou* și de *opopanax*...

— Vino să te sărut că azi ești nostimă de tot; de căteori stau la sfat cu tine, mă minunezi. Tu, pentru mine, ești o enigmă. S-ar părea că treci pe lângă

tot și nu iei în seama nimic pe când spiritul tău de observație este extraordinar. Nu tăgăduesc, aşa este, însă să știi că Barbul tău e un înger de bărbat. D'ai ști tu ce sunt ceilalți !

— Nu zic nu, dar... dela inditerența dintre noi și până la prăpastie, nu este decât un pas. Ia seama, peste puțin iar vei pleca la Paris pentru afacerile lui Tereuzescu, plăcțisul tău d'acuma să nu te facă să alănești...

— N'avea teamă Sofio, n'avea teamă. Vorbele tale n'țelepte mă vor ține tot mereu aproape de tine cu sufletul. Nu voi păcătui.

— Nu te prinde, nu. Starea noastră bolnăvicioasă amenință o primejdie. Să fim tari.

— Sofio dragă, cartea Genesei spune că Eva este aceia care a gresit întâi.

— Să poate.

— Să nu mai vorbim d'asemenea lucruri că-mi faci rău; vezi de-mi pregătește ce-mi trebuie pentru plecare. Schimbă te rog, aceasta con vorbire că nu'mi place, 'mi faci rău.

S'auzi bătând la ușe. Barbu descise și văzu pe Panait, care, alergând, abia răsufla.

— Ce este, ce ți s'a întâmplat, băete?

— Am venit repede să vă rog să poftiți până la noi curând. Moare jupânul.

— Cum să poate? Era bolnav? S'a supărat de ceva?

— Da, ieri după prânz, Kivu și Crisita s'au întors din năuntru, unde se duseseră se găsească pe Spulberescu și pe coconita Anghelina și nu știu ce vesti au adus că nu'mi sună a bine.

Un miros greu, o duhoare te isbea de cum trecea
pragul. Casa în care Barbu petrecuse d'atâtea ori și
strălucea de curățenie și de voioșie, acumă semăna
a bârlog, a vizuină de urs; d'o dată, în mintea lui, a-
părău Angela, Tânără, sglobie și plină de iluzii, alătu-
rea de dânsa el Barbu, Tânărul d'odinoară, visătorul
idealistic, plinul de speranțe și de iluzii, doritorul de
mărire, de sușul acelei scări a gloriei pe care ori
cine o sue, lasă fășii din sufletul său!..

Barbu, cu ochii, căută în jurul patului muribundu-
lui pe cucoana Zamfira și pe Angela. Fata tatei, după
cum o numea mereu Arghiriadis și pentru care jert-
fise o viață 'ntreagă.

Pustiul acesta și desordinea îl întristăra foarte mult
și în gândul său își făgădui să fie cu băgare de samă
la creșterea copiilor săi pe cari îi va avea, aşa după
cum îi va 'nvăța. Se gândi iar că, o soție la căpătai,
în ceasuri grele de suferință, tot trebuie să prețuiască
mai mult decât o servitoare, sau o soră de caritate.
De multeori cine a fost, neglijată, desprețuită, in-
sultată într-o viață întreagă de căsnicie, e părghiș
bătrânețelor. Oricine a avut răbdarea să 'nfrunte cu
bărbătie, intemperiile și primejdiașele valuri ale vie-
ței conjugale, cari se succed la tinerețe, să fie sigur
de o bătrânețe pacinică și liniștită, bună pentru cău-
tarea junghiurilor reumatismale, ale astmurilor și ale
catarurilor cronice. Ce binefăcătoare sunt cataplas-
mele și vinduzile, administrate lui la bătrânețe de mâ-
nușitele femeilor, cari au fost desprețuite, părăsite și
criticate la tinerețe!

Scăpărau toți în toate părțile, alergând, după rete-

tele pe cari le scria doctorul, însă ele erau date și cumpărate, numai spre a avea ocazie ca să șterpe-lească parale Panait, care ajunsese : marele tutore.

Hristache, auzind ușa scârțăind, deschise ochii și văzând pe Barbu zise :

— Fata, fata, m'a uscat de pe picioare, pentru ea, mor !

— Răbdăre, o să te faci bine.

— Sărmana mea soție ! Iartă-mă și cheamă-mă la tine.

— Linistește-te, c'o să suferi mai rău, linistește-te și spune ce este.

— Fata, fata, ca să nu'i stric hatărul, m'am despărțit de maică-sa și ea s'a răpus din pricina ei. Acum ar fi la căpătaiul meu.

Plângcea ca un copil. Coviltirescu atât se'nduioșă de plânsul bătrânului, încăt îl podidiră lacramile și pe dânsul. Tristă este abaterea de pe tulpină, în păduri singuratice, a stegarului, care a 'nfruntat veacurile ; dar mult mai tristă este agonia, sfârșitul unui om, în mijlocul mânelor mercenare.

Inecat de plâns, Arghiriadis, ceru apă și Veta'i aduse o bardacă slinoasă și murdară ca de la stână. Lui Coviltirescu i se făcu milă d'acest bătrân, care nu știuse însufla nimenui, asemenea santimente ; de oarece toată viața lui, fusese numai de jecmăneli și camătă.

— Te am chiemat d-le Coviltirescu ca să mă sfătuesc cu d-ta și să vedem ce este de făcut, căci avea mea, cum știi, este foarte'ncurcată.

— Cum se poate una ca asta ?

— Ascultă săti spun : sunt în mânele Spulbereștilor ș'a tâlharului de Kivu care, cam știi, l'am trimis la Berlin ca să vadă că s'a făcut Anghelina, fata tatii ! Șarlatanul!.. Mi-a luat bani numai ca să se plimbe.

Veta, ii așeză căpătaiul și Kivu intrând ascultă de semnul lui Barbu și tăcu.

— Bine-ai venit, ii zise Barbu incet și s'apropie de dânsul ca să afle deslușiri din gura lui.

Kivu, povesti amănușit toate imprejurările și Barbu ascultând, i se aprinseră obrajii. Când auzi că Angela se află la Paris, rămasă pe gânduri...

*

Aquila Rohăncii, pe zi ce mergea, să ruinase. Toată clădirea începușe a semăna un han părăsit. Mușterii chiaburi d'odinoară, acum mâncau și beau la restaurantele din centrul capitalei; cei mai scăpătați, unii îmbătrâniseră, alții pierduseră creditul, ori trecuseră de mult în lumea ceailantă. Panait, rămas de capul lui, tăia și spănzura. Socotelele le da stăpănă-său la anul și la mulți anul șătunci Hristache parcă era sluga lui ; striga și se rățoia la dânsul ca la un răndăș. De multeori intervinea Veta, sau căte un vecin și numai astfel încetau certurile.

Acum văzându-l pe pat de moarte și fără mâna d'ajitor, pentru cercetare, fură din prăvălie cu nemiluita și deschisese cărciumă la Petlogi, în satul lui, unde sătenii îl și porocliseră : *Potlogila*. Kivu simțise căte ceva, dar că să facă, dânsul nu era stăpân, și apoi pentru cine s'agonisească ? El, dacă ar fi putut, ar fi mai globit căteceva ; acum îl prinseșe și pe el dorul

de răsbunare și tot era bun că, din pricina lui, Hristache, își smintise meseria și păgubise atâta. Când il vedea prietinii, îngrijind de avereia lui Arghiriadis, îi ziceau:

— Ce ori te-ai împăcat cu grecoteiul?

— Cam aşa ceva, ce să fac? Nu veДЕti că l'au părăsit toți? N'are pe nimeni.

— Ce, or ai simțit că miroase a colivă și socotești că'l vei clinoromisi. Hei, hei vericule, ală și din margine de groapă te 'nșală. Te pomenești că avănd afacă cu cațaonii dela *Helenismos*, de n'o da de alde descreerata de fie-sa, făce testamenul în favorul țării lui. Așa parte am avut noi români să ne sugă mereu toate lipitorele astea.

— Așa-i, adaugă Haralambie, care intră chiar atunci și care, făcând troiță cu Voicu și cu Tecșan, mereu puneau la cale treburile stăpânirii și ale meseriașilor.

— Ce bine zici, vericule, numai românul rabdă, până găsește ac de cojocul fiecăruia.

— Adică n'o să vie nici-o dată, pentru țara asta, ziua judecății? N'o să ne mai scoată D-zeu în cale vr'un Tador-Vladimirescu? Ce credeți voi, o să mai dormim mult, o să mai ne calce'n picioare toate liftele?

— Păi, până mai ieri, alătăeri, tot negoțul și toate meseriile nu erau în mânele streinilor? Să mai povestescă, fi jupuim de vii.

— Ii jupoi, ori te jupoae? Parcă nu tot ei sunt mai zdraveni, mai de cuvânt ca noi?

— Și de, adică de capul nostru ar fi ceva, zise

Voicu, punând paharul la gură, dar uite ăsta, pieușul
ăsta, ne omoară.

— Ei, te omoară, o să bem și noi căt om avea,
căt nu, răbdăm. Tu nu rabzi, când n'ai în pungă lăs-
cae choară ?

— Ei rabd ! Eu îm beau și cămașea de pe mine
fără rom, nu mă simt om ?

— Om nu ești tu nici cu zece romuri, de erai om,
nu te lăsa Neaga, nu fugea cu Păndelică, nerodul
ăla de băiat, căruia abia'i mijea mustața și n'avea 'n
pungă firfircă.

— Tu să trăești ! Pandelică nu e prost ; a luat'o la
sănătoasa, după ce-a șterpelit lui Hristache șease mii
șoare de lei și Neaga numai atunci s'a încărduit eu el.

— Bre, bre, da cinstiți mai suntem ! În târg, în
case, pe drumuri, în cafenele, n'auzi de căt de șterpe-
leli'd'astea.

— Apoi cu ce-o să mai rămâne Hristache, dacă i-or
face toți tot aşa ?

— Are balta pește, zise Kivu !

— Are da, și tu stai en gura căscată și cu undița
gata, gata !...

Ia vezi, toată strânsoarea și adunătura lui, eu mă
prind c'o va lăsa în țara grecească. Așa fac toți cațaonii.

— Taci Haralambie, hai să'l luăm cu binele ; poate
ne lasă și nouă ceva.

— 'Ti lasă da, vitrioul pe care ti l'a turnat în ba-
samac două zeci de ani de când ti otrăvești foalele
și tot n'ai plesnit, buruiană rea !

De căteva secunde Kivu rămăsese pe gânduri.

Cei trei meseriași văzându'l s'apropiară de dănsul

și 'ncepură, iar a'l necăji cu milioanele pe cari, în curând, le va moșteni.

— Pe mine să mă iei secretar, zise Haralambie, care nu știa să țină'n mănă plaivazul. Te aş trage pe sfoară taman cum l'a tras Spulberescu pe grec.

— Pe mine să mă iei vehil, să ți fac și eu ție ce i-ai făcut tu lui Arghiriadis, care aud că zace pe coaste din pricina ta.

— Pe mine să mă pui aici în hardughia asta, să mă procopsesc și eu ca pehlivanul ăsta, care jupoae lumea ca un pahonț din pădurea Vlăsii.

N'apucără cei trei meseriași să rostească aceste cuvinte și Kivu cu Panait se repeziră asupra lor și 'ndată se 'ncinse 'ntre dânsi, o păruială zdravănă. Tipete, sbierete s'auziră și Coviltirescu alergă de se puse între ei.

— Ce este, ce s'a petrecut între voi că de știam ?..

Tu Panaite, cum cutezi să dai în mușterii vechi ai prăvălii, nu ți-e rușine ?

— Ăsta și rușine, strigă Haralambie, ăsta, hoțul ăsta.

— Aúzi, iar mă face hoț. Apoi să nu'i dau la mir ?

— De ce ne batem întrebi ? Ne batem pentru avearea lui Arghiriadis.

Ascultându-i, Barbu 'nțelese că toate reale de curgeau numai din iubirea oarbă pe care Hristache o avusese pentru fie-sa. Ar fi câștigat de sigur mult dacă el, ca neguțător, i-ar fi dat mai puțină carte și mai multă creștere, potrivită cu mediul în care erau ei crescuți și 'n care trebuia să trăiască. Și Barbu era muncit d' aceiași suferință. Mai bine rămănea în-

tre ai lui la Tărgoviște. La cei folosea mărireala, dacă nu se 'mpăca cu ea?

În fața meselor tocite și soioase, Coviltirescu, ră-măsesese pe gânduri. Nu-i venea să credă că aici își petrecuse cei mai frumoși ani ai tinereții lui și că tuslamaua și paceaua, pe cari i le servea slinosul de Panait, erau cu mult mai gustoase de căt măncările dela Capsă.

Kivu s'apropia de Coviltirescu și îi spuse să ia aminte, să facă inventar, să facă ce-o ști mai bine, că el nu mai dă p'aici, căci toți îl sudue pentru avereala lui cunnată-său.

— Mai ai și d-ta răbdare.

— Nu mai pot. Lumea te face să fii aceia ce n'ai găndit. Ai văzut ce am pătit? Vie fi-sa, vadă ea de toate. Nu mai vreau să rabd.

— Ai dreptate Kivule, dar de unde s'o luăm și ce strică dansa?

— Strică, vezi bine că strică. Ia să fi stat colea lăngă tată-său, ia să te fi luat pe d-ta, om înțelept și potolit, care poate faceai ceva din ea, ba ne scăpăi și pe noi d'atâtea necazuri.

— Na fost scris, ce să zic eu? Pe cele petrecute tu știi că ovreiui nu dă nici un ban. Stai colea și ocrotește avereala, economisește căt poți pe Arghiridis, ascunde-i și furtul lui Pandelică și isprăvile de la Paris, voi cerceta despre Angela și te voiu înștiința ce ai de făcut.

— Ce sunt eu d-le, cē sunt? Pentru cine mă robesc, spune?

— Pentru onoarea familiei d-tale.

— Ce familie, vai, vai! De te-oi asculta, cine știe ce mai pătesc. Poate Angela se întoarce și cere dela mine milioane.

— Nu să poate. Eu nu știu cum stă Arghirijadis, Spulberescu și bătrân l'a lăsat lefter.

— Dar Angelina? Păi știi d-ta ce-a tocata la Berlin? Prin măna noastră a trecut mai bine de 300.000 mii de lei.

— Știu, știu tot; acumă chiar am încheiat toate sototelele cu el. Are din vânzarea moșii cinci sute de mii de lei la Cassa de Depuneri, casa și cărciuma asta, dela care curge, tot mai pică căteceva, cu toate furțișeagurile lui Panait; de nu vei rămâne de pază aici, Hristache lasă bani la societatea Elesnismos, aşa-e hotărât.

— Ei vezi ce spuneam eu, zise Haralambie, d-ți și voi toți, cari sunteți români adevărați, asta să n-o'ngăduiți, spuse Barbu și ieși înnechat de fumul și de aerul greu, care respirase mai un ceas, la Aqvila României. Când se văzu în stradă se întrebă în gând, care era profitul lui din toate acestea și cătând de drum zise: Proștii și șarlătanii au noroc!...

PARTEA III-a.

Din toate câte scrisese Angela tatălui său, nimic nu era adevarat. Metodul da-i stoarce bani, fusese găsit de dânsa, care, încă din primul an al căsătoriei, era o lucsoasă și o destrăbălată.

Spulberescu, fire delicată și aleasă, sperase că va modera, luând-o cu binele, apoi văzând că din ea nu poate scoate nimic bun, se hotărăse a suferi martirul acesta numai spre a rămâne lângă cei doi copilași pe cari î-i dăruise D-zeu, spre nenorocirea lui. De dânsii se ocupa numai el, căci nevastă-sa era mosafir a casă; dintr-o parte venea, într-alta pleca și tot ea avea cuțezanță să-i facă imputări, ba încă și scene de gelozie. Cheltuia nebuneste pentru lux și petru petreceri și vecinic o vedea ieșind încărduită cu fel de fel de lume ușuratecă. Invitații mereu la mese, la serate, fără stirea lui Spulberescu. Sporturi, excursii cu tot ce era mai sărit și mai descererat. Acasă venea la ziua și dacă-i zicea o vorbă, pleca trântind ușile și făcând și mai rău.

Ca să'și uite d'această suferință pe care s'o făcuse singular și numai ca să scape onoarea părinților săi, se dase pe nesimțite la jocul cărților; căci de 'nvațătură cine se mai putea ține? Intr'o seară la club se 'ntâlnise cu Tereuzescu, care, după ce vizitase expoziția anuală de tablouri dela Munich de unde cumpărase căteva tablouri iscălite de Kaulbach, Deffreger și Lembach, spre a'și mobila saloanele din splendidul apartament ce'și închiriase la Paris, spunea că s'a repozit puțin și pela Berlin, spre a'și revedea cunoștințele pe cari le avea aici de pe vremea, când era student.

Lui Spulberescu, Terenzescu îi era simpatic; ca să se recreeze ieșea cu el, jucau cărți și l'invita, din când în când, la masă. Angela i făcea mutre, după plecare începea cearta.

— De unde l' ai găsit pe mutulică, pe 'mpiedecatul, pe nerodul ăsta? Adevărat că: *Cine s'aseamănă se adună.*

— Ce treabă ai tu cu dănsul și de ce ești iar așa de delicată cu mine; ai taletul d' a găsi mereu cu ce să mă superi. Să știi că nu mai pot răbda s' ai să mă faci să' mi curm zilele.

— Ei ași! N'ai curajul ăsta să apoi, chiar de l' vei avea, atâta pagubă, un netrebnic mai puțin pe lumea asta.

— O să rămăi văduvă și o să rădă atunci de tine porumbei ăștia, cari acum să rotesc în juru-ți.

— Crapă odată, plesnește, piei din fața mea!..

Ca să nu mai audă iar tot dicționarul de insulțe, Spulberescu, pleca pe drumuri, sta pe bulevard, ori

în *Tier-Garten*, frumoasa grădină zoologică a Berlinului, plină și de monumentele principilor și împărații Germaniei, așezați în ordine cronologică, aşa cum au domnit și astfel ca flicare german să 'nvețe, preumblându-se, istoria patriei. Acolo stă ore 'ntregi cu capul între mâni și plânghea ca un copil. Rădicându-și privirea i se păreu că aceste marmure să 'nfiripau, îl măngăiau și l' îndemnau să sufere, suferința fiind lumanul omenirii!..

De mai multeori Tereuzescu, l' găsise aci stând abătut și trist și l' întrebă de ce ședea astfel, el însă pretexta, fel de fel de lucruri, căci cum să 'si defăimeze soția? Singur să ar fi isbit atuncea în slăbiciunea pe care o avea pentru dânsa. Nenorocitul! După toate toatele, o iubea ca un nebun să o erta pentru toate lucrurile de 'ndată că i arunca o căutătură, un zămbet, de 'ndată că i întindea măcar vârful unui deget.

După ce l' amăra, până în adâncul sufletului, Angela, avea darul să l' întoarcă cu nimicuri să asea o duseseră aproape sease ani. În acest timp, ea se desvoltase și căstigase mult în frumusețe. Ori unde intra, atrăgea privirile tutelor și dânsa nu profitase puțin de acest dar. Tereuzescu, când o văzuse întâia oară, rămăsesese imărmurit de chipul și corpul ei; se temea, însă de suflet, Cea ce ii facea lui Spulberescu chiar întă cu el, îl îngrozea.

Ce are afacă, găndeau dânsul, Irina mea este miel pe lângă fiara asta și știindu-se căm ușuratec și gata de 'neurcat se ferea d' ademeniri, de cursă, d'această

viperă pe care totuși căuta să o vadă zilnic, să i aducă daruri ei și copiilor.

Amărât, într-o zi, Spulberescu spuse că se duce la vânatoare; iar el, d'acolo va merge, pentru o săptămână, la Hamburg să asiste la vararea unui vapor al unui prieten al său, marină.

Angela, văzându-se singură, respiră. Răsturnăță pe canapea și fumând dintr-o havană se uită printre spiralele de fum, cu gandul căuta noi căi, spre a și mulțumi nesățioasele sale pofte. Cugeta tocmai de unde să o 'nceapă și pe cine să prefere din tot acel roiu de curtezani, cari i se 'nvârteau în jurul său, când îi veni în minte Tereuzescu.

— Curios, idiotul astă, nu mi-a spus nimic până acum. Ține la Nicu! Respectă prietenia! Ha, ha, ce nerod! Să nu i plac, nu se poate. Slutei lui să i fie credincios? Ha! ha, ba i-am văzut portretul. Ce mitocancă! O! iubirile astea conjugale, cât mă plăcășesc! Ieri mi-am aruncat ochii la el-l' am privit în față. Nu este urăt: ochi mari, față uscată și prelungă, barbă cam roșcată. Omul roșu, am auzit că 'i rău; va să fugă de el. Ce mi pasă dacă 'i așa, are bani, e bun, îmi convine.

Ce nu-i pot ierta este răceala astă pe care o are față de mine. Și până când mă rog? Ei, nu l pot ierta și pace. Ar fi singurul om care să nu-mi dea nici o atenție. Așa o fi el, or să preface? Ținuta mea, chipul meu să nu 'i zică lui nimic?

Servitoarea ii aduse cafeaua și i-o puse pe masă; ea se sculă de pe canapea, își scoase acele din părul său blond auriu și deschese talia rochiei, își lasă

umerii goi, luă o poză seducătoare și se privi lung în oglindă, apoi surâzând satisfăcută, zise către Lotti:

— Sa pofteașcă să l' văd p'acela care ar rămâne rece privind aceste comori.

— Adevarat, doamnă, sunteți frumoasă ca o regină.

Usa era între deschisă în adins la ora care stia că vine Tereuzescu. Din sală, el i' observase toate misările, fermecat incremenise locului. Angela se făcu că nu i' ia seama, luă tava, Loti văzându-l, ii deschise usa largă, spunându-i să intre, căci coconita este singură. Indiscreția servitoarilor și deșteptăciunea lor, în această materie, este clasică.

Angela, rămase în fața oglinzi, ca o statue de marmură, Tereuzescu amețti, intrând, căzu în genuche la picioarele ei.

— Rămai a rămai astfel, adorata mea copilă, așa vreau să te privesc o viață 'ntreagă. Da, da, ești frumoasă ca o zână din povesti; dulce ca un fagure de miere. De când te-am văzut, lupt cu mine însu-mi; azi nu mai pot. Sunt nebun! În fața ta aș sta așa veacuri și te aș adora ca p' o icoană, ca p' o sfântă. Tu ești viața mea, raza cea de soare, care mă 'ncalzește și mă luminează. Zi o vorbă, iubit'o, șopteste-mi, poruncește-mi și glasul tău va fi ordin pentru mine, va fi ascultat. De când te cunoșc nu mai am pace și am fugit de tine mereu, te am ocolit, dar nu știi că am suferit. De câte ori te lăsam seara, în brațele soțului tău, așa de rece, d' atâtea ori umblam rătăcind că un nenorocit pe stradele orașului asta, urmărit de chipul acesta frumos și bland ca de madonă. Păna a două zi, cine mai putea închide ochii? M' ai ferme-

cat, m' ai răpit, m'ai înebunit, femeie, ascultă-mă. Fo-
cul ochilor tăi mă arde. Prixește-mă lung iubit'o!
Așa, stai aşa. Dogoarea lor vreau s'o sint pănă 'n
adâncul sufletulu. Trezește-mă la viață, flință-înger.
Stea, floare, fee ce ești, de m'ai fermecat atăta, spune?

Aide, deschide gurița aceasta frumoasă cu buze ar-
cate și trandafirii, zâmbește-mi să ti văd dinții aces-
tia însirați ca mărgaritarile scumpe și dă-mi, dă-mi
o sărutare dulce și atât de caldă, încât să tresără în
mine toate simțurile. Fă-mă să te adorez mult ca să
te pot binecuvânta că m'ai trezit la viață. Vreau să
mă iubești cu acel amor curat și nevinovat ca de fe-
cioară. În viață n' am gustat de cât plăcerea merce-
nară, plăcerea plătită cu bani; dela tine vreau, cer,
implor altceva: plăcerea sacră, amorul pur, care te
'nalță, te ridică mai presus de omenire, te pune ală-
turea de ființele cărești, alăturea de D-zeu!... Cere-mi
ce vrei și eu voi căuta a face pentru tine chiar impo-
sibilul. Ai în mine sclavul cel mai devotat, care va
sta aşa mereu, nu se va ridica dela genuchii tăi, ve-
cinic te va asculta și te va slăvi ca acum.

Aide, Angela mea scumpă, vorbește. Tăcerea ta mă
disperează. Știu c' ai datorii de mamă, ele te opresc
poate d' a răspunde simțirilor mele atât de vii; dar
ce voești, eu de lăngă tine nu, nu mai mă pot des-
părți.

Nu te 'ntrista, uite la dispoziția ta pun tot, dispune
cum vrei de avereala, de numele meu de viața mea.
Știu că ești iubită de soțul tău și de mulți; știu c'
asupra ta caută toți căți te cunosc, însă nimeni nu
te iubește ca mine, nimeni nu suferă atăta, nu se dă

gata la ori ce sacrificiu. Tu nu ţi-ai iubit bărbatul și aceasta este lucrul care mă face să caut a te face să simți aceia ce este o dragoste împărtită. Vom fi amândoi fericiți! Ne vom iubi atât de mult, încât dragostea noastră desfășurată în fășii va covîrși lumea 'ntreagă și o va 'nbâlsăma de miresme sacre. Vei înțelege și tu ce va să zică adevărată iubire. Vei tremura, vei da și vei primi sărutări de flacări. Vei tresări de florul iubirii, căci meriți o altă soartă. Și de ce să n' o spunem sincer, de ce? Nici eu, în căsătorie nu sunt mai tericit ca tine. Aide, Angelo dragă, hotărăște-te odată, iubește-mă, merit dela tine această favoie, căci ţi-am apus: Nimeni nu te va adora ca p'o madonă, nu ţi se va supune ca un rob.

Să profităm de avântul și de tinerețea noastră, să ne dăstăinuim durerile și păsurile, să ne înțelegem dintr'o elipire, dintr'un cuvânt. Dorințele tale să fie dorințele mele și D-zeu văzând atâtă iubire, să călăuzească el, să deslege, cum o ști mai bine, lanțurile unor căsnicii nepotrivite pe cari, de ani, le purtăm amândoi. Uite, 'mi vine să mă omor că dela 'nceput nu ne-am cunoscut, să ne legăm viața. Cât am fi fost de fericiți! S' acuma timpul ne e prielnic, grăbește-te. Razele acestea, cari patrund prin fereastră pieziș ne înșuiințează că suntem la apusul soarelui; fii autoră tu pentru mine, călăuzește-mă și mi luminează viața. Fii inger, fii demon, fii ce vrei, numai, aide, vino și mi dă o sărutare, nu rămâne așa de gheată. E timp de când stau pe lângă tine. Vino 'n brațele mele, zise Tereuzescu, repezindu-se ca un leu, strânzând'o la piept să acoperind'o de sărutări.

Cât au stat astfel îmbrătișați amandoi, cine stie! Vrămasul de timp săbura repede; la greamuri, ca să i se destepte din visuri de iubire, ispititoare, s-arătară zorile...

In casa lui, Spulberescu, ajunse că o jucărie în fața soții sale, a servitorilor și chiar a copiilor săi, n'avea nici o trecere, nici un respect. Toti porunceau, toti tipau și el, că o coca, se supunea, tăcea, se umilea atâtă încât ti-era milă să-l vezi. Afără și în casă pierduse toată autoritatea. Bea și juca, spre a uită de supărările zilnice de grosolaniele și de necredința Angeliei, care ajunse de vorbă în tot Berlinul. Cea ce scria tatălui său, erau numai vorbe că s'acopere faptele sale, despre cari se temea să nu se ducă vestea până în țara să, la urechile tutulor. Pe de altă parte reputația lui de până acum ne păță, o obosea, o apăsa, și întuneca luminele. Erau momente când se simteau umilită înaintea lui; s'ar fi dat acuma viață, spre a se întoarce la nevinovăție și la cinste, dar unde să le mai găsească ea? Erau și ceasuri, când singură se învinuia dar... Cine face întâiul pas spre prăpastie, anevoie se mai poate opri. Când te uitai numai la chipul și la corpul ei fraged și mlădios ca de copilă, nu îți venea să crede că această gingăse ființă e în stare d'atată mizerie omenească. Njmic sfânt în sufletul ei, nimic ne întinat și ne-acoperit cu rușine și cu desfrâu. Hotara de multeori, în gându-i, d'a se abține, d'a se cumpăți, însă Subrezenia morală, lipsa de caracter ferm și de judecata sănătoasă, o făcea să alunecă, să scoare iar spre pieire ca o frunză bătută,

Ruptă și spulberată de vânturi. Lui Spulberescu îi rodea înîma gelozia. Slăbiciunea lui vădită îndulosa, de multeori, roiul de curtezani al Angelinei, dar stăpaniți de patimî, de avânturi, de egoism de capricii, bărbații au atunci, în sufletul lor, morală uleului. Toți îi călău, dar nici unul nu se da înapoi, nu era gata d'a profită d'această slăbiciune. Casa și masa lor era otel; unul intra, altul ieșea; dansul, ghemuit în colțuri, adesea, în loc să petreacă, vîrsa lacrami amare. Își împuța mereu pasul ce făcuse din îndemnul părinților. Ca să salveze onoarea lor, luase pe Angela sperând că, cu manierile lui, cu finețea lui, va putea pili, polei deprinderile ei josnice. Ce-are aface? Zilnic era întâmpinat cu vorbe proaste. Zilnic în casa lui vedea fapte nedemne, desfräu.

Sărmanul! Nu mai putea scoate capul în lume de rușinea faptelor soții sale.

Asurzise, îi văjiau urechile, i să 'mpleteiceau pașii.

Pe druniuri rătăcind ore întregi, fără căpătăiu și nemăncat, slubise de era de necunoscut. Ar fi voit să se întoarcă acasă, să scrie de nenorocirea de care era isbit; însă când s' aducea aminte de amârăciunea în care s' aflau nu se putea hotără la nimic. Când primise știrea despre vânzarea moșii și ruina complectă a neamului lor, rămase înpiertrit. În cine să mai spere de acum? Apoi amintindu-și de scenele pe care i le făcea Angela, de insulте aduse boerimei române, toată datoare și ipotecată la zarafi; toată insuretată și premenită cu săngele poporului cu nădejde d'a și plăti creditorii, d'ași regula traiul, se duse de s'așeză la birou și cu cea mai mare răceală scrisă

aceste rănduri: Mă sinucid fiindcă mi s'a urât cu viața; nimeni să nu fie bănuit de moartea mea.

Indoi biletul, l'infipse la colțul oglinzi, apoi luă revolverul îl curăți, îl umplu și l puse în cutia mesei. Merse în odaia copiilor, ii mângâia, ii sărută și apoi și îndreptă pașii spre camera de culcare. Auzi glasul lui Tereuzescu. În vîrful degetelor călcă, s'apropia își lipi urechea de ușe și ascultă:

— Te iubesc Angelo, te iubesc ca pe luminele ochilor și sunt, cum vezi, bun, răbdător și bărbat în toată puterea, nu secătură ca bărbatul tău.

Spulberescu, auzind aceste vorbe, se repezi să ia revolverul să-i împușce, apoi gândindu-se la o răsunare mai crudă și mai lungă, întoarse țeava armei reci spre inima sa și dintr-o singură lovitură, căzu într'un lac de sânge.

La această surdă detunatură, alergără mai întii servitorii și copii, cari, cu țipetele lor, treziră din visuri pe Angela, care trecând un capod peste unieri, veni și ea. S'așteaptă de mult la acest desnodămând fatal; totuși, la vederea soțului său, întins mort pe scănduri, rămase stâlpită în pragul ușii.

Tereuzescu însărcinat se gândi mai întii să ia la fugă, apoi crezând că Spulberescu încă nu murise, că să-l ridice, dar se umplu de sânge. Ingrozit, își întoarse fața. Doctorul sosind spuse că era totul în zadar. Angela stă nemîscată ca o statuă de marmoră. Vestea răspândindu-se în oraș, într'un minut, casa se umplu de lume; veni procurorul, constată moartea, dăte ordin a se ridica de jos cadavrul și cercetarile începură. Bănuiala căzu îndată pe Tereuzescu, care era plin de sânge și foarte abătut; nevinovăția lui

însă iute se dovedi din biletul lăsat de nenorocitul de Spulberescu.

Mai toate ziarile deteră știrea cu diferite comentarii. Numele lui Terenzescu, alături cu al Spulbereștilor, fu trămbițat de toată presa. Duși la parchet mai multe zile da rândul, fuseră cei doi amanți, până se instrui crima și până să se dovedească autenticitatea scrisorii ce se găsise la oglindă. În acest timp punga lui Tereuzescu se golise mult, slugile jefuiseră tot ce putuseră de prin odăi, copiii se bolnaviseră de difterie. Ajunși amândoi în stare foarte gravă, doctorul sfătu pe Angela să-i ducă la spital, ca să le facă injecție cu serum; acolo se răpuseră amandoi. Fu dusă și tărâtă prin localități pe cari ea nici nu și le nchipuia că există. Nimic însă n'o 'nfioră ca morga. Fuguri buhăite și 'nverzite; guri căscate și pline de sânge 'nchegat. Înimi perforate de gloanțele revolverului, ochi ieșiți din orbite la strangulați; corpuri scoase din apă umflate cât butia.

— N'am să mă sinucid niciodată, gândi ea, apoi, și ridică ochii și văzu, jur imprejur, mese de operație, fel de fel de instrumente; unele pline de sânge, altele scliptoare și ascuțite ca săgețile, supțiri ca vârful acului. Oase 'nșirate pe sârme și schilete întregi aşezate pe piedestale; uriași și pitici, criminali și bandiți, moșnegi și copii desmoșteniți, copii ai stradelor, copii ai nimului, morții prin accidente, sau prin mâni, ori curse infernale; toți se întâlniseră acolo. Ei parcă rânjeau de cuviințele sociale, de 'ntocmirele neroade ale unei legi firești banale, care reglementează viața aceasta de care unii se folosesc ușor și frumos, iar alții...

— Dumnezeule, zicea un domn bătrân către un preot, care sta în pragul porței, căte o dată însăși tu trebuie să fii măhnit de opera ta. Părinte, m' am gândit adesea la momentul care înarmează mâna șinu-ćigașilor, la desgustul; la disperarea din sufletele lor!

— Mare păcat, mare!... Viața noastră nu este destul de scurtă, de trecătoare?

— Grozav trebuie să fie ceasul când te hotărăști a nu mai vedea soarele, a nu mai asculta cântecul privighetoarei, a nu mai auzi glasuri și răsete de copii...

— Da, da,, adăoase preotul. socotesc că cerșetorii cari întind mâna ca să cersească pâne și tot sunt mai fericiți ca morții.

— Nu știu care poetă aleasă, a zis:

A speră în azi în mâne

Nu e bunul cel mai mare

Cel mai dulce pe pământ?

— Sinucisul? Reneagă pe D-zeu; ne mai nădăjduind în nimic, el se 'ndește de puterea și bunătatea lui.

Răbdarea și credința te apărie de tronul Dumnezeesc, iar dacă unii oameni sunt iudurători, eu căt mai mult va fi Tatal nostru cel cerește!...

— Eu n'admit sinuciderea de căt în cazul când ți-ai desprețuit și ți-ai trădat patria și în cazul când, fiind bolnav d'o boală incurabilă, aduei disperare, osteneală, scărbă și pagubă celor fară mijloace din jurul tău.

— Totuși ș'atunci va să rabzi ca să ispăsești cine știe ce păcat, sau pentru 'ncercarea credinții. Iov cum a răbdat?

— Sinuciderea, părinte, e o nebunie, mai ales că

sunt legi pentru toate nedreptățile ; mijloace pentru cîurmarea tuturor retelelor, dacă e voință, muncă și hotărâre uriașe să 'nvinge orice piedică.

— Viața tată, nu este de cât o suferință ; om cu minte e numai acela care profită și se srveste de ea ca de o parghie, spre a aduce la 'ndeplinire lucrurile pentru care anume suntem creați ; cine cere dela ea mai mult greșește.

— Adevărat, apoi tot aceia ce suferim în viața ce este oare alt de cât consecințele nechibzuinței noastre, a faptelor și aspirațiunelor, totdeauna mai presus de puterile noastre morale și materiale.

— Da, culegem în lume ceace am semânat și 'nvinovățim vecinic pe unul și pe altul de ceace am fi putut înlătura noi însăși-ne.

— Așa-e ! Plângem, ne sbatem, ne chinuim la tinerete pentru nimicuri, pentru lucruri, cari nici nu merit a fi luate 'n seamă și mai târziu, când sosește maturitatea cu judecata ei rece, noi singuri de usurătatea și de nedibâcia noastră, râdem.

— Ba că ai zice d-le Franț ! ...

— Ne pomenim îmbătrâniți fară vreme, așteptând o viață iluzorie, ne profitând de aceasta care, prea adevărat, nici semănătă de roze nu poate să fie, însă...

— Însă nu ne-am dat'o noi, nici n'avem dreptul a ne-o ridica, înainte de vreme, cum făcu acest om norocit, zise preotul, care s'apropiese de sicriul lui Spulberescu. Angela, ascultase această con vorbire, care i' părea de pe ceailantă lume, ear de lângă corpul acesta înghețat și de lângă inima aceasta în-

sângerată, plecase fără nici o remușcare!... Dela morță, la spital și dela spital acasă, se căra mereu. Invățase drumul și l făcea, fără nici o sfășiere de suflet. Copiii crescute pe mâinile slugilor, erau pedepsă pentru ea. Când priimi vestea că sunt în agonie ea răspunse :

— D-zeu știe ce face! Aşa-i madam Lotti? Ar fi fost și dânsii nește mămăligoși. Cui să semene de cât lui tată-său? Ce eram să mă fac eu văduvă și cu doi copii? Indată ce se 'ntoarsee acasă, dela îmormântarea lor, cea d'antii grije li fuse a dărui rufșoarele și hainuțele ca să nu se mai impedice de ele!... Opris numai iconițele, căci erau de aur.

Lucrurile din casă acum toate i se păreau streine, parcă le vedea pentru întia oară. Multe erau priimite ea daruri, însă cine île dăruise și anume cu ce ocazie, nici că mai cugetă. Obiectele de tualetă din odaea de băieți atraseră luarea aminte; un minut i se păru că se află în fața termelor unei împăratești române. Luxul o uimise cu totul. Nu'i venea să credă că ea era stăpâna tutulor acestor avuții. Mândră de aceste tezaure, aprinse miresme, stropi cu fel de fel de ape mirosoitoare și începu să se pregătească a lua o băie întreagă parfumată.

— Ce, vrei să te faci și mai frumoasă și mai seducătoare de precum ești, Angelo dragă?

— Ei fugi, închide și fugi că mă supăr.

— Vrei să fii steaua Parisului, unde vom merge în curând, cum ai fost a Berlinului?

— Taci! Taci și du-te.

— A! comoara mea scumpă, aide nu te teme, acum ne vom iubi fără sfială, dă-mi tot focul din vinele

tale!... Aprinde-mă, învăpăiază-mă cu privirele. Niciodată nici un stăvilar, nu se mai opune la dragostea noastră.

- Ba da, mai avem o piedică mare.
- Care e? Pe cine, să o sdrebesc îndată.
- Pe Irina, soția ta.
- A!... De departe mersesi cu gândul!...

*

Barbu Coviltirescu se pregăti de plecare la Paris. Sofia, care de obiceiu, de la explicația între ei, era drăgalașe și zâmbitoare se învărtea acum împrejurul lui tristă și abătută. Ea străngea lucrurile și le aşeză în geamantan, el să uita cu mandrie la ea ca la o operă a sa.

Egoismul barbaților nu este niciodată mai satisfăcut de cât când văd că sunt iubiți, când văd că au îsbutit să fie mereu ținuți într'un cuib de dragoste cu temperatură dulce și crescândă și totuși sătuni vor alte orizonturi, alte peisage noi. C'eo repeziciune uimitoare cobor din Eden, în Infern, de multeori numai ca să nu le scape ocazie. O fi să aceasta vr'un principiu!

Femei înțelegerii că, spre a fi fericite în casătorie, zice nnii că voi va să fiți: oarbe, surde și mute! Alții zic: Femei fiți răbdătoare, căci din răbdare e făurit jugul greu al casnicie! Poporul, care e marele filosof, cântă: Bărbatul e vrășmașul casei, e cu nasul de ceară, cu el să umbli ca și c'o bubă coaptă!...

Sofia învățase să mănuiască cu dibăcie frâul de aur în coprinsul regalității sale.

Rostul casei să schimbase, toți o iubeau, o stimau și din cuvintele ei nu mai ieșeau.

Barbu cu dânsa isbutise lesne, căci dase peste un pământ bun, observând cum soția sa fi făcea cufărul zise:

— Atmosfera, atmosfera, Sofio dragă, ţi-am spus, asta să știe femeele s'o facă prielnică și atrăgătoare, căci dacă e înabușitoare, bărbatul fugă.

— Tu fugi acum?

— Nu, seumpă mea Sofie, tu știi că mă duc de datorie, aci îmi las afaceri, dar d'acolo căștiig mult.

— Știu, dar vreau să te necăjesc.

— Tu? A d'ar fi toate femeele ca tine! Toți ar muri fericiți la vatra lor, n'ar mai deserta nici unul.

— Sunt și dezertori, cari revin, dar după ce șau trăit traiul, i-au învins reumatismele și catarurile cronice. Se'ntore la ventuze și cataplasme...

— Răutăcioas'o!

— Or cum ar fi, bărbatul e un rău trebuincios, șăcum am învățat: că mânele delicate ale femeelor să ocrotească mereu: *Buba coaptă* să nu spargă, să nu cangreneze, să nu omoare!...

— Sofio dragă, tu vorbești ca o femeie cu minte, dar care parcă ar fi suferit mult să'ar înăbuși acum o durere, nu cumva ești tristă că plec? Nu mai mă duc, rămân.

— Când te am inpedecat eu oare dela treburile tale, când? Ti-am spus, nu vreau să te omori, să muncești până la adânci bătrânețe. Asigură acum, când ești tânăr, ceva bani albi, pentru zile negre și apoi să trăim mai liniștiți și noi. Mie nu'mi plac vanitațile.

— Cât esti de înțeleaptă și de cu minte! Căsnicia ar fi paradis, dacă toate femeile ar judeca astfel.

— Sîi dacă toti bărbații ar fi în toate zilele cum esti tu azi.

— Așa vom fi mereu să ascultă ce'ți spun: O femeie usurată că se nenorocește pe sine și pe ai din juru-i.

— Adevarat? Dar eu cum sunt?

— Tu, tu te-ai făcut un înger, o comoară și d'azi înainte te vom prețui și mai mult. Să vorbim la dreptul.

— Da, da te-ascult.

— Tu n'ai fost flacără arzătoare, dar imina dulce s'atrăgătoare... Ești bună, înțeleaptă și cinstită.

Cinstea mai ales, la ea tin. Bine că m'a ferit D-zeu d'a cădea în cursă... Mulțămescu-ți tie Doamne, mulțumescu-ți !...

— Care cursă? Ce ai? De ce te închini Barbule?

— Tine și citește, iată ce mi scrie un prietен dela Berlin, vezi din ce m'a scăpat D-zeu, eu era să iau pe Angela Arghiriadis.

— Tu? Am cunoscut'o din școală, o fată ordinată și rea.

— Da, eu eram să-i fiu soț! Bietul Spulberescu!

Sofia citi cele ce urmează:

Iubite amice.

Af auzit cred nouataea? Ce nu ți-ar fi dat în gând despre româncele noastre. Ce dramă grozavă! Norocos ai fost! Dacă luai tu de nevastă pe Angela Arghiriadis, eroina zilei, despre cări vorbesc toate ziarurile berlineze? O dragă prietene! Azi tu ai fi mort.

Mort tu pentru a astfel de dăsfrânată. Ce mare ne-norocire ar fi fost pentru noi toți cei cari te iubim atâtă!... Ei, dar cu noi, cu breasla noastră n'ar fi mers aşa, ea nu'i putredă ca cea ciocoiască ; tu o pu-neai la locul ei pe Angela și ori ar fi 'ncepută să meargă pe calea cea dreaptă, ori ii dai pașaportul și o făceai pe ea să 'nghită hapuri de plumb, cum merită? Bietul Spulberescu, cum i-a 'ntunecat memoria! Nu este adevărat, ce spun ziarele. Nicușor nu s'a curmat viața pentru c'a perduț la cărți ; ci s'a dat moarte, numai ca să scape de rușinile pe cari i le-așternea zilnic ea pe frunte ; de ponoasele ce'i scosese, de disperarea ce'i tăiase sufletul, că trebuia să trăiască din avutul acestei femei nedemne, el ne mai putând lucra și lăua nici un titlu, de oarece, cădea la toate examenele.

Ca să'nvețe, când era de răsul colegelor? Cum să priceapă rostul cărții, când al casei sale era de ne 'nțeles? Cum să nu'si swoare creerii, când de slăbi-ciunea lui, rădeau nu numai prietenii, dar chiar și slugile?

Aproape toți românii d'aici au fost foarte atinși de moartea lui Spulberescu și a copiilor lui. P'aceia înalte, bine că i-a luat D-zeu. Ce erau să facă ei lăngă o mamă atâtă de blestemată? Hei, hei!... Femeile rele, căzute și la aceasta ar trebui să cugete că ele nu sunt primejdioase și vătămătoare numai lor, ci la mai multe generații.

Ca și otrava cea mai puternică, vițiile lor pătrund în sânge, ard, înveninează până la mâduva oaselor ; ele sunt flagelul destructor al oamenirii. Le urâsc pe

toate cele cari sunt astfel și de frica lor, vezi că nu m'am îmsurat nici până azi. Cât știi că sunt de bun, dar pentru năpârcea asta, aş vrea o pedeapsă dumnezească. Prost a fost Spulberescu c'a lăsat biletul căla în care spune că s'a omorât singur; vream să cadă năpastia pe dânsa. Si cine altul de cât ea la 'mpins la shinucidere? Nu e nimic, am speranța, că 'n lumea aceasta, nici o polită nu rămâne ne plătită!

Si e frumoasă vipera, pentru asta și să topește după ea un nerod, amantul ei, al cărui nume'mi scapă de mânie, și aud că cheltuiește cu dânsa sumedenie de bani și că e 'nsurat. Ce fel de nevastă o fi având? După catastrofă nu s'au jenat de fel, au plecat amândoi la Paris. Auzi guguman, auzi pentru cine să 'si rupă el punga? Miloagele după stradă le plâng; ele se vând, căci n'au ce mânca și acesta e un mod ușor de traiu, dar pe femeele măritate le-ăs sugruma fără milă, fără leac de păcat. Sparg casele lor și ale altora și râd ca și cum s'ar ilustra cine știe pentru ce vicărie. O mizerabile! Sunt revoltat.

Tu ce zici de 'ntâmplarea asta moralistule? Tot timpul, căt a ținut afacerea asta, m'am gândit la tine, tot timpul am zis: Slavă tie Doamne, slavă tie!

Prietenul tău care te iubeste
G. Panaitescu.

Sofia indoi scrisoarea și luănd pe Barbu de gât zise:

— Acum te 'nteleg pentru ce m'ai numit adineauri. Ingerul tău de pază.

— Da, da, aşa ești pentru mine d'aici înainte. Tu

ai pe lângă un soț devoțat, un prieten în care te rog să te încrezi ca'n Dumnezeu.

Timpul fiind scurt, despre ce citisi, mă duc să 'nștiințez pe Kivu, unchiul Angelei Spulberescu, el să meargă să spună toate aștelea lui Arghiriadis de care, să ti spun drept, mi-e milă.

— Dă-te, Bărbule, fă-ți datoria de bun creștin.

Arghiriadis, care nu se odihnise toată noaptea din cauza schimbării timpului, dormea; Kivu era dus în targ, după targueli aşa că Barbu ne având cu cine să înțelege, lasă scrisoarea lui Panait ca s'o dea lui Kivu, cand s'o întoarce săcea după ce-o citi-o și o croteasă pe bătrân și 'neunoșintă, despre toate acestea să'l pună cu binișorul și cum o găsi el mal nemerit.

Panait, mărsav cum era, citi scrisoarea tutulor misteriilor, în gura mare; Veta, venind din întâmplare în smuci din mâna și se duse cu ea drept la Crisita. Acolo erau nește greci, neamuri d'ale lor de cari nu se șfia; citiră 'npreună și rămaseră imărmuriti de isprăvile Angelei.

Vorba rea, să stie că sboară, din gură 'n gură, cu repeziciunea fulgerului. Ce nu știa Kivu, știa deja toată colonia grecească sătăta fu destul ca să 'mpueze urechile lui Hristache și grecii cu talentul lor pe dracu să'l facă și mai negru deprecum era. La 'nceput Arghiriadis nu credea nimic din cele aflate, de mai multeori strigase: Fata tatii!.. Nu se poate ea să facă toate aceste nerozii. Mintiți șarlatașilor, miseilor, ticăloșilor, mintiți!...

Incetul cu 'ncetul se obicinui, crezu și 'n sufletul

său începu o răceală mare pentru aceia care și ruinase averea și sănătatea; iar dănsul d'atâta timp nu făcuse nimic pantru el, nu dase nici un semn de viață.

— O fi murit, și o fi făcut seama singură, spurcată, altfel sunt tată-sau, mie trebuie să mi scrie orice s'ar fi întâmplat. Aud dela alții? Pe cine mai are ea pe lume, neroada, descreerata, haimanaua... Să fi venit acasă.

Chichiopolis, președintele societății grecești: *Elenismos*, intrase chiar când Arghiriadis se tănguia singur: acesta începu a'l ademeni; în folosul patriei ar fi bine să lase tot. N'a cheltuit destul Angela cu luxul și cu nebuniile?

— Fata tatei!... Ce să faci, tinerețe!... Oh! și unde-o fi ea acum?

— Vezi de d-ta, frate, nu 'ntelegi că nu-a avut nici o milă de bătrânețele d-tale.

— Dar o fi știind ea în ce hal sunt eu? D'ar știe poate ea ar fi lăngă mine, m'ar căuta, m'ar îngriji!...

— Păi, zise Panait, care aduse umbrela și galosii grecului, te-ar îngriji, ori mai rău te-ar supără ca să moștenească mai repede cei 500.000 de lei pe cari i-ai puși la Cassa de Depuneri?

— Li dăruesc chiar acum societății „*Elenismos*“.

— Brava, ura, să traești, strigă Chichiopolis.

— Dar la țara unde-ai făcut bani, la noi astia, cari te slujim d'atâtea ani de ce nu te ai gândit, căton furisit!

— Tacă-ți gura, afară că te zdrobesc, zise Arghiriadis! Auzi, auzi, să nu poți face ce vrei cu banii.

— N'ai grije, noi grecii știm să ne scăpăm de cine ne supără. La cap le dăm ! Nu te supără, azi ai făcut o frumoasă. Numele 'ti va rămâne întru pomenire și, nume nu ioi.

La Paris s'adunaseră toate cunoștințele lui George Tereuzescu și ale Irinei, Mitică Gărbescu și cu Elena, Barbu Covătărescu, Tudor și Balașa Tereuzescu, neamuri din Gorj ai soților Tereuzescu. George ii adună pe toți la dansul, încercă automobile și cuturează zilnic bulevardele și străzile vecinătăți ale Parisului, tuturor dându-le explicații și sfând el, când Barbu, ei cări supoșteau bine orice oditor, al acestui vestit oraș, care s-ar putea numi nu numai capitala Franției, dar capitala întregiei omagiri, căci că mișcare și ca intelectualitate sta în fruntea tuturor. Mărtejul, valurile de lumini, de trăsuri, de tramviale, de automobile, uimește. Strigătele, manierile parisieneilor și încă ales al parisencelor, cochetă și interesantă, te nebunește. Glumele, apropouriile, verbele de spirit, dure ca gară și sună în gura tuturor. Vândătorii de ziare, speculații, fetele din prăvălia își dau destărâspunsuri de rămăși incrementit. Magazinul Luvru, vechiul palat al Luvrului, cum și museele Cluny, Grezin, interesează foarte mult pe călători, iar când atrăcăhevăriful Tur-nului Eifel se crezură ajinsă încet. În mintea tu le intra, cum să a putut să urmărește decfer așa de minunată, care să se naște până la morie. Ziua fiind se nină, ei văzură feerică panoramă, care se desfășură în fața lor.

Ca o pașnică lată, angintie râul Sena îbrăsdește

sul, dela răsărit spre apus; vaporii cari se 'nălțau dintr'insa, înfășura orașul ca 'ntr'un zăbranic intrerupt p'alocurea de turnurile: Pantheon, Notre-Dame, Sf. Denis, Madeleine. Arcul de triumf sta însipit, în mijlocul celor 12 bulevardelor, ca doavadă a unui trecut glorioz; iar sub el se 'ntălneau cele douăsprezece ulye largi, toate purtând nume de generali viteji, cari 'și ilustraseră patria.

Piața Concordia cu statuile mărețe, cari reprezint departamentele Franției, cu Strasbourg, încă purtând doliul despărțirii, îi interesă foarte mult, Piața Vendôme, Sf. Michel, Piața Operei, bulevardele, Câmpiele Elisee, Pădurea Bologniei și Vincenne fuseră vizitate 'n fuga, apoi se 'ntoarseră în piața Operei și acolo studiară măreața clădire a teatrului și vestitul grup al Jocului făcut de sculptorul Carpeaux, pus în păretele stâng al fațadei, care este o minune de artă a veacului acestuia, apoi intrară în cafenea să ia răcortoare și după ce se răcoriră, iar o luară iute cu automobilul prin strădele mai lăturalnice ale Parisului.

Serile, feeria luminilor electrice de pe bulevardele și alele cele largi, cum și mulțimea imensă, care se vântura pretutindeni, îi uimise cu totul. Tereuzescu, până la un timp, le servi de călăuză, prin cafenele și prin teatre, spre marea mirare a Irinei, petrecu câteva seri însotindu-i peste tot locul, lucru ce nu mai văzuse ea de multă vreme.

- Nu te mai cunosc, George dragă.
- De ce Irino?
- Cum de ce, apoi trebuie să vă spun, dragii mei, că este un veac de când n'am mai văzut pe Tereuzescu

stănd acasă, ori ieșind cu mine. A trebuit să fiți voi ca să mi mai văd bărbatul la față.

— Irino, știi că destăinurile nu 'mi plac?

— Dar mie crezi că mi place să stau zilnic acasă singură și să te aștept mereu, numărând stelele până ziua albă? Ce serviciu ai mă rog? Unde 'mi stai? Bărbat ești tu, în casa asta, ori mosafir?

— Ei lasă vorba, potolește-te, căci s'apropie ora de teatru.

— Ce să joacă la teatru și la care mergem?

— Mergem la teatru Cluny și să joacă: O femeie cu trei bărbăți.

— Ei vezi acolo e de voi, ați înemerit'o, o să rădeți!...

— Cum, tu nu mergi cu noi?

— Nu, noi cunoștem piesa, aşa-i Barbule, zise Te-reuzescu; merge Irina cu voi, iar noi poate ne ducem la Caffè Anglais, ne am dat întâlnire cu nește prieteni din școală.

— Ce prietini, ce prietini, vorbă să fie, iar ne trageți pe sfoară.

— Păi, altfel nici nu v'ar sta bine. Noi aici suntem cunoștințe vechi, aşa-i Coviltirescule?

— Da, da, zise Barbu, fără a ghici planurile lui George, care se schimbă, se făcu elegant de tot, își anină o gardenie la chiotoare, ieși repede, după ce plecară ceilanți la teatru, intră cu tovarășul său în restaurantul Duval din bulevardul Sf. Michel și ceru o sticlă de vin Medoc, băură și începu a povesti diferite lucruri fără să pe cari Barbu nu le putea urmări cu mintea.

Ce ingenioasă ar fi mașina aceia cari s'ar inventa s'ar ști să înregistreze gândurile ! De la prânz Tereuzescu țesea mereu la planuri. Se gădeau cum să facă să scape de toți și să se ducă acolo unde, de mai mulțiori, îi sburaseră gândurile, îu acea zi. În multe părți se oprișe la telefon, dar cine să știe cari erau intențiile lui. După ce goli mai mult el sticla de vin ce ceruse se urcară într'o trăsură. Barbu îl urma fără să audă cele câteva vorbe șoptite lui la ureche, dar sburate de vânt, de valurile Senei, de huruitul trăsurilor.

Il știa fantastic și i se supunea că la un prieten vechiu cu capriții de mulțiori copilărești, de mulțiori searbăde, anoste și banale.

— Oprește birjea, strigă Tereuzescu, apoi dând mâna lui Barbu îi zise :

Știi că'mi ești prieten bun și încă și discret, vino să-ți arăt tezaurul meu scump pe care 'l țin aicea ascuns și'l feresc și de soare, îl țin ca pe ochii mei, vino !...

— Ce vrei să zici, spune-mi George, sunt curios.

— Vino, vino iute, să te scara și vei vedea.

— Misteriosule, unde, la cine vrei să mă duci ?
Tereuzescu tăcu.

Urcără scara și la ușa intrării sunară de mai mulțori, dar abia după câteva minute li se deschise.

— Ce este Teresa, de ce mă ții afară, ce s'a întâmplat ?

— Vezi că astă seara D-v. nu erați așteptat și de, d-na...

— Ce nu mă poate primi, nu este dispusă, ai ce-i, zise el, aruncând haina și înaintând repede în sala de mâncare. Barbu ce să facă, rămâsese 'n urmă să aștepta să vadă ce iese din aceste mișcări iuți ale prietenului său, cari fierbea.

— Două tacâmuri ai? Cine măuăncă aici Terezo, spune-mi? Servitoarea tăcu, George deschise ușa, fără să bată și înaintă către salon. Un miroș de corilopsis te 'năbușea și o lumină palidă de făcea a te crede în sălile unui palat din o mie și una de nopți. În mijlocul casei, un domn spelb, care nu știa o vorbă franțuzească. El se simți foarte jenat la vederea celor doi mosafiri, cari intrau acolo cu drepturi. Nu trecu un minut și o zână blondă c'o mantie albă de mătase liberti, susținută c'o cingătoare de piele de cordova apăru 'ntre ei. Părul blond cenușiu și pica pe spete și'n el avea o diademă de tuberoze, care imbălsămase casa.

— D-șoara Lolotte, amicul meu, coleg de scoală, zise Tereuzescu, nervos, întorcându-se către strein, care părea pus în mare 'ncurcătură.

— Mi pare bine, George, zise ea preocupață și micsorând încă și mai mult lumina lămpei.

— D-l este soțul unei prietene, care se află bolnavă.

— Așa?... Și ca s'o vindece pe ea l'ai oprit la masă?

— Cine ţi-a spus prostia asta?

— Mi-au spus cele două tacâmuri, așezate în sufragerie.

— Erau pentru tine dragă!

— Da, prea bine ai potrivit'o să cum, bine le brodești!

— Fără multă vorbă, neamțul să retrase și Angela, leșinată de râs, se lungi pe canapea, aprinse o țigară și zise :

— Mi vine să mor de râs ha, ha, ha, când te văd aşa gelos și bănuitor. Ha, ha, ha, atăta mai lipsea !

— Aide ridică-te d'acolo, prea ești frumoasă, prea ești seducătoare. Vino și dă-mi o sărutare, aşa cum știi tu să dai cu gura ta asta dulce ; cu gurița asta frumoasa cu care cine știe de căteori m'ai mințit și totuși eu mor după dânsa, aide vino, vino...

— Ești de nesuferit, trădezi secretul iubirei noastre înaintea acestui domn.

— Tereuzescu se repezi la dânsa și ii dete mii de sărutări.

— M'ai înebunit copilă dulce și scumpă, m'ai înebunit. Ochii ăștia fermecători am să ti-i sorb. Te mânânc ; toată te mânânc. Astă seară sunt nebun de tine, nebun ! Ii luă cununa de flori de pe cap și ii resfiră buclele de păr în cari ii încădră frumosu-i chip. Ea rădea să răsfăță șaci s'ascundea ca o virgină nevinovată, aci se descoperea ca o rafinată curtezană.

Coviltirescu profită d'acest minut de uitare al prietenului său, plecă repede spre ușe, fără să sălute.

Lolette prinse de veste, ii aruncă o gardenie și leșină de râs.

Barbu luă floarea de jos și fermecat, aiurit, ieși dintr'această casă unde nu intrase niciodată și totuși nu'i părea nimic strein, ear pe Lolette, parcă o cunoșcuse undeva oarecând, dar acum nu și aducea aminte de loc. Oaspeții lui Tereuzescu, a doua zi, fură

conduși pretutindeni de Barbu, căci George nu mai dase p'acasă. Seara, când sosi el, Irina, cu lacrămile'n ochi, ii zise:

— Socoteam că măcar acum te vei ține, cât or sta oamenii ăştia la noi, însă vâd că te-ai stricat de tot. M'am disperat. Ce'i de tine? Unde stai toată ziua și toată noaptea? De uude te 'ntorci acum istovit și galben ca ceară? O să ti pară rău de viață asta risipită și de amarul ce'mi faci. O să mă duce în lume, mă 'ntoarc în țară, sau...

— Calătorie bună. Unde-i norocul ăla, scumpo? Unde-i, zise George râzând și mângâind'o.

— Nu râde, dragul meu și fugi cu mângâerele astea searbăde și prefăcute. Eu te-am iubit, te am stimat și am crezut în dreptate și'n tine ca'n D-zeu.

— Asta aşa-i, dar eu n'ram fost bun, când puteam să nu te iau, să te las în drum, cum fac atăcea oameni.

— Tereuzescule, are să te pedepsească D-zeu, nu râde și nu badjocori femeia ta, căci degetul celui de sus te va zdrobi. El nu doarme, nu!...

— Iar te ai pornit? Mult ai s'o ții tot aşa. Puneți pălăria și hai să mergem. Ce sunt oamenii ăştia vi-novați să asculte la certurile noastre. Ce 'ti lipsește în casa asta?

— Tu.

— Eu, ei vezi, asta-i cam greu. Acum am alte afaceri, nu mai pot sta de tine ca la tinerețe...

Barbu, auzind mincunile lui Tereuzescu, încreți fruntea și fu mândru de onestitatea lui de până acum. Condamnând din inimă purtările prietinului său și

'ntoarse cu drag gândurile sale către copii și către Sofia, făgăduindu-și a nu'și perde mințele în acest oraș, de tentațiune și de desfrâu.

George se 'ntoarse către Coviltirescu, clipi din ochi și'și puse un deget pe gură. Tăcere, frate, tăcere ca de mormânt, acesta era semnul pe care îl făcea Treuzescu lui Barbu.

— Această precauțiune este inutilă George, ii zise el, când fuseră mai d'o parte. În asemenea imprejurări, cine ar fi nesocotitul acela să toarne spirt peste foc? Căsătoria fiind unul din cele șeapte mistere, omul trebuie să facă, nu să dărâme căsnicii.

— Bravo Barbule, bravo, zi înainte că zici frumos.

— Așa-e, o intrigă aflată și destăinuită, poate să sfârâme un trecut cald, liniștit și plin de amintiri frumoase, un viitor de căință și de pace. Tăcere dar!

— Elena Gărbescu, care auzise din odaia d'alături vorbele lui Barbu, urmă și ea cu sfătuirile:

— Perechile la jug nu trag la fel, Irinițo dragă. Ori cine să hotărăște să 'și vâre capul la resteu, să'ntindă la Tânjală, va să'și amintească lucrul acesta:

Carul vieței conjugale merge greu. Coaste și povârnișuri, făgașuri și prăpăstii. Drumul copleșit când de spini și pălămidă, când făcut prin răspântii și cotituri!

— Aa, da d-nă, eu sunt avocat, n'am văzut nici un soț la bătrânețe căindu-se c'a știut să rabde să 'nvingă greutățile căsătoriei și să rămăe mereu sub caldul farmec al familiei; dar am văzut mii căindu-se c'au urcat scările tribunalului și la urmă s'au trezit stingheri, în amurgul vieții!

— Aveți dreptate : Ce-a 'mpreunat D-zeu, omul să nu despartă, zice cartea bisericească. Să fugim de zavistiile și de părélé, cari aduc desbinare în căsătorii. Răbdare, fata mea, ți-am spus'o la noi în țară, ți-o mai spun și aci : Să n'auzim, să nu vedem, acea ce apasă sufletul, aduce nenorocirea și moartea înimelor simțitoare !

— Va să zică, trecând pragul bisericii la cununie, noi femeile, va să luăm în spinare și crucea răbdării. Frumoasă socoteală !

— Lăsați filosofia și hai să ieşim că m'ați năueit eu morala voastră !

*

Vizitară Cripta Panthonului, se opriră în fața monumentelor acelor oameni ilustrii dintr'al căror spirit s'adăpase omenirea întreagă : Rousseau, Voltaire, Victor Hugo, care recitând câte un vers, câte o cugere din neperitoarele lor opere.

— Să fi fost eu D-zeu, zise Irina, zdrobeam toti desmeticeii și toti mincinoșii, iar p'acești coloși ai gândirii, ii lăsam să trăiască vecinic.

— Si ei ce ajungeau, dacă n'ar fi fost pe lume seci ca dalde noi să'i prețuiască ? De unde s'ar fi inspirat ? Cum s'ar fi deosibit ei atunci ?

Mii de pași răsunau pe sub cotitele bolți ale Panthonului. Unii căutau sarcofagiile acestor oameni, piramide literare ale veacurilor trecute, alții căutau p'ale vestiilor generali ai lui Napoleon pe cari odioară nu'i încăpea lumea ; alții urnele cu inimile nobile și mari, cari bătuseră pentru Franța. Două am-

fore deschise aşteptau p'acelea cari bătuseră pentru omenirea 'ntreagă, căci în ele fusese săpat adânc : *Lumină și dreptate* : Renan și Zola.

Vor trece acest prag al nemuritorilor francezi și ei, descendenții lui David și ai înțeleptul Solomon, intrând acolo prin mintea lor ageră, prin inima lor mare și nobilă. Vei avea corpul lor Moise, tu care ai zis ochiu, pentru ochiu, dinte pentru dinte ; vei avea sfletul lor tu Isuse blânde, care ai zis : *Cea ție nu'ți place, altuiea nu face și: Să iubești pe aproapele tău, ca pe tine însu-ți. Nu merita să fie răstignit* a strigat Ernest Renau, scriind viața lui Cristos. *J'accuse !...* A strigat Emil Zola, văzând că se condamnă un nevinovat. Dreyfus și omenirea toată să trezit să a cerut dreptate.

Amăndoi acești fii ai Palestinii, făcând în jurul lor lumină și adevăr, poporul le-a dat loc în Pantheon ; ea r gloria, peste urnele lor, presară flori nemuritoare.

La Sadi Carnot, cununele parcă erau aduse de apă ; pe perna cusută cu fir se cunoșteau urmele genuchiilor văduvei nemângăiate ; în criptă parcă s'auzea glasul heruvimilor. În fața zăbrelelor de fier, stau toți plini de cucernicie.

— Nu iubesc capii statelor, zise Barbu, pentrucă totdeauna, în mintea mea, ii văd stând pe tron de durere alcătuit din sudorile poporului. Mi-ar fi dragi suveranii, dacă i-aș ști guvernând, fără să stoarcă milioanele țărilor. Regii și împărații, ar trebui să fie ca D-zeu. Să dea, nu să ia dela oameni, altfel...

— Eu zic că s'ar putea pe lume și fără ei, adaose George, ba și fără Papi și Patriarhi.

— Ori să domnească pe propria lor socoteală, zise Gărbescu.

— O idee. Atăți milionari, rigi ai petroleui, ai șefului, ai minelor de cărbuni, ce n'ar da ei pe șubrezenia tronurilor, pe blazoanele 'mpărațești !

— Bine zici tu Tereuzescule, urmă Barbu cu tonul lui de predicator : Alcătuirele lumei s'au demodat; pa-palitatea și regalitatea sunt lucruri biblice, s'au învechit, nu se mai potrivesc cu lumea de azi. Progresele omenirii cred c'ar trebui să facă ceva și pentru ele sătunci socialisti, anarhiști, nihilisti, n'ar mai cere că aceste oblăduiri să fie radical schimbate.

— Să 'ntelege dragă, franțuzii ăstia și elvețianii, cum și americanii, numesc capeteniele statelor președinti de republică. Numele le-e altul, dar felul de ieșire, de priimire pe la curțile regești, luxul, banchetele, nu sunt tot fasturi și zădănciicii, dragă George, ce zici ?

— Zic că frumoase ar fi serbarele astea, masalale și artificii, dacă ele n'ar fi trase din sângele poporului.

— Da, da, zise Barbu, c'a 'nceput să strige, s'ar-meze brațul, nu este vina lui, ci a celor ce niciodată nu l'a 'ntrebat ce'l doare ; ear el, disperat, a 'nceput să'și facă dreptate singur.

— Dar a greșit calea, urmă Tereuzescu. Ce strică bietul Carnot cel mai bun om din lume, Humberto și nefericita împărațeasă a Austriei ?

— Ce tu uiți că profetii, mincinoșii și șearlatanii, de mai de mult, au adus răstgnirea mielușelului lui D-zeu ?

— Aide moralistule, pâșește înainte să ieşim d'aici că mi s'a n'tristat sufletul, zise Gărbescu, simt că mă frământă la stomah. Mi-e foame.

— Fericiti cei ce flămânzesc, zise Irina, are dreptate el, să ieşim și să mergem la masă.

— Ba e vorba, adăuse Leana; până la 12 mai avem o oră și jumătate, mâncăcioșilor, eu vreau să mai facem un ocol prin Luvru, mă 'nebunesc de tablourile lui Rembrand, Rubens, Lebrun, Chapelain, de Venera lui Milo și de grupurile lui Carpeaux. Dar Mona Lisa de Leonardo d'a Vinci? Ce cântătură și mai ales ce surâs! În colțul buzelor ei și 'n ochi să reflectează întreg poemul iubirei, al dorințelor isvorâte dintr'o inimă caldă, dintr'un suflet pătimăș.

— Poftim! Te am pierdut scump'o. Mori după artă, mă pomenesc c'acum nu vei mai putea trăi la București, fără pinacoteci.

— Uf! Avem și noi : Moartea lui Mihai cu secuiul cu capul căescut în spinare, Moartea lui Mitridate fără corp, Intrarea lui Mihai în Sarmisegetuza. Oameni și cai lăpiți pe pânză și străvezii ca sfintii din Bizanț.

Cine să dea la noi bani pe lucruri de artă ? Ai văzut anul trecut la expoziția din Venezia 20 tablouri, dintre cele mai scumpe, erau reținute pentru Udine, un orașel dela fruntariele Italiei și e mic numai d'oșchiopă.

— Pâi acolo arta este 'n sângele poporului, zise Tereuzescu. La noi pentru cine să cumpere tablouri statul?

Ia căteceva ministrul Instiucției, dar nu pentru artă,

ci pentru ca puterea ministerială să nu scoboare la zero grade.

— Hei, hei știu eu mulsoarea dela Cassa școalelor. De ar începe să vorbească hârtiele de pe mese, te-ar lăua jalea de jaful cu care se toacă un venit de sute de mii de lei. Zoilii cu ce să trăiască? Autorii de ocazie, autorii aleși, pentru tămâieri, pentru scălcirea limbei să a moravurilor pe ce sunt puși, unde le-e reazămul?

— Lăsați vorba și hai să mergem să mâncăm și să ne odihnim puțin. Știți că diseară ne ducem la teatru?

— Ai dreptate, Irinițo: Théatre St. Martin, Lojea No. 50, zise Gărbescu, ce fericire!... Am să aud să aici pe Sarnh Bernard. Am auzit-o la București, acum douăzeci de ani.

— Uf... Te felicit pentru răddarea ta. Un bucium spart, eu nu pot să ascult. Când vorbește mi-astup urechile.

— Păi tu...

— Păi eu... Eu înțeleg arta să o admir, atunci când artistă e 'n splendoare, dar când vezi artificiu și sfortare... admirația mea să preface în desgust.

— Eu zic că dela 50 de ani înainte, femeele, ar trebui să sătampere cu totul. Seara, în loc de succesul rampei, să stea să și bea ceaiul, liniștite, la gura sobei, apoi să meargă să și caute căpătăiul cu vise!...

— Negreșit, Barbule, negreșit și voi ghigherlii bătrâni să porniști la curte. Frumos vă șade!...

— Noi? Noi, spre bătrânețe, ne facem mai gingași. Nouă nu ne cresc șoldurile, nu ni se răvarsă carnuurile pe când voi... Mă uitam și la Darcle. Ce cute-

zantă. La 52 de ani să joace pe Julietta și pe Mimi, copile de 20 de ani, o matahală, care, când se mișcă, dărdăe scena.

— Hei, hei ! Și nu zici că mai ales artistele cu cât sunt mai bătrâne, cu atât mai rău le-apucă fel de fel de manii. Sarah, care e lungă cât turnul St. Jaques, dreaptă și uscată ca un rischitor, s'a apucat acum să joace Hamlet și pe Regele Romei. Să poftiți s'o vedeați diseară. Capul lui tata moșu pe umeri de copil: L'Aiglon !... Drace, drace, nebune mai sunt muerile.

— Nebune, nebune, dar vă iau ele banii din buzunar pe sforăiturile lor ? Incalte d'ar veni pela noi când sunt mai tinere și pot face artă, dar vin căzute, răsuflare, ne suflă punga, râd de noi !

*

— La Moulin Rouge, mână birjiar, strigă Tereușescu, când se văzu liberat de familiele Gărbescu și de Irina, ne mai aducem aminte de tinerețe.

— Strengarule, șopti Barbu, ai rămas tot cum te știu. Biata Irina, ce fată bună... O să plătești scump nebuniile tale.

— Pâi, socotești că nu ?

— Ia seama să nu te afie nevastă-tă, acum știi unde ți să să duc banii. Cheltuești mult de tot, vezi să nu dai de fundul-pungii.

— Hei prietene ! N'ai văzut'o. Nu face să'ți dau și sufletul ?

— Nu, căci femeile astea n'au suflet. Eu țiu la dragoste sinceră și...

— Știu, ții la blidul tău. Ești un prost, stai tot la elicea.

paragraful la care te-am lăsat. Păstrezi credința Sofiei. Of! Sfinte Onufrie, 'mi faci rău Bărbucule.

— Păstrează da, cum îmi păstrează și ea mie.

— Adică ce fel? Să vîi la Paris și să... ha! ha! ha! bărbat ești, bărbat din veacul acesta?

— Ei ce vrei? Am credința că în casele unde intră trădarea și minciuna, curg toate relele, să sgu-duesc temeliile!

— Ha, ha, ha, nostrim ești tu.

— Poți să răzi, dar eu tot așa voiu fi, cum am apucat din bâtrâni. Toți Coviltireștii au fos omeni însemnați pentru cinstea lor.

— Ei și, ce-a ieșit dintr'asta? Iubind altă femeie nu mai ești cinstit?

— Ba da, să iubești pe care îi ai ales'o de soție. Eu, în momente de tentațiune, mi aduc aminte că nu trebuie să 'ntunec renumele strămoșilor mei. S'apoi ori cum ar fi femeia ta legitimă, tot nu te cauță numai la pungă cum fac astea.

Lolotte nu este interesată. Mă iubește și nu'mi cere niciodată. Eu ce'i dau și ii dau mult, căci vreau să fie cea mai frumoasă, cea mai luxoasă. Ce vrei, alt caipriu n'am.

— Asta îi-ajunge.

Vorbind astfel, cei doi prietini ajunseră la Moulin Rouge pe care o văzuseră din departe, cu aripile ei de foc, sburând prin aer luminate electric.

Perechi, perechi, tinerii, unii ieșau, alții intrau și se repezeau în mijlocul cancanului, care se rotea cu furie în intrarea principală. Sburau dopurile dela sticlele de şampanie în tavane, picioarele și țipetele

'n aer. Valuri de dantele și de panglici se vedea pe dedesuptul rochiilor. Mai aplaudată era jucătoarea care sărea mai sus și și mlădia corpul ca o șerpoică. Vorbele cu aluzii triviale, curgeau ca ploaia; praful se 'nălța grămădindu-să ca norii deși, Chipul danțuitoarelor, din când în când, e luminat de raze electrice. Mirosurile a tot felul de parfumuri, huetul muzicii și chiotele te făceau a te crede în infern. Coviltilorescu rămâsese ca de pământ.

D'odată lampionele se stirseră și prin întuneric se zăriră două arătări luminoase, cari lăsau urme ca stelele călătoare și lume strigând:

— In lături, faceți loc, vine regele petrolului și frumoasa româncă, în lături!...

Lolotte, cocheta Lolotte, s'auzea din toate părțile și lumina se mărea din ce în ce. Lolotte, îmbrăcată ca o regină cu pași și săritnri ca de panteră, cu fustele sumese 'n brâu, intră 'n caucanul monstru din mijlocul salonului, în aplausele și fluerăturile mulțimii. Lângă ea neamțul, îmbrăcat în frac roșu, sărea ca o paiată și dedea la chiote ca un sălbatec?

La vedereala lor, Barbu 'ncremenii, Tereuzescu se repezi ca un leu și, făcându-și loc printre mulțime sări drept în capul lor, smulgându-le părul tipând și insultând cum era mai greu. Neamțul nu știu pe unde s'o ia la sănătoasa. Lolotte se sbătea în mânele lui Tereuzescu, care răgea ca un leu rănit:

— Te am scos din noroiu mizerabilo! Ajungeai pe drumurile Berlinului, cerșetoare, de nu eram eu. Crezi că sunt ca Spulberescu să mă ucid din pricina ta, eu te sugrum, femei, te sugrum, m'auzi? Ce era să iasă

dîntr'un neam de cărciumar de cât o ticăloasă ca tine? Ade mergi d'oicea, mișcă-te, ai s'ajungi pe drumuri, râsul lumii. Fata tatii, Anghelina nebuna, râsul Parisului, ieși; du-te că te zdrobesc.

— Angela, cu părul vâlvoi, fugi printre lume, iar Coviltirescu, uimit, căzu p'un scaun. Nu'i venea a se 'ncrede auzului: Lolotte, Angela Spulberescu, ii răsunau prin urechi. Cum? Ea, ajunsă în astfel de stare?

— Ti-a plăcut fiara, zise Tereuzescu, acum fi linistit, de pecingenea asta, o să mă curăț eu în curând.

*

Hristache se făcuse de nesuferit. Căuta să și încheiă socotelile cu toată lumea și diu margine de de groapă tot mai jumulea pe oricine putea. În casă trăia rău cu toți. Veta se ostenea destul să'l îndatorize, dar n'avea pe cine. Sufletul lui era uscat și sterp de ori și ce sentiment omenesc; nimeni nu'i mai intra în voe. Barem cu Panait era la cuțite, zilnic se certau și se 'nfruntau. Kivu iar 'iși blestema soarta că intrase într'astfel de neam. Umblând după treburile lui Hristache, nu'si mai putea vedea de ale lui, apoi șleahta grecească'l strângea de gât. De căteori voiau să vorbească cumnată-sâu despre afaceri, d'atâteaori era împedecat de lăstunii dela Elenismos, după cum numea el pe membrii acelei societăți, cari numai ei isbutiseră să scoată din gheara lui Arghiriadis atâtea bani. Cine strânge nu mâncă, este vechea zicătoare. Starea lui se stirbea și nu era ni-

neni care să'l sprijinească, să'l ajute, să'l susție. Cugea la bâtrânețe, aceia ce semănase la tinerețe. Nu eușise de cât să cunoască cocleala banilor, cari fi oclise și sufletul. Răceala din jurul lui o simtea, din i în zi, mai adânc, dar ce să facă? Acuma fugeau e dânsul toți și, săptămâni întregi, zăcea pe coaste ară să'i deschiză ușea un câne. Dela o vreme înceuse a'l plictisi și grecoteii lui cari, ori de căteori eneau, trebuia să'i ceară către ceva: bani, lucruri din casă, servicii și pentru el nimeni nu era în stare de nimic.

Intr'o zi, Kivu priimi o scrisoare dela Angelina din care nu 'ntelesese nimic alt decât că avea nevoie de ani și că voește a să 'ntoarce în țară, după ce'și va lăti datoriile. O citi, o reciti, apoi amintindu-și de ată amărăciune turnase această fată în casă și familia lui Arghiriadis se duse 'n prăvălie, luă o hârtie și îi scrise:

Fata mea.

Am primit și desfăcut eu scrisoarea adresată lui ată-tău, am citit și văzut toate, căci el despre mine nu mai știe nimic. Este prăpădit, aproape c'un șerior în groapă din pricina ta, care l'ai făcut să'n-ure atâtea chinuri, atâtea suferință. Avere nu mai are nicio; zadarnic îl mai ții cu teșchereaua plină și cerierea, ea la isvor. Banii, împrumutați socră-tău pulberescu, i-a perdut. Moșia din Muscel i-a luat o creditul; bonurile toate le-a dat de pomană la societatea grecească, când a auzit de faptele tale pe cari le-au băgat în urechi, cei cari s-au săturat de ele,

asa că a mai rămas cu casa și cu cărciuma de care îngrijesc eu și cu mătușe-ta Crisita, ca să...

Pe când Kiyu, cu ochelarii la nas, seria aceste rânduri, iată căude nește tipete sfâsintoare. Hristache, galben ca un mort și tremurănd din toate închieturile, se repezi în capul lui Panait și îi cără la pumni, acesta era gata să îl strângă de beregată de nu intervenea Kivu la timp.

— Afară, hoților, afară, ați intrat toti în starea mea, mă sugeți ca lipitorile, afară, că vă ucid tâlhărilor. Se strânsese lumea și Kivu credea că Arghiriadis a' nebunit.

— Dar tu? Tu ce scrii acolo, banditule, ce scrii? Faci catagrafie? Vrei să știi la cât se ridică avereala mea pe care tragi nădejde s'o moștenești?

Ca o fiară sări asupra lui, luă hârtia, o strânse, o mototoli apoi o desfăcu s'o citi.

— Ei și ce crezi să faci cu asta, unde vrei să ajungi?

— Vrea să te scutesc de amaruri, vreau să-ți chiăm pe fică-ta lăngă tine, nelegiuitule, ca să nu mori acolo singur ca un câne. Barem să fie aici, în ceasul morței aia care ţi-a mâncat capul, te-a năucit, te-a sarăcit.

— Fata tatii! Ce-ai tu cu copilul meu, știi tu ceva?

Dece ți bagi nasul unde nu ți fierbe oala? Acum te sorobesc, neam spurcat ce ești.

La aceste vorbe, Kivu, își ieși din sărite, se aruncă asupra lui Arghiriadis, gata să-l sugrume și dacă nu intra Crisita se făcea omor. Ea ii potoli cu binișorul, apoi îl luă pe frate-său la socoteală:

— Are dreptate Kivu da, are, că mie mi-ai mâncat zestrea, pe el l-ai avut mereu argat pe veresie și pe

oi ori ne-ai întrebat ceva, când ai dat bani la Eleismos? Erau acolo și banii noștri să ne fi subscrise noi.

— Poftim mutră și la asta? Vrei să treceți și voi nemurire!...

— Vezi bine, tot suntem mai ceva de cât Angela, care a umplut drnmurile.

— Fata tatii! Auzi, auzi și asta ce zice. Semeni cu erodul de bărbată-tău să găsitsacul petecul...

Napucă să sfărșească și Kiyu sări iar la dângul, soția sa îl opri, el înfuriat începu să da dăsărilită cu ce găsi. Sburau sticlele cu vutcă, cu masă, cu rachiu de anason peste capetele lor, imbrânzindu-să, sacii cu orez, cu cafea, cu făină se vărsă și s'amestecașeră cu cioburile dela atâtea carafe arte, poliția sosind, îi potolise și cărciuma se liniște.

Arghiriadis rămase singur în mijlocul ei. Plânză și și smulgea părul din cap, d'atâtea pagubi, d'atâtea amaruri.

Acum parcă erea strein în prăvălie, nici nu știa de se afla; foamea și oboseala intr'atât îl ajunse să și'l doborîseră încăt, după atăta sbuciumare, căzu tot de oboseală să adormi p'un jilț lângă tarabă.

Cât o fi stat el astfel, cine știe. Un suerat puternic gardistului din stradă, îl deșteptă din somn.

Visa, în ravarsat de zori, un vis frumos. Se făcea Angela era regina unei țări mari și frumoase; că se din palat la plimbare într'un faeton frumos, avea nește cai arăpești și hamuri d'argint... Ii înțese mâna și'l chiama la dansa, dar el se sfia să

se sue în asea calească măndră. Un alt ūerat il trezi iar din somn... Fata tatii!... Așea să dea D-zou s'o văd. Bine că-i știa adresa, acuma îi dau depeșe, i trimiț bani și îi scriu să vie, căcieu am scăpat de toate dihăniile.

Deschise ochi mari și îi plimbă prin toată pravăliea; i să părea că se află p'alte tărâmuri. Un cărd de șoarici năvăliseră în grămadă de orez, vărsată în pravălie și Arghiriadis, amintindu-și de jaful din casa lui, isbuțni în hohote de plâns.

*

Irina nu putea să se mire îndestul de schimbarea pe care o luase Tereuzescu, care se făcuse înger de bunătate. Nu mai facea nicăieri un pas fără dânsă; îi dase banii pe mână și tot aceea ce facea Irinița era bine făcut, bine chibzuit. De multeori ea căuta să afle cauza acestei schimbări și nu putea s'o dovedească.

Amestecul unei a treia persoană în căsătorie 'nveninează traiul; atunci d'ar ști soții să ocrotească capriile, primejdia ar trece și multe casnicii nu s'ar desface ușor.

Bănuiala este un lucru care amărâște; gelozia însă roade sufletele, ea este ucigătoare și 'mpinge la crimă. Trecuse Irina prin toate fazele ei, gustase tot chinul unei vieții amare și triste. Acum când amintea lui George suferințele ei, vorbele grele și tot disprețul ce 'udurase, el îi răspundea:

— Da, a fost o nebunie dragă, o nebunie, ear tu,

ființă bună și dulce, uită tot și iată, 'ti spun în față, mă găseșc vinovat.

— Vinovat tu și de ce, dragă George? Eu am indurat toate pentru că te-am iubit, dar tu, tu care ești bun spune'mi de ce te schimbăști astfel cu mine? Așa-i că 'ntre noi intrase zavistia din cauza unei femei?

— Nu, nu știu!...

— Da, da, așa trebuie să fie. Unde ședai și pe ce se duceau atâțea bani?

— Nu 'ntreba, Irino dragă, nu mai 'mi aminti nimic, Cu vorbele tale mă 'ntristezi. În mintea mea deștepți nește amintiri dureroase, crude și pe cari vreau să le uit. Să nu mai vorbim despre asta, zicea Terenzescu și cădea pe gânduri. De s'ar gândi la amarul ce'l aruncă peste suflete asemenea femei de sigur că bărbați n'ar mai perde vremea și avereia cu dânsene, n'ar ma zobi rânduiala casei pentru asemenea sfîixi, cari au uumai ghiare sfâsietoare de inimi nobile și mari, căci George era o victimă a Angelei, cari fusese nu numai nenorocirea lui, ci a tutelor celor pe care ii cunoscuse.

— După cele petrecute noaptea, George, era nebun, crezuse că-a sdrobit'o fizicește și ca s'o umilească se rugă de Barbu să se ducă să'i spună că dela el să-si ia ori și ce nădejde și că să părăsească Parisul, căci ori unde o întâlni-o, ii va face aceasi scenă,

Coviltirescu stete mult la gânduri, apoi văzând că prietenul său insistă, mai alcs că'l rugase să 'i ceară înapoï și scrisorile pe cari le-avea la dânsa, găsi pri-

lejul nemerit și se duse la Angela, pe care socotea că va găsi la pat, zdrobită.

Ajungând în capul scării își ținu răsuflarea, după un minut sună și așteptă nerăbdător. Ușa se deschise și un hohot de râs îl pironii locului. Angela, era la masă în mijlocul prietenilor sale cărora le povestea, se vede, întămplarea d'aseară. Cum sosi Barbu, ea le lăsa, sări înaintea lui veselă, ca și cum nu pătise nici o rușine, îl luă de mâna și trecu în salon. Acolo începu să impute lui Coviltirescu răcerala ce'i arătase:

— Azi ai fi fost tu soțul meu, dacă știai să te porți cu mine.

— Da, săș fi fost foarte nenorocit, d-nă.

— S'acum eșfi fericit, nu 'ti lipsește nimic?

— Mi lipsește poate acea căldură aprinsă de iubire, dar la vatra mea e bine, e pace, am multămirea sufletească și 'ncrederea în femeia mea, aceasta e tot aceia ce trebuie într'o căsătorie menită să dureze până la moarte.

Pe d-ta dacă te-aș fi luat, ce aş fi fost alt de cât un martir?

— Si cum, mi-o spui aşa verde 'n față.

— Da, da, știi că sunt sincer și totdeauna am fost așa.

— Știu, dar am mai uitat să'ai putea să'mi mai recapitulezi. Să luăm de unde am lăsat că, uite, m'amuzez, ai haz.

Barbu, văzând atăta nepăsare, se ridică de pe scaun, sălătă și voi să plece, adaogând c'așteaptă scrisorile cerute de Tereuzescu.

Angela, sări ca o viperă, făcu un gest poruncitor, zicând apoi:

— Tu, n'ai să pleci; iar scrisorile animalului ăla, am să i le dau, când oivrea, da ! Le mai pot specula. Știu eu ce fac. N'ai să pleci, căci e multă vreme de când te doresc, te-aștept, te vreau aici lângă mine mereu, mereu... te-am iubit și te iubesc încă și azi.

— Ce spui ?

— Da, da, toate nenorocirile mi-au venit de pe urma ta, Barbule.

— Ei aş ! Ba c'ai zice. Glumești ?

— Pe Spulberescu l'am luat numai spre a 'ti proba că pot să iau un om de viață.

— Da, viață filoxerată rău, ai văzut.

In brațele lui Tereuzescu m'am aruncat, numai pentrucă era prietenul tău și poate vei auzi...

— Ce să potrivește. Acum ce mai gândești și faci pentru dragostea mea ? Ce nouă nerozie mai plănuiești.

— Acum, nu mai știu ce vreau, nici ce fac ? Acum te am lângă mine și... Învață-mă Barbule, sfătuiește-mă, cum să ies din prăpastie, căci simt, văd, înțeleg bine că sunt căzută atât de jos, încât asupra ta nici oebii au cutez să radic. Acuma știi tot, ajută-mă, scapă-mă.

— Sărmană inconștientă. Uîți, sau te prefaci că nu știi cu cine vorbești ? Eu sunt acela pe care tu l'ai milit, când l'ai avut la genuchele tale, hotărât să fie elavul tău, în toată viața. Eu sunt acela peste al căruia suflet ai așternut râceala ghețarelor și, din ceasul m'ai alungat ca p'un căne, te desprețuesc. Eram gur c'ai s'ajungi aici.

— Unde am ajuns mă rog? Sunt în casa mea, sunt tânără, frumoasă, sunt...

— Tot nu știi, sau dacă știi, tot nu ți-ai dat încă bine seama de primejdia ce te-amepință. Tereuzescu te lasă!...

— Vorbe, nu te cred.

— Să fii foarte sigură. Vino-ți în simțiri, du-te acasă lăngă bătrânul tău tată, care e bolnav, plângе, te ășteaptă și se luptă singur cu necazurile.

— Ce să fac la tata? Să stau în cărciumă?

— Să 'nveți a păstra, a economisi cea ce a mai rămas din avere și să te cumintești, căci acum ai dat cu capul de multe și ești femei matoră.

— Mintosule, pleacă, pleacă, moralistule. Of ! De ce nu te ai făcut popă ? S'acum mă plătisești ca și când te am chiămat să 'ti spun că te iubesc și vreau să te iau de bărbat.

— Să mă ie ide bărbat ! Taci, femei, taci, să 'nche-iăm socotelele. Tu n'ai fi luat un sărac ca mine, eu n'aș fi luat o răsfătată și o nechibzuită ca tine, despre care să duse vorba că și maltratează părinții și vrea să se facă și călugariță catolică. Asta învățașeși la școala nemțească. Ce ai fi făcut tu din mine de cât un nenorocit, din mine căruia mi erai dragă ca sufletul atunci ?

— Și m'ai iubit mult odinioară și mă iubești și acum spune, mărturisește iute ca să mă 'mbât de cunvințele tale, de surâsul tău, strigă Angela, repezindu-se cu brațele destinse către Barbu, care o depărtă ușor zicând :

— Fii odată în viață serioasă; înțelege că 'ntr-o

este o barieră puternică și că eu mă tem acum de tine ca de un șearpe veninos. Fugi, nu mai cerca zadainic să mă 'ndupleci. Sunt un răsvrătit. Fugi și fost pierea tutulor să ai fi s'a mea, dacă...

— Dacă m'ai iubi, ai fi omul cel mai fericit!

— Te iubesc ca pe o soră nenorocită; te plâng căci poate tu nu ești vinovată, ci noi toți, cari n-am știut a te feri să n'aluneci în prăpastie.

— Sfărșește cu eremiadele, aide dă-mi mâna, urmează-mă, tu poate ai fi singurul, care ai mai putea face ceva din mine, pentru mine.

— Acum, nu pot, nu mai pot de cât să te sfătuesc să părăsești această viață și să te 'ntorci acasă.

— Da? Și ce vrei să fac în urmă? Să mă întăresc între cărciumari: Tata și Kivu. Bune sfaturi!... Să stau la vorbă cu Crisita, Garofeasca și Neguleanca, prietenele mamei, cari zilnic au să'mi impueze urechile cu nerozii. Lume! Auzi în ce mediu mă sfătuiesc, domnișorul ăsta, să mă duc să stau.

— Lumea asta tot e mai curată și mai demnă decât aceia în care o să trebuiască să stai.

— Socoteala mea, ce ți pasă; uite și 'n necazul d-tale, chiar astă seară am să mă duc iar...

— La Moulin-Rouge, nu este aşa, la Moulin-Rouge, strigă Barbu disperat, văzând că nu isbutește a o scoate din calea pierii. Du-te acasă că sunteți ruinați. Vi s'a dus avereia.

— Acolo, să petrec ca aseară. La ce să mă 'ntorecasă, dacă zici că tata a pierdut tot.

— Eu sunt bogat și te voi ajuta, dacă te faci femeie serioasă.

— Milostenie! Nu'mi trebuie avereia d-taie. Du-te
l'o mânâncă cu neroada ta, moralistule. Vrei să faci
pe filantropul cu mine? Ieși, du-te, nu te mai cunosc
de azi înainte. Soarta mea te pasionează, e un studiu.
Casă-mă să'mi urmez drumul înainte, n'am nevoie nici
de sfatul, nici de ajutorul, nici de știință d-tale.

— Să dea D-zeu să n'ai nevoie de nimeni, dar mă
iem că de nù m'asculți să te 'ntorci acasă, ai să'nduri
nici multe greutăți

— Socoteala mea, pleacă!

— Vezi să nu să 'mplinească vorba mea, să n'
ajungi a rătăci pe drumuri, singură și streină.

— Proorocule! Ța seama să nu ieși minciuos, zise
Angela, uitându-se în oglindă și potrivindu-și buclele
cei cădeau pe spete.

Barbu o privi câteva minute uimit de frumusețea
ei, apoi transportat s'apropiă de dansa și voi s'o ia 'n
brațe și s'o sărute; ea 'nțelegând mișcarea lui să ră-
zuci 'n loc și scăpând îi zise 'n bătjocoră.

— Nu te apropii că te 'nveninezi. Fugi, fugi filo-
sofule, adause ea alungându-l; ear el câzând în ge-
nuchi, îi luă mânele, i le sărută și îi spuse:

— Vino, te rog, vino 'n țară, scumpă Angelo, nu 'ti
mai vinde aici acest frumos corp; nu 'ti mai întina
aceste buze de pe care acum vreau, cu orice preț,
să sorb un sărut, care să fie al rescumpărării, al iu-
bijorii sincere și adevărate.

— Ce spui, apostol al cinstei, ce spui? Dar tu acum
cine ești? Tu nu te 'ntinezi, nu păcătuești? Tu nu ai
o femeie, care te iubește și te-așteaptă acasă?

Aide, ridică-te. Sunteți toți la fel!...

— Nu, vei vedea că nu. Eu, vream numai să te iubesc ca pe o soră și să te scap de primejdia în spre care te avântă zilnic, tu atât de Tânără, sătăta de frumoasă!...

— Ești de nențeles.

— Sau mă iubești ca p'o amantă și mă vrei cu ori și se preț, ori...

— Nu, nu te vreau, căci mi-ai înveninat viața. Fru moasă și seducătoare cum ești; iubirea mea ar fi un chin și tu te-ai făcut atât de rafinată, încât m'ai face mereu să sufer, cum mă faci de când te cunosc.

Vreau numai să te apăr, să te scap, să te pun pe calea cea bună.

— Și pentruce mă rog, pentruce? Pentru cine te 'ntreb, pentru cine?

— Pentru tine Angelo, pentru tine, care dacă nu m'asculți, ai să ajungi rău de tot și e păcat.

— Nu te privește. Lasă-mă, dute din casa mea, afară!... Zise dânsa, ieșind și trântind ușa, în fața lui Barbu, care rămase uimit și din ochi îi pică o lacramă...

*

Arghiriadis de și se trecuse, îmbătrânise mult, însă însănătoșindu-se începuse să și reia munca.

Cu trecutul și cu vadul ei vechiu, Aquila României, mai atrăgea aicea lume; nu făcea neverea că 'ntrecut, dar tot, dacă nu curgea, pica. Ce îi venea greu lui Hristache, era că aproape nu și mai cunoștea marfa, de oarece toate lucrurile erau schimbate dela locul lor, căci băieții cei noui nu știa rostul prăvăliei și des-

spre Pandelică și despre Panait, nici voia s'audă. Kivu venise de mai multeori și ii propusese să ii ia înapoi că tot ei erau mai buni, dar cum să se 'ndure, cum să se 'nduplece grecul? Le supseșe el toată vлага din ei și apoi li alungase pe drumuri, fără să le dea nimic, așa că dânsii să 'ntorseseră pela căminurile lor, numai cu ceia ce șterpeliseră de prin prăvălie. Ei nu știau nici rostul negoțului, nici de rostul agriculturii. După-atâtea ani, căștigau doar ce lăcrău cu palmele. Pe Panait îl puseseră păcatele să se și 'nsoare, ba avea și doi copii. Se mai rugase el de chir Iane, cărciumarul lor din sat să 'l ia în prăvălie, însă acesta îl ținuse cu vorba toată vara și, la urma urmelor, nu 'i mai dase nici un răspuns. Ba decători 'l vedea 'l apuca de datorie. Luase dela el, în dator, o seceră, o coasă, o sapă și două baniți de mălaiu; dar cine putuse plăti ceva cu seceta care era și cu patru guri de hrănit în casă? Strâns în ghearele nevoii, de mai multeori venise la targ și ii ceruse lui Arghiriadis dreptui lui, însă 'n loc de bani s'alegea cu insulte.

La munca dela țară nu să prea pricepea Panait și mai de peste tot era suduit și gonit, așa că adesea-ori ii venea să se strângă de gât. Plângea ca un copil, când se găndea cătă vreme perduse în prăvălia lui Arghiriadis.

— Aș fi avut al meu din belșug, ba poate aveam de aș fi putut da și la alții, zicea el, către săteni și ofta adânc, nu ca acum, când va să cad silă eu altora.

S'apropia toamna; zilele se scurtaseră, timpul se

răcise și neamul iui Panait n'avea hanță pe el și
 nici tăciuni în vatră. Intr'o seară, el se luă de bău-
 tură cu Nedelea și cu Vlad al Paraschivei, poroclit
 Ciacărul și, după ce se piliră da binele, să duseră la
 popa Neagu să'i ceară banii pe cari îi luase în ziua
 aceia, pe bucatele vândute de samsarii dela târg; popa,
 când îi văzu, îi cunoșcu și tăgădui paralele; el îl je-
 lui ră, apoi îl strânseră de gât. Panait mersese cu ei
 în neștiire, el nici că prinseșe de veste, când tovară-
 si săi de băutură, săvârșise furtul și omorul, el fusese
 pus de ei la pândă. La 'mpărteală, Ciacărul, fi dete-
 lori poli, el se crezut avut ca un împărat și foarte
 magulit d'asemenea ispravă. O luară, când se lumină
 e ziua, prin desisul Râioasei, dar fură prinși repede
 e jandarmi, căci îi cunoscuse. Stan Sipică, argatul
 ărintelui, care dormise pe prispă. La 'nceput el s'as-
 unsese sub laviță, dar când tâlharii operau în casă,
 lergase de dase de știre la primărie. Acolo pustiu,
 cine să vegheze noaptea? Năstase Firfirică, vătășelul
 atrân al comunii, dormea dus pe masa perceptorului.
 Când veni să'l scoale Stan, întii el îi turnă o sume-
 nenie de 'njurături, apoi se văra sub jilț de și căută-
 ăciula, îi potrivi moțul și 'n sfârșit porni să scoale
 e gandarm și el se duse să vestească Primarul. În
 acest timp, hoții să depărtaseră bine, totuși ei fură-
 rinși. Tovarișii lui Panait, toți români experți într'-
 e furatului tăgăduiră la 'nceput, se 'ncurcară 'n fel
 e fel de vorbe și de minciuni, dar Panait, când văzând
 tele aspre ale jandarmilor și amenințările Primarului
 ale administratorului, care acum sosise și el, începu
 tremure vargă și să spună c'a stat de pază. Chi-

nuiți ceilanți până la ziua, mărturisiră toți păcatele. Aduși la oraș, steteră puțin în preventie apoi, la Curtea cu jurați, se condamnară faptuitorii la 15 ani de muncă silnică; lui Panait îi dete numai un an deoarece se dovedise că cele spuse de dânsul fuseseră adevărate. Un an trece ca părerea, când zilele se scurg în petreceri și veselie, dar între zidurile reci ale celulelor din Margineni e grozav, e moarte vie! Totuși câțiva pușcăriași nu petrec zeci de ani, în fundul ocnelor și d'acolo ies, în la viață, iar, când sunt liberați, unii o apucă pe calea binelui, alții otrăviți, deprinși cu știința tutulor crimelor, învățate între bandiți, devin recidiviștii cei mai primejdioși.

La 'nchisoare, Panait, meseria cismăriei o'nvăță n'o'nvăță, dar p'a haiducitului, p'a gâtuitului, p'a chinuitului să spună omul și laptele care l'a supt, o știa acum pe de rost. Seara și dimineața ce treabă avea tâlharii de cât se spună peripețiile vietii lor, de cât să dea instrucții la ageamii, cum numeau ei pe cei mai puțin pricepuți între hoțitului.

Panait, în culcare și 'n sculare, blestema pe Hristache, căci numai din pricina lui ajunsese el aici între zidurile reci.

De nu mă duceau păcatele să intru slugă la el, astăzi n'ăș fi ajuns eu aici.

Hrăpirele, pungășiiile, de la el le-am învățat! Eram un copil, povestea dânsul pușcăriașilor, când m'a luat de pe genuchi mamii, făgăduindu-i să mă facă om în lume, neguțător cinstit și ce venin mi-a turnat în sânge, grecul!...

— Să-i dai la cap!

— Dar ce socotești? Cum voi ieși d'aici, îl gătui ca p'un șoarece.

— Ce neam, ce neam d-zeule, ajută-mi să 'mi răsun.

— Vă spun drept, că de nu era omul ăsta, eu aş fi fost azi un sătean cinstit, un părinte care să dea fiilor săi pilde frumoase.

— Să 'nțelege și noi dacă...

— Copii mei, copii mei sărmănii, ce or fi ajuns ei și ce au să zică d'or afla cine a fost tatăl lor? S'apropie vremea să mă liberez, tovarișii mei aud c'au făcut planul să evadeze; eu pentru ce să ies d'aicea, eu? Cum să mai dau ochi cu lumea, care mă cunoaște? Soția mea, copiii!... A!... Făgăduesc că, d'azi înainte, voi fi mereu oaspetele pușcării!

— Ce ai înebunit? Te joci cu pelea ta?

— Ucigaș, vreau să mă fac ucigaș. Acuma știu, e esne: Pui mâna 'n beregată, ori varii cuțitul în iniță până 'n prăsele și... gata!... Așa... Așa am să fac și Arghiriadis, pentru că...

In acest timp, pușcăriașul, își luase atitudinea unui cigaș, strângea pumnii, scrâșnea din dinți, amenință și parcă s'aruncase deja pe prada sa.

— Haide, ce faci, îi șoptiră cei doi tovarăși ai săi, și mai stai, vino, suntem gata.

— Nu merg, rămăi aici, am treabă nu vedeti.

— Ești nebun, ce treabă zici că ai? Aici nu este nimică de făcut.

— Ba da, ba da, vreau să ucid p'ăsta, voi nu veți? Searpele ăsta, care m'a 'nvățat să mă târasc, să

mușc, să 'nveninez pe orcine s'o apropiea de mine. Fugiți, la o parte, câni spurcați ! Fugiți, că și voi...

Bandiții, văzându-l astfel, ii astupară gura, apoi îl tărâră afară cu ei, vrând ne vrând, de teamă să nu'i trădeze. Surpătura pe sub zid, ei o făcuseră înaintând ca şobolanii pe sub pământ. La ea lucrase săptămâni întregi s'acum să nu profite, ar fi fost păcat.

Sentinelele erau toate la postul lor, când se dete alarma, dar tâlharii, ascunși în scorburui, trăiră morți de foame, hupiți ca lupii, în pădurea Mărginenilor...

Pela miezul nopții, obosiți, trudiți, trei poterașii posiră la o fântână din marginea codrului. Caii lor obosiți începuseră să necheze. Cei trei ocnași ca fiarele 'n viziuni, ciuliră urechile. Noaptea era neagră și 'ntunecoasă ca păcatul. Disperați, hotărîră să meargă în spre jandarmi și să se predea. Trosneau rascotele sub picioarele lor și ploaea cădea în stropi mari. Sufla vântul vâijiind prin tufanii seculari, ropotul ii îngrozea.

Cât nu cunoscuseră frica până atunci, atât o pricepeau aeum. Li se 'ncrețise pielea pe ei și uzi și înfricoșați, tremurau ca varga. Foamea, pe urmă, ii doboră și totuși fugeau de le scăpărau tălpile. Urletul pădurii ii gonea și parcă le șoptea : Omorătorilor !...

S'apropieră de locul unde auziseră nechezatul cailor. Doi jandarmi și un caporal făcuseră o fărâmă de pară din gătejile ce găsiseră. Ei s'adăpostișeră sub crângile dese ale unui stejar uriaș s'acolo ii furase somnul.

Cine a văzut vr'odată, în desisul codrilor, o fiară urmărindu-și prada, înțelege cum înaintau tâlharii

către slabele licăriri ale ultemelor vreascuri ; ei fă-
ceau drumul, în spre ea, când tărându-se pe brânci,
când sărind ca tigrii, la distanțe mari, când ghemuin-
du-se, îngenuchiând, furișându-se ca mogândetele de
soboli și ținându-și răsuflarea. Până când isbutiră a
s'apropia de vatra focului, care, ca un ochiu veghe-
tor, îi călăuzi în deșisul pădurei, vremea li să păru
eternitate !

Caii pășteau împedecați cu șeele 'n spinare, căpe-
strele le-atărnu pe grumaji, noaptea era tăcută acum
s'adâncă, ploaia și furtuna se liniștiseră, murmurul ape-
lor încetase, freamățul frunzelor cânta doina vecini-
ecii, soldații dormeau duși sub umbrar de dese rămuri...
Era pace !... O ultimă vălvatae lumină fețele lor bras-
ilate și galbene ca de ceară ; câte și trei fuseră, d'o-
lată, la un gând. Intr'un minut fiecare pușe mâna
pe dârlogi, încălecară și, 'n tropătul cel mare, o luară
a fugă. Licăriri de fulger cutreerară cerul, dela apus
a răsărit, un tunet s'auzi în depărtare, apoi vremea
se liniști. În zori, cei trei fugari, erau aproape de
Ploești. Descălecară, într'o rariște de anini de pe Pra-
ova, deteră drumul cailor și se 'ndreptară, la Buda,
înspre gură.

*

La Paris Angela trecuse din mâna 'n mâna ; stu-
enții români o cunoscuseră toți și tuturora ea lă-
ase numai impresiuni urâte. Ce folos că chipul ei
era atrăgător, iar manierele erau dintre cele mai ordi-
nare și mai uricioase. De mai multeori provocase
elozii, scandaluri și bătăi. De mai multeori făcuse

cunoștință cu arestul poliției. La legație erau vrafuri de plângeri împotriva ei. Se învățase, după ce și luase nădejdea dela Tereuzescu, de exploata și excroca pe toți românii, băieți tineri, cări veniau la Paris să și urmeze studiile. Deochiată cu totul, pretutindeni fu nevoită să alerge la tot soiul de 'njosiri și de mai mulți ori să ajungă pe banca dela Curtea cu jurați pentru furturi și pingeleli de tot felul, pânăcând ministrul țării fu nevoie a o trimite val-vărtej acasă, plătindu-i datoriile și drumul până la București. În tot timpul călătoriei rădea și spunea Angela de parcă era încântată de soarta ei.

Parisul îl lăsa tot cu aceiași indeferență cu care intrase într'ânsul. Nici un dor, nici un regret, nici o amintire, care să o 'ntristeze sau să o 'nduplece a ieși din firea ei inconștientă. Călătorilor le-atrăsesese privirea cu chipul, dar toți rămăseseră mirați, scandalizați de atitudinile sale, de răspunsurile și apropourile nerădate, banale și grase pe cări le da tuturora.

Tinerete și frăgezime nu mai avea în figură stricată cu dresuri și să vedeă bine că e o femeie trecută mai nainte de vîrstă. N'avea rânduială la vorbă, nici scaun la minte. Se observa neglijență mare în port și 'n ținută. Râsul și mișcările o trădau la fiecare moment. Tot drumul fu expusă la fel de fel de neajunsuri și sălbăticii. Si când te găndești că 'n asemenea femei, bărbații caută și găsesc isvorul nesecat al plăcerii destrăbalate, dau cele mai frumoase ore din viața lor, măcar că adăpați la el să 'nveninează greu și consecințele se perpetuiază până la a treia generație.

La Budapesta, scăpând trenul, plecă împreună c'un

călător să viziteze orașul. Se suiră, după ce trecură frumosul pod peste Dunăre, cu funicularul la Buda, merseră apoi cu vaporul în feerică insulă Margareta să prânzească. Angela nu se jena de fel. Comandă tot cea ce era mai scump și un minut, între valurile albastrului Dunubiu, între plutele smărăldii și copacii seculari, între florile exotice și sunetul muzicei, se transportă atâtă, încât după bere, bău cogniac, după cogniac vin de Tocai și liqueur. Ambientul acesta poetic o atrăgea. Deși fusese de mai multeori invitată să plece, ea nu se ridica de pe scaun.

Tabloul era căt se poate de frumos, dar, în capul Angelei, acum totul începu să se 'nvârtească. Ramurile puternice ale plataniilor, întinse 'n aer, i se păruă aripele de la *Moulin Rouge*. Impletecindu-se, se sculă de pe scaun, începu a plesni din degete, și ridică rochia să juca întocmai ca atunci, când o scosese în brânci dela acea faimoasă petrecere. Mesenii, publicul, servitorii restaurantelor, toți se scandalizără; poliția sosind și făcu datoria, o isgoni din grădină și o conluse la secție, unde fu ținută până se trezi.

A doua zi, la gară, întălnindu-se cu tovarășul său de drum, care era un trânsilvănean, isbucni în hohote râs, când el să aștepta la o scenă grozavă, căci o săsase că să și peardă mințele și să încapă pe mânele poliției.

— Când și unde mai petrecem noi aşa frumos, rache dragă, zise ea Tânărului călător, care văzân-
u-se luat în râs, nu știu cum să ia mai iute la să-
ătoasa. Se sui într'alt wagon ca să scape d'această

femei primejdioasă pe care, până atunci, o crezuse franțuzoaică.

Când se văzu singur și liber se răsturnă 'ntr'un jet, aprinse o țigară și 'ncepu a cugeta unde pot duce imprejurările și și făgădui a fi mai prevăzător să nu se mai expune în lume cu astfel de femei usoare, cari te pot compromite pe viață. Dacă mă 'nchidea și pe mine, gândeau el? Dacă se punea în ziare acest scandal?... Dacă el ajungea până la urechile bătrânlui meu tată, ce mă făcea eu?...

Odată cu vestea că mă 'ntorc din streinătate cu titluri academice, sosea și știrea că am făcut scandal în local public, c'âm fost închis, că... A d-zeule, multă-meseu-ți că m'ai scăpat de rușine!

— Ușurătatea e lucru femeesc, zise un domn d'alături, către altul și cu toate acestea noi decăteori nu căutăm să plutim pe aripile ei! Invățăm atâtă carte și totuși experiența căte nu mai are de arătat fiecărui om?

— Așa-i, gândeau transilvaneanul, cine ar fi crezut că 'ntr-un corp așa de frumos ca al acelei femei, să încapă o minte așa de proastă; într'un piept ca al ei să s'ascundă un suflet atât de pervers și de corrupt! Bănuiam că e franceză; cel puțin, ele au reputația aceasta d'a fi usoare, vițioase și gata pe petreceri sgomotoase, cari să se 'ncheie cu scandaluri, dar o româncă?....

— Ha! ha! ha!... S'auzi din compartimentul d'alături și 'n ușe s'arăta Angela descheiată la talie, cu pălăria la o parte și buhăită la față.

— A, aici ai fost, zise ea ardeleanului și mușcă

dintr'o felie de pâne cu unt. Ce mai faci filosofule ? Te am căutat prin toate vagoanele, vream să mi povestești ceva interesant că mor de urit. Drumul ăsta e lung, lung... și nesuferit ca viața mea !

— Nu știu să vă spun nimic.

— Nu știi, dar să fugi ca un nemernic și să mă lași pe mânele ungurilor, știi ?

— Cu purtările d-tale garantez c' o s'ajungă pe mâni și mai rele.

— Oleo profetule, parcă ești Barbu Coviltirescu, ală, tot așa zicea.

— A avut dreptate și te-a cunoscut bine !

— Dar d-ta mă cunoști, știi cine sunt eu, mă rog știi ? M'ai văzut, abia într'un moment de expansiune, și...

— Te am văzut, atăta mi-ajunge, te am cunoscut și te-am judecat precum meriți. La ceea ce m'ai expus mi-o sluji de 'nvățătură pe viață. Jur că nici-o dată nu 'mi mai voi perde vremea cu asemenea...

— Cât ești de nerod !

— Doamnă, vă rog să nu mă insultați !

— Încă-o dată, mare nerod ești că, până-acum, n'ai înțeles, că din toată viața noastră nu ne-alegem de cât cu-amintirile... Nebuniile-astea sunt viață, sunt fericire, pentru că ele sunt: uitare !... Trăim numai atunci când nu mai știm nimic, nu mai cunoaștem pe nimeni din juru-ne... Trăim numai când nu mai suntem oameni. Trăim numai sub farmecul nebuniei, al boahelor... Încolo totul e nimic, vârtej, golicuine, zădărnicie !

— Uite așa... zise Angela, scoțând din buzunar o

sticla cu absint, punând-o la gură și golind-o până
în fund...

— Brașov!... Strigă conductorul și trenul se opri;
uimit, Tânărul, nu știu cum să ia lucrurile, să descindă
mai repede din vagon, să se peاردă printre mulțimea
de pe peronul gării.

Angela, obosită de drum și amețită de băutură, a-
dormi și cât merse trenul, șerpuind printre șirul fal-
nicilor Carpați, ea sforăi, ghemuită într'un fotoliu,
deșteptată fiind d'un hamal, care i strigă la urechi : Gara
Predeal, vizarea pașapoartelor, revizuirea bagajelor.

Impleticindu-se, aprinsă la față, coborâ din vagon
și merse, în neștiere, după mulțimea, care se'mbulzea
mereu către sala de revizie.

Dezordinea de pe dânsa era și'n geamantan. Piep-
teni, amestecați cu cravate și mânuși ; rufe murdare,
grămâdite peste rochii ; dresuri și săpunuri, alifii și
panglice, toate mirosingă mosc și'a cosmeticuri.

Vameșul, văzând atâtă desordine, se sfii d'a căuta
mai departe și ii făcu semn să 'nchidă geamantanul.

Suindu-se 'n trenul, care mergea către București
și auzind pretutindeni răsunând numai frumoasa și ar-
monioasa noastră limbă românească, după atâtă timp
de când lipsea din țară, i se păru că ea, între ai săi,
era streină.

La Ploiești o întâlni o camaradă d'a ei de școală,
care se miră văzând'o și'o 'ntrebă de când e pe drum
și de ce s'a schimbat așa?

Angela se făcu a n'auzi și întoarse capul. În acest mi-
nut, nu știu ce-ar fi dat, să fie iar pe bulevardele
Parisului.

Batrănu Arghiriadis din prima zi, când o văzu, întelese deprinderile urâte și destrăbălarea fii-si. Puținii prietini, cari îi mai rămăseseră, destul i le nvederaseră, dar slăbiciunea lui, pentru dânsa, era atât de mare, încât tot mai acoperea, cum putea mai bine, uriciosele ei apucături.

In primele zile, de cum sosi, bătu toate cafenelele, cheltui mulțime de bani cu trăsuri și cu târgueli ne trebuincioase, într'o casă unde totul se ruinase. Kivu, văzând toate aceste nevrednice porniri, s'arată nemulțămit, bătu pilde, ii spuse pe departe, dar cine să 'nțeleagă ?

Intr'o seară pe când, lângă patul bolnavului, erau acolo mai mulți adunați și pe Argiriadis, iar il apusease năduful din piept de care pătimia, îi veni vesteala Credit că i se pusesese casa 'n vânzare:

— Auzi, mai domolește-te, fată hai, că prea ai luat'o sus, prea cheltuești cu mesele și cu luxul. Hai manalele astea de le ții trâmbă după tine și 'n fată te 'ncântă, iar în urmă-ți rîd și te critică, mai alungă-le și fă-te femeie 'nțeleaptă!

In prăvălie este vorba numai de tine. Ai ajuns tocmai ca 'nainte de plecare ; te critică toți și 'și bat joc de familia noastră și de cumnatul, care n'a avut grija te crește cum trebuia.

Vino-ți în fire, nu mai ne face de vorbă și de ruine că noi cu cinstea trăim.

— Apă, apă, da-ți-mi apă să beau, mă înne... mor... Kivu luă bărdaca cu apă de pe masă, Angela se

plimba prin casă și fluera; din când în când, ea se oprea 'n fața oglindei și și potrivea freza, trecându-și mânele prin păr, apoi întorcându-se către Kivu zise:

- Oh! Comme tu m' embête, animal!
- Spune pe românește ce vrei să zici?
- Nimic, vreau să știu pe când se 'ncep aici balurile mascate, am niște costume splendide!
- Poftim, ce 'i spun eu și ce-o interesează pe ea, auzi, auzi nebuna, zise Kivu furios, nu vezi în ce hal e tată-tău?

— Nebun ești tu și prost că nu vrei să 'ntelegi că mie nu'mi pasă nimic de ce zice lumea. Eu, bagă la cap, vreau să petrec. Avem bani destui, pot să toc. N'am copii. Cine să ne moștenească, tu?

Kivu cerea 'n toate felurile să 'i învedereze ruina, dar Angela nu credea nimic, nu lua 'n seamă spusele lor. Până și Veta, bătrână acum și istovită, pierzând răbdarea, începu a'i face morală, a o dojeni cu blândețe și iubire de mamă:

— Ai crescut pe mânele mele și biată cocoana Zamfira era o sfântă; mă mir cui te-ai izvodit de n'ai milă nici de sănătatea d-tale, nici de avereia și viața jupânului, care vezi în ce stare a ajuns, numai din pricina traiului pe care 'l duci.

— Și tu 'ncepi, lasă-mă 'n pace, lăsați-mă că 'mi iau câmpii. Mi cumpăr un automobil și toată ziua nu mai dau p'acasă.

— Ba mai bine să cobori în prăvălie, acolo d'azi înainte să-ți fie nădejea, c'alt bun nu mai ai. La seama!..

— Acum să 'ntors și Panait, rânduiți, puneti, tot

la cale, dați-le de rost că 'n jupânu nu mai avem sprijin. Uite, el e aicea la scară, veni cu mine să se roage de iertare să'l primiți înapoi.

A sosit la vreme. E în intrare. Nu mai pierde vreme și ia-l mai bine 'ndărăt.

A picat la timp, ce nazuri să mai facem? Este un tâlhar, îl știm, dar unde să găsim altul mai destoinic? Apoi cu cine a făcut starea ciumnatul nu eu el și cu hoțul celălant, cu Pandilieă? Hai, fetico, ieși din rătăcire, vezi de rânduiala casei să'a cărciumei, învărtește-te pe lângă tarabă să mai pice câteceva.

— Ești nebun și pace! Eu la tesghea? Să cunbaște că nu ți-e bine, ți-au ieșit mintile.

— Hei, hei, n'o 'nmerești, ascultă vorba mea; mult mai bine era de te creștea Arghiriadis lângă el și te dădea după Barbu, cum i-am spns eu, decât să te fi răsnit de noi să acum să fii pieirea și rușinea noastră!

— A, animal, strigă Angela. Când vine circul Veto?

— Nu știu, de unde să știu eu dalde astea?

— De ce nu știi, of! Proastă ești, n'ai citit jurnal?

Ah! mult 'mi place săriturile pe cal, să treci prin cerc, peste obstacole: Hop, hop, hop, zise ea și 'ncepu să sară prin casă, făcând toate mișcările volti-joarelor, călărețe dela circ.

Kivu și Veta, văzând'o, începură să 'și facă semul crucei și, fără să 'i mai spună nimic, ieșiră să'o lăsară singură tipâind și chiuind prin odae...

— Apă!... Mai dați-mi apă... mi-e sete... m'astup în gât, mor... popa, să vie popa!...

Angela se opri în mijlocul casei îngrozită, uî-

tându-se la tată-său, care era desfigurat și cu ochii duși în fundul capului, începu să type și voi să iasă, dar în sală se întâlni cu Panait. El intră în casă și apropiă de patul lui Arghiriadis, și sărută mâna 'nghețată și 'n loc d'a fi răsbunător, cum fusese în curte, se simți plin de cucernicie și 'ncepu să plângă.

Umbrele reci ale morței se 'mprăștiau, încetul cu 'ncetul, în odae. Panait alergă de chemă pe Veta să aprindă candela și apoi luă din prăvălie o lumânare și ce duse și chemă pe popa, Kivu și pe Crisita. Kivu, auzind, sări treptele scării și 'ntr'un suflet și fuse sus. Hristache deschise ochii mari, și roti în jurul său, scoase un adânc oftat, se 'ntoarse cu fața la părete și 'ncepu să horcăie. Până să vie preotul și Panait, el își detine ultima suflare, fără mâcar să poată rosti un singur cuvânt, să și arate o singură dorință. Nimeni nu s'astepta ca el să și dea duhul aşa de repede și, după faptele lui grele, să moară ușor ca un puiu de pasăre.

Soru-sa și Veta plângău la căpataiul lui ; ear Angela rămăsesese 'ntr'un colț ca trăsnită. Kivu și cu Panait rânduiau cele trebuincioase și preotul săsind stăpînat pe scaun și aștepta să fie scăldat și așezat pe catafalc, spre a 'ncepe să citească stâlpii. Afară curtea era plină de copii.

Toți neguțătorii, cari și mai erau prietini, cum și foștii muștierii ai lui Hristache, veniră la 'mormântarea ce se făcu repede și fără de nici o pompă. Omul, care odinioară făcuse atâtă sgomot, se ducea dintre cunoșcuți și din casa lui, pentru totdauna, fără să lase regrete adânci. Mai îndurerată ca toți părea Veta,

care acum îl plângea ca p'un părinte, căci ea nu mai avea pe nimeni pe lume și își frângea mânele că nu'l ascultase.

— Rămâneam și eu în rândul oamenilor, zicea ea, către Kivu, purtăm și eu un nume de'l luam, mă cununam cu dânsul, cum m'a rugat datăteaori; dar acum cu ce m'am ales? Cu sufletul băgat în foc și atât, că fii-sa ce-o să, mi dea? Nici n'are să se uite la mine.

— Și s'a avut cu tine ai? Cine-ar fi crezut, cine? A!... N'a rămas nici unul ne 'ntinat din toți cățî au fost pe lăngă el, zise Kivu, a parte? Și nu te-a asigurat, nu ți-a dat nimic? N'ai ceva pus pe numele tău la Cassa de Depuneri, ori nu vrei să ne spui?

— Ce nu vreau să spun și ce-aș avea să tac? Ce ar fi, al meu ar fi. Ce, ori nu merit? Sunt în casa lor d'atâtea ani, am crescut pe fii-sa, care s'a născut pe brațele mele și după moartea jupănesii Zamfira, eu am fost...

— Tac, nu 'mi mai spune nimic, omul asta de mult nerita să fi fost ucis ca un câne. Dar pe noi nu ne-a speculat destul?

— Dar pe mine, zise Panait intrând, eu nu venisem cu gând să'l omor? Bine c'a 'nchis ochii la timp, și zău intram în păcat, jurasem să mă răsbun, să-i idic viața. Of! Mult am suferit după urma lui și rău e-a 'ntinat și nărăvit pe toți. Aud că și bietul Panelică e la ocnă acuma.

— Ce spui Panaite? Dar ce-a făcut?

— Ei ce să facă? A furat d'aici cum știți bani, a eschis o cârciumă și el în satul lui și urmând după

obiceiul răposatului, a pilit, a jumulit, a jefuit până când a fost prins, judecat și condamnat ca și mine.

— Vai, vai, ce otravă, ce otravă, bine că nu m'am molipsit și eu. Tu ce vrei acum Panaite?

— Eu, veneam să vă întreb ce să face cu mine; ați căutat, ați aflat, mi-a lăsat și mie ceva? Aud că a făcut testament. De ce să m'apuc eu acum? Acasă n'am la ce mă duce, căci aflu că nevastă-mea a dat divorț și copiii său luat lumea 'n cap.

— Testament? Cine ți-a spus? Și ce să lase nu mai are nimic alt de cât casele astea, cărora le-am amânat vânzarea, plătindule ratele întârziate și cărciuma de care tot tu va să cauți, căci te pricepi. În această privință am și vorbit cu Angela, pe tine Veto te dă afară, căci zice că tu ai dosit bani și ai împins pe tată-său să dea atâtă sumă societății Elenismos. Eu și Crisi ne vom vedea de săracia noastră, azi ne mai legându-ne nimic d'aceste ziduri, sub cari am pătimit și noi destul. Dacă și sora-sa a fost năpastuită și 'nșelată ce mai v'asteptați voi?

Veta stă 'n mijlocul casii, își strângea borfele și plânghea; Kivu se uită ca să nu s'atingă de cea ce nu era al ei, iar Angela, în odaia d'alături, întinsă pe sofă, dormea pe sfărăite.

Veta, ieși pe ușe, ii dete o tiflă și plecă blestemând-o.

Kivu se duse jos cu Panait, ii dete toate în primire, apoi plecă și dânsul jurând să nu mai pună piciorul niciodată într'această blestemată casă.

Angela se deșteptă în amurg și 'ncepu să ia la rând

toate cutiuțele, toate dulapurile, toate sepetele, doar, doar, o găsi ceva, dar peste nimic nu dete.

Aprinse lampa, se duse la casa de bani, luă la rând toate hărtiile, cercetă, citi, reciti. Nimic!.. Nu i venea să se 'ncreadă ochilor. Care va să zică spusele lui Kivu erau adevărate, își zise ea; eu nu moștenesc nimic de cât cocioaba asta, datoare și ea la Credit și păcătoasa aia de cărciumă. A! D-zeule, ce casă! Incepu să se tânguiască singură, să umble repede prin salon și să plângă cu hohote.

Nu se poate, nu se poate, striga ea; dintr'atâta avere, eu să nu rămâiu cu nimic; hoții, hoții, tălharii ăștia din casă, trebuie să fi furat, să fi dosit tot pe când eu lipseam la Berlin. Mamă, mamă, unde ești? D'ai fi fost tu aici nu să prăpădea tot; tu strângelai, agoniseai, puneai bine pentru mine, pe când el... O blestemat părinte!

Fata tatii, fata tatii, așa mă strigai, și ca toți bărbății, nici tu n'ai avut milă de mine.

O! Ce mă fac? Ce mă voiu face eu acum urâtă, slabă și 'mbătrânită? Ce?

Panait, spălat, tuns, dichisit, băgă capul pe ușe; ea se opri, mirată 'n fața lui, îl privi lung și apoi ii zise:

— Tu ești Panaite, nici nu te cunoșteam, dar ce frumos și voinc te-ai făcut! Ce frumos!...

*

La Paris familiei Tereuzescu i se urâse și se strămutăse de câtva timp iar în țară unde ținea, nu lux mare și casă deschisă. Cu Barbu, George s'avea ca

c'un frate. Irina iar se 'mprietenise cu Sofia și trăiau ca două surori. Orice dureri, orice bucurii, aceste două familii le 'mpărtășiau împreună. Vara mergeau la aceleși băi, iarna la aceleasi baluri și petreceri. Ti-era mai mare dragul să vezi armonia dintre aceste ființe cari acum toate trecuseră prin vâltoarele vieții și rămăseră să ducă un traiu înțelept în lume; să se 'mpărtășiseă din bunurile acestui pământ, multe și bogate, dar pe care unii le nesocotesc și le desprețuesc, sau analizându-le prea mult, își seurg zilele, fără a profita cătuși de puțin d'această viață atât de efemeră.

Tereuzescu trecuse trei sferturi din viața lui, fără să profite de ea în chip intelligent, pe câtă vreme Coviltirescu lucrase mult și în toate direcțiunile: bun soț, bun părinte, bun magistrat, bun avocat, bun scriitor, bun politician, ajunsese să fie rugat a lua parte la toate 'ntocmirile legilor, la toate mișcările culturale și naționale. Orașul său natal se mândrea cu dănsul și el, decăteori putea, lucra pentru înăltarea și prosperarea lui. Ii era însă necaz că, din cauza dezelor sale procese și ocupațiuni, n'avea răgaz să se ducă să stea și el mai multe zile, să petreacă în modesta colibă, cuibul Coviltireștilor, de unde ieșiseră atâtea oameni buni și 'nțelepți, cari cinsteaun numele strămoșilor, fala de odinioară a țării. Unii din spîta lor fuseseră preoți la biserică lui Pătrașcu Vodă, tatăl lui Mihaiu Viteazul; alții ceauși de vănători în oastă lui Mateiu Basarab, unii tiști de doboranți pentru streaja orașului, alții panduri d'ai lui Tudor, luptători ai lui douăzeci și unu și ai lui patruzeci și opt și așea familia lui, cunoscută din hrisoave

vechi de patru sute de ani, dedese ţării lăstare să-nătoase și puternice; d'aceia Barbu era un caracter și 'n tot ce se amesteca, lucra cu suflet de român adevărat.

La Târgoviște erau alegerile. Candidatura lui, de mai mulți ani, și sub toate partidele i-o puneau mereu acei prietini recunoscători, patrioți desinteresanți, oameni de seamă, adevărăți moștenitori ai cinstei, hărniciei și iubirei de neam, a Basarabilor. Ieșia la alegeri fără nici o bătaie de cap; alegătorii știau că în Barbu au un reprezentant demn, un adevărat stâlp de pază în parlamentul țării.

Era pela 'nceputul lunii lu Maiu. La Târgoviște se inaugura monomentul lui Grigore Alexandrescu, înălțat acolo d'o feime, care judecase bine c'acest scriitor, era bardul cel mai de seamă, căci trăsesese din inima lui acordurile sincere, culorile vii, ponoasele cu cari confiera pe 'mpilatorii neamului său. nu imitase, nu plagiase, nu furase, ca alt i, spre a cânta iubirea, au a deplângere jafurile din timpul său, ci, cu versuri de bronz, tăiase 'n carne vie; iar la lira lui, ținuse mai mult de cât la lirele din yisteria statului. Tereutescu și-adusese dela Paris un automobil nou, când spuse Barbu că vrea să plece la Târgoviște, el iiise :

— Știi ce? Eu tot vreau să fac o excursie undeva cu faetonul cel nou ce mi-a sosit ieri dela Paris și să te iau cu mine, acum vrei tu să mă ieui tine?

— În automobil? Mi-e frică, la noi e lucru cam

nou, p'aici nu s'aу prea văzut d'astea ; știi să conduci ?

— Cum de nu ? Ei atuncea merg, dar să nu 'mi trângi gâtul, mai am treabă...

— Tu, dragă prietene, meriti să trăești pe când eu... Eu, dacă mă crezi, nicăi nu știu unde mă duci, nu cunosc Târgoviștea, spre rușinea mea, ți-o mărturisesc.

— Cum să poate ? Tu ai stat mai mult printre streini, ai dreptate. Mare greșală, căci ai inimă, ai fi fost un patriot bun.

— Spune tu Barbule, spune, ce-are aface, bun sunt șasea, dacă n'ar fi și ca mine, cine ar pune preț pe unul ca tine, aide spune !..

— Târgoviștea, vechea capitală a țării, care a avut norocul să strălucească d'atâta slavă ; locul unde s'aу născut ș'aу trăit : Coresi, Văcărescu, Heliade Rădulescu, Cărlova, Grigore Alexandrescu ; punctul de siguranță al Voivozilor ș'al Mitropolitilor ; subiectul falnic și mareț, cântat de mai toți poetii, în trecut.

— Ce spui frate și eu să nu-aud nimic ! Spune, mai spune, frate. Spui frumos ! Până când ni să gătescă carul, tu invață-mă mereu...

— Târgoviștea, locul natal al atâtor boeri ai țării, cari au ajutat'o ș'aу scăpat'o la vremuri de grea cumpană, nelăsând'o sălunece pe drumul pierii ș'al sărăcii ; unde jupânițele cu fermenele de cutnie și cu fesul alb în cap, în zi de lucrătoare, torceau, țeseau, coseau, la șezători, binișuri, sangulii, gevrele cu chernaruri, numa 'n fir și ibrişim ; ascultau povestile roabelor, torcând, dărăcind, dând tortul pe rișchitor

și borangicul pe roată, la rând cu ele, înaintea parei opaițelor, până la cântatul cocoșului, despre ziua. Fetele, luau dela mamele lor, numai pilde frumoase de hănicie și de muncă. Târgoviștea, groaza turcilor, căci pe semeni d'ai lor, în țeapă svârcolindu-se, acolo fi văzuse. Târgoviștea, în sfărșit, ai să vezi Târgoviștea, unde se află țărâna slugerului Tudor Vladimirescu și a atâtore strămoși ilustri, Vlădici, Mitropoliti și Voivozi ai țării, cum și țeasta celui mai genial dintre dânsii, acel Viteaz Mihai, care a conceput și realizat idea : Unirii tuturor românilor sub un singur sceptru.

— Da însemauat oraș, Barbule, să mi dai să citeșc și eu. Unde scrie astea toate ?

— Ei frate, frate, până acum nu s'a făcut nici o monografie a orașului.

— Apoi tu de unde știi toate astea ? De la bunicul și dela bietul unchiul, veteranul pe care o să-l vezi.

— Ce spui, trăește ? Trăește și el și Urseiu, cânele nostru cu care mă jucam, acum șaisprezece ani. Ce bine c'o să'i văd !

— Ei dar, tu mă iezi cu vorba și noi nu ne gătim de plecare, stai colea să mă duc să dau ordine să cumpere ce ne mai trebuie de drum, merinde și, până s'o 'ntoarce omul, tu doinește dragă că doinești frumos din pliscul tău ! Așa, acumă zi, adaose Terezescu, după ce se 'ntoarse.

— Aici fi plăcu lui Mircea-Vodă să'și mute scaunul domnii, căci aicea i se păru mărețului voivod, că ochii lui de șoim, de pe aceste mândre coline se

pot, mai în depărtare, arunca asupra dușmanilor și ai zări îndătăce ei, în spre poporul lui seump, îndrăsneau o veni să se năpustească. Deprinse pe unguri a se ține de cuvânt; ear pe turci a respecta cōprinsul, datinele și credințele neamului românesc. Aici Vlad al V-lea Tepeș, învăță pe boeri a se supune legilor țării, trimețând pe cei nepocăiți, în ziua de Paști, zidari, salahori la cetatea Poenari, în munți. Pe cetățenii cei răi, pe vrășmașii nesocotiți, sașii, secuii, ungurii, turcii a dărđai de teama țepel; iar cetățenilor le băgă 'n suflet, groaza minciunii, a răpirii, a trădării.

— Atâtă știu și eu.
 — De unde știi?
 — Am citit într'un calendar o nuvelă de N.D. Popescu.

— Ei, bune erau alea. Azi nu se mai scrie aşa. Scriitori sunt nește sgârie hârtie, cari scriu spre a 'ntuneca gloria neamului.

— Ei ce-are afac. Razele aurii ale soarelui străbat printre norii sumurii, ori cât de deși. Spune frate, spune iubite!..

— Aici Radu cel Mare și Neagu-Vodă se ocupă cu așezămintele pioase și cel d'ântii aduse 'n țară pe patriarchul Nifon și ii dete, spre locuință, unul din palatele ce era în curtea bisericii Stelea. Aici, feciorul Pătrașcului, căpătă numele de Viteaz, dupăce, încărcat de isbâンzi, se 'ntoarse dela Călugăreni. Aici Mateiu Basarab, aprinse faela luminii intelectuale, ale cărei raze măritu-s'au foarte, luminând frumos, până 'n zilele noastre.

Dela Mateiu Basarab încolo, înflorirea Târgoviștei este plăpândă, slabă, întocmai ca a florilor crescute sub sticlă.

Oamenii, ca și cetățile, ca și lucernile chiar, au epociile lor de mărire și de cădere.

— Dramul lor de noroc, cum ar zice Grigore Alexandrescu și când acesta le părăsește, d'ar fi fost ele cât de ilustre, cât de vestite se părăginesc. A ! Si ce tristă înfățișare capăt ele atunci, când mușchiul, pălămidă și jelitoarea cucuvaе peste dânsenele desnădejduitoarea stăpânire își întind !...

— Bine zici tu, dragă, am văzut Coloseul, Forul dela Roma, Pompei, aşa-i ! Acum să mergem că automobiul suflă greu, ne așteaptă la scară.

— Să mergem și sunt fericit, George, că vrei să vizitezi orașul meu și unde țin să mi se odihnească oasele. Il iubesc mult, căci are un trecut glorios.

Cei doi prieteni sburără ca vântul. Un singur pas făcură la Vizurești, unde ospătară, apoi trecură printre pădurile dese, peste apa Dâmboviței și în dimineața zilei de zece Mai fuseră la paradă. Culmile Carpaților, în depărtare se vedeaau, albite de nea, înălțându-se până la nori. Aerul învăluia ca 'n zăbranic, tot orașul și creștetele dealurilor tăiau norii.

Turbele bisericilor, sclipeau la soare, ca raze sacre, să reflectau peste fețele credincioșilor. De pretutindeni ieșau parcă văpăi de cucernicie și de eroism.

Cum ajunseră, merseră la Curtea Domnească la paradă și d'acolo la inaugurarea monumentului. Până să sosească preoții și 'nvitații, ei suiră sus la Primă-

rie; acolo mai se deteră 'n vorbă despre politică, despre nevoile orașului, apoi coborâră 'n grădină. Ajungând la bustul lui Grigore Alexandrescu, un consilier comunal întrebă pe Barbu:

— N'ar fi bine să se steargă de pe piedestal poezia asta :

Arta'i calea nemuririi
Ce'i deschisă tutulor ;
Cine taina ei pătrunde
E în veci nemuritor ?

că nu se 'ntelege nimic și apoi sub ea nu e numele poetului, ci...

— Lasă aşa, stimabile, să nu stricați ce zice acolo că cine a făcut asta, știe ce face și apoi ce a dat comuna pentru monomentul acesta ca să aibă pretenții ?

— Adevărat, n'am dat noi decât locul ăsta ?

— Locul, locul ar fi fost plin de scaeți, dacă nu era un suflet mare, în care să 'ncolțească o amintire frumoasă pentru cel mai mare poet al neamului nostru.

— Ce spui? Åsta e Alexandrescu al nostru. Păi n'avea palton pe el, că 'l am cunoscut.

— N'avea palton, dar avea inimă și și iubea țara.

— Să trăiască! Însă eu tot nu pricep ce va să zică... Arta'i calea nemuririi...

Barbu și Tereuzescu îl lăsară pe onorabilul acesta și dederă mâna cu câteva notabilități, ascultără discursurile și cântecelor școlarilor, cari defilară, inconștient, prin față figurei mărețe, care cătă bland spre cerul senin al orașului unde văzuse lumina, apoi luără drumul spre oraș, vizitară bisericile, turnul

Chindia ce stă înfipt aici de veacuri ca o faclie de veghe, palatele domnești, mitropolia, se mirară că rămăsese de trei decenii sub mistrii, fără a se vedea o dată că ese de sub ele, împodobită de veche și Dumnezească slavă. Vizitară cele patru porți ale cetății, apoi intră în biserică Sfânta Vineri, zidită de Doamna Sultana, unde zac oasele Doamnei Balășea, soția lui Constantin Șerban Voivod, la a cărei imormântare, a fost față Patriarhul Macarie al Antiochiei, și ale mai multor voivozi și mitropoliți. Intr'un colțisor, ocrotit de veacuri, poate și de D-zeu, se afla o chilie locuită de un bătrân plăpămar, care nu era nici pusnic, nici nevoiași...

— Cât s'au schimbat lucrurile tale Doamne, zise Barbu !

Moșneagul acela li se plânse că nu poate semăna nimic în grădinița lui din cauza vechilor zidiri. A tot cercat să le sfârâme mereu... mereu !

Se duse și le arătă Tânăcopul stirbit. Cu lacramile 'n ochi, Barbu, ii rugă să nu se mai obosească. În viitor, pietrele acestea, e bine să fie cruceate. El se uită lung la cei doi călători. Era nedomirit. De unde să priceapă dânsul valoarea ce trebuie să aibă nește cărămizi, cari au înfruntat veacurile și cari sunt leatopisetile, hrisoavele cele mai prețioase. D'acolo, drumeții, o luară în spre podul lui Mihai-Viteazul pe soseaua Monastirei-Dealului. Câmpul era verde smărăldiu, împodobit cu albăstrele, mac și flori galbene de păpădie.

— Galben, roșu și albastru, ia te-uittă George, te,

uită, căt sunt de frumoase aceste floricele ce fălfăesc
ca drapele, peste 'ntinsele noastre câmpii.

— Pământ național, Barbule, idea ta a fost minunată. Câte călătorii am făcut nu m'au interesat ca asta.

— Sunt foarte fericit că 'ti place, era natural. Tara ta ce vrei? Alergară și suiră sus, sus la mănăstire. Ialomița strălucea prîrtre lanuri ca o cordea d'argint. Betrăni tei și aninii, ce împodobesc șoseaua, cotită mereu, până sus la mănăstire, din frunzișul lor parcă povestea legenda veacurilor. Clopotnița veche a bisericii îți inspiră credință, dor de vremurile apuse. Biserica 'ntreagă de peatră, sculptată și zugrăvită de Tătărăscu, le aminti vremurile copilării, ei în fața țestei lui Mihaiu Viteazul, smeriți căzură 'n genuche. Ceasul dela turnul porței sună ora douăsprezece. După-o scurtă, dar cucernică rugăciune se ridică, sărutără icoana blândului Isus, binecuvântără micul sarcofag, în care erau moaștele sacre ale marelui Voivod, peste ele picăndu-le lacrămi, apoi se opriră puțin, sub platanii din grădina mănăstirii, îmbrățișără mărețul spectacol, ce se desfășura înaintea ochilor lor ș'amândoi ziseră:

— Păcat, aici trebuia să rămână mereu capitala țării!..

*

Ene Coviltir, bătrân și garbov, mai trăia, stingher, în căsuța sa din mahalaua Susenilor. Ulucile casei se dărăpănașeră, sălcioara subțirică, dela poartă, era puternică și 'mbătrânită; tufele de liliac se făcuseră pă-

dure : rădăcinile de crini, iriși, calomfir, ismă și rosmarin, tot nu periseră toate. Pe lăvicioara dela poartă ; ca un vechiu patriarch, Ene stă și sășteptă nepotul. Cu mâna dreaptă era sprijinit în toiag ; iar pe cea stângă, o punea mereu la frunte și se uită 'n zare. Până când își văzu odorul sosind, ceasurile i se părură veacuri.

- Bine ați sosit la noi, fetii moșului.
- Bine te-am găsit, unchiule dragă, ce mai veste p'aici, ti am adus un prieten bun să ne spui multe și mărunte, vorbe mari și 'nțelepte, învățături dale d-tale.

— Ce ai, că te văd cam trist, or ești supărat, sau bolnav.

— Ba, eu nu, că mă vedeați sunt sănătos, falnic că un stejar, dar bietul Urseiu al nostru...

— El ? Sărmanul meu prieten, unicul meu tovarăș ! A, unde este, unde ? Mă duc să'l văd, nu cred că tocmai acum, când vin eu, când îi aduc mâncare bună să ne părăsească.

Pe potecuța 'ngustă, care șerpuia dela poartă până la prispă prin iarbă, mergeau trei însă. În pragul casei, ghemuit, cânele stă și gema. Când s'apropiera toți, se ridică în picioare, mărâi și căzu iar grămadă jos. Barbu se repezi lăngă el și 'ncepu să'l mangâie, și să 'l strige tare pe nume :

— Urseiu, dragul meu Urseiu, sunt eu, prietenul tău din copilărie, eu, care te-am iubit și am împărțit cu tine, atâtă vreme, durerile mele și codrul de mămăligă ce 'mi da bietul unchiul ăsta. Urseiu, dragă Urseiu, aide, ridică-te să alergăm iar pe coaste și pe miriști

împreună. Aide la stăna și la vie, aide, dragul meu, la scăldătoare și în pădure, după flori și după fragi, aide, cu tine nu mi-era frică nicăieri. Adu laba să ți-o 'ncălzesc, cum mă 'ncălzeam eu lângă tine, când murise biată mama! O, câne credincios și bun, prieten scump al copilării mele, uită-te la mine, uită-te și ridică-te. Aide la mormântul bietii mamii să-i punem cununa asta frumoasa de flori, cum îi puneam mânuchiuri de rosmarin și nalbă, iar eu, când jeleam la groapa-i, tu, nu te deslipeai de lângă mine!...

Cânele se scutură, deschise încodată ochii, schinci, îi linse mâna și trecu fericit pragul vecii!...

Barbu, plângând ca un copil peste dânsul, îi zise: Cui mă lași prietene, cui?

Ene plângea și el. Barbu aducându-și aminte de durerea cei pricinuia bătrânului se ridică repede de jos, îi sărută mâna și îi zise:

— Iartă-mă, unchiule, iartă-mă, n'am uitat că în lumea asta mai ești și D-ta, dar trebuie să mă crezi că știi, după ce-a murit mama că eu n'am avut alt frate. S'acum...

— Să nu mâniem pe D-zeu, tată, el ține în mână și cărmuește toate. Ca mâne tu, inimă slabă ce ești, vei plânge și peste trupul meu. Ce suntem? Praf, pulbere, uitare! Nu vezi; nu știe omul de azi până mâine! Cânele asta avea șeaisprezece ani, tu ai acum treizeci și doi. Vremea 'ti merge înainte. Eu...

Tereuzescu rămăsese încremenit, asemenea tablouri, erau lucruri noi pentru el.

— Iartă-mă și tu, dragă George și nu gândi un moment că nu prețuiesc dragostea ta pentru mine, dar...

Ce are aface ? Amintirile ce ţi rămân din copilărie, îți susțin viața și ţi-o călăuzesc.

— Aşa-i, tu ai rămas, fătul meu, mereu aceia ce ai fost: bun, sincer, iubitor și ascultător.

— Da, îți mulțumesc și te iubesc ca pe un tată, dar acum va să m'ascultă și d-ța pe mine.

— Sunt sigur că ai să mi spui ceva înțelepțesc. Alt fel...

— Acuma ai rămas singur aici să mergi să locuești cu mine la București, știi că stau bine, c'am soață bună, copilași cari te prețuiesc.

— Toți să ţi trăiască, dar tu nu cerca stejarul bătrân să'l răsădești. Inima lui arsă de trăsnet se doboară, cade lângă tulpina din care a ieșit. Osul meu ? Aici va putrezi. Să 'ngropăm sub stuful de liliac pe tovarășul ăsta, care știi că și mie mi-a fost scump și de-i vrea să mi porți, tată, de grige ca și până acum ; iar D-zeu să te bine cuvinteze.

— Cum de nu !...

Ceasurile fiind înaintate și vremea dând în spre seară, cei doi călători merseră spre Ulița Mare, ieșiră la marginea orașului și luără, în goana mașinei, în spre casă. Către sfârșitul zilei, erau la bariera Bucureștilor. Cotiră mai multe străde, făcură tăcând mai multe intorsături și, duși pe gânduri, nici că luără seama pe unde erau purtați. Mai multe străde fiind în reparatie se treziră la *Aquila Românnii*. Fără să cugete mult, Barbu făcu semn și automobilul se opri. Erau ani de când el nu mai dase prin această cărciumă, în care își încheiase multe seri triste, ale tinereții lui. N'avusese vreme, altfel, dulce i-ar fi fost să mai re-

vadă chipurile meseriașilor, cari îl iubiau și l prețuiau, să mai audă con vorbirile lor sincere și desinteresate. Cine știe căți or fi mai rămas dintre ei și p'ale cărui mâni o fi 'ncăput acest birt în care d'atâteaori și potolise foamea, când Bârzoiasca pleca la Oltinița și l lăsa pe drumuri.

- Ce este, ce cauți tu p'aicea Barbule!
- Caut să mai văd masa pe care mâncam eu, când eram student.

— Cum aici, în hardugia asta, tu...

— Dar cum crezi că luăm noi, acestia desmoșteniții, titlurile academice? Hei, hei, prietene, d'ai ști ce costa laurii!... Frig, foame, sete, ghete scâlciate, coate roase, pereti plini de igrasie!... Tocana și fleica la grătar, eră fazan, eră lux!... De căteori nu treceam ziua cu un ceaiu, sau cu zece bani pâne și zece bani măslinie!

— Ce spui? A! De ce nu te am cunoscut eu atunci? Eu, care n'am fost în stare să fac nici liceul și aveam de toate.

Con vorbind astfel, cei doi prieteni, lăsară automobilu mai la o parte, coborâră și o luară încet pe trotuar.

In cărciumă, mesele erau așezate tot ca 'n trecut, numai cu mult mai murdare și mai tocite; la ele erau așezați cățiva lucrători tineri, iar în colțul iubit al lui, unde șezuse odinicară, Zamfir, Tache, Haralambie, Kivu și Tecșan, isprăviseră cina și stau de taină. Capetele cărunte, fețele brăsdate de vremuri, voioșia, d'altă dată, potolită, glasul stins, mânele groase și tremurânde,

Barbu, fără să ia seama la nimic, merse drept la ei săseză la mescioara lui:

— Bine v'am găsit, prietenii scumpi, ai copilării mele.

— Bine-ai venit între noi, fecior mandru și voinic, nu ne-ai uitat, zise Kivu, să trăești că mai ne faci cinstea asta, știm c'ai ajuns om mare, om cu vază, și...

— Dar cine-i boerul asta, Kivule, întrebă incet celanți meseriași, unii îndreptând ochelari pe nas, cine, că parcă 'l cunoaștem și n'avem de unde să 'l luăm.

Tereuzescu stă mai d'o parte și luă seama împrejur. Lui ii era silă de cărciuma asta murdară și nu știa ce-ar fi dat să fugă mai curând din acest cuib de infecție.

— Ce nu știi, prietenul nostru, sprijinitorul nostru și putea să zic, căci a ajuns deputat, d-l Barbu Coviltirescu.

— Ei, ei, brava, să susții în Cameră și drepturile noastre domnișorule, strigară toți. Meseriașul va 'nălța numai, țara asta.

— Da, da, meseriașul, dar meseriașul harnic și cinstiț.

— Păi noi cum suntem?

— Ei dar fi toți sa d-ta, să știi că, n'ar mai fi nevoie nici de judecătorii, nici de tribunale...

— Să te trăiască D-zeu că bine vorbești. În sănătatea d-le...

Tereuzescu s'apropie de Barbu și ii șopti ceva la ureche. El bău, salută și se ridică în picioare, uitându-se drept în spre tarabă, unde se și duse ca să plă-

tească el consumația, deschise punga și rămase ncremenit. După câteva minute întrebă :

— Dar cine mai ține cărciuma asta acum că știu că... Zamfira... Arghiriadis... au murit!...

— Noi, zise un cărciuunar c'o figură simpatică înadrătată într'o barbă mare și un păr stufoș și negru ca pana corbului.

— Cine noi? Urmă Barbu, dince înce mai mirat și mai curios. Tu, parcă... Pe tine te-aș cunoaște.

— Noi, eu și cu femeia mea. Eu Panait, m'ai uitat? Nu știi când 'mi zicești: Panaite puică... dă-mi un țou de țuică!...

— Femea ta? Femea ta... dar...

Cu capul în jos, lăngă tarabă, stă p'un scaun, cu copilul în brațe, Angela, galbenă, pălită, căruntă... De când sosiseră cei doi prieteni, ea n'cremenise. În momentul intrării lor voise să fugă, dar n'avusesese timp. În mânușițele lui rosalbe, un băeteșă se juca cu mărgelele dela gâtce'i cădeu ei, pe piept. Tereuzescu observase, cât stase Barbu între meseriași, cu durere acest tablou, îl intuise și îl comunicase lui Barbu, care auzind, se ridicase dela masă și n'cremenise cu banii în mână.

După câteva timp, dete hărtia Angelei, ea o luă, trase tesgheaua, schimbă, dete restul să ascunzându-se după căpșorul băeteșului, ce hrănea la piept, isbuuci în lacrămi. Copilul începu să plângă, Panait se duse și i luă din brațe. Angela plângând zise :

— Te-ai speriat? Taci, taci... Puiul mamii! ..

Valea-Vozi. 19 Iulie 1908

București, 30 Decembrie 1908

**BIBLIOTECĂ
UNIVERSITĂȚII**

- IAȘI -

